Bitcoinin luovutus- ja louhintatulojen tuloverotuskysymykset

Helsingin yliopisto
Oikeustieteellinen tiedekunta
Finanssioikeus
OTM-tutkielma
Laatija: Janne Sorsa
Ohjaaja: Marjaana Helminen
27.12.2014

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Oikeustieteellinen tiedekunta	Laitos/Institution– Department	
Tekijä/Författare – Author Janne Sorsa		
Työn nimi / Arbetets titel – Title Bitcoinin luovutus- ja louhintatulojen tuloverotuskysymykset		
Oppiaine /Läroämne – Subject Finanssioikeus		
Työn laji/Arbetets art – Level OTM-tutkielma	Aika/Datum – Month and year 27.12.2014	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages XI+70

Tiivistelmä/Referat – Abstract

Bitcoin on virtuaalinen, hajautetusti toimiva kirjanpito- ja maksujärjestelmä. Sen yksiköitä, niin ikään nimeltään Bitcoineja, käytetään virtuaalivaluuttana. Bitcoineja käytetään vaihdonvälineenä ja sijoituskohteena ja sitä on kuvailtu elektroniseksi käteiseksi, koska sen siirrot ovat kryptografiaan perustuvasti anonyymejä. Bitcoin-järjestelmä perustuu hajautettuun yksimielisyyteen. Tämä tarkoittaa, ettei Bitcoin järjestelmä ole keskusjohtoinen eli uusien Bitcoinien liikkeellelaskua ja maksutapahtumia ei hallinnoi yksittäinen taho. Maksujärjestelmä mahdollistaa suorat käyttäjien väliset transaktiot ilman pankin varmistusta. Bitcoin on tunnettu siitä, että se on ensimmäinen hajautetusti toimiva virtuaalivaluutta, jossa on ratkaistu kaksinkertaisen käytön ongelma. Bitcoin-verkkoa ylläpidetään niin sanotusti louhimalla, josta louhija voi saada Bitcoineja palkinnoksi.

Tutkielmassa on käsitelty Bitcoinin luovutus- ja louhintatulojen tuloverotusta laajuus-, arvostamis- ja jaksotusongelmien näkökulmasta pääasiassa lainopin metodein. Bitcoinin luokittelu oikeudellisissa konteksteissa ei ole yksinkertaista ottaen huomioon sen ominaispiirteet. Siviilioikeudellisesti Bitcoinia voidaan laajasti ottaen luonnehtia omaisuudeksi. Bitcoin ei kuitenkaan ole arvopaperi, johdannaissopimus tai säänneltyä sähköistä rahaa. Bitcoinilla ei ole liikkeellelaskijaa, sen arvoa ei ole sidottu mihinkään kohteeseen, eikä se oikeuta suoritukseen keneltäkään.

Bitcoinin luovutus- ja louhintatulojen verokohteluun liittyy monenlaisia tulkintaongelmia käsiteltyjen verotuksen ongelmien osalta. Tilanteet tuloverotuksessa ovat uuden tyyppisiä, eikä niistä ole oikeuskäytäntöä tuloverotuksen osalta. Muutkin tulkintaongelmat ovat sidoksissa laajuusongelmassa ratkaistaviin peruslähtökohtiin eli siihen, mitä tuloa Bitcoinin luovutus- ja louhintatulot ovat. Verohallinnon antaman virtuaalivaluuttojen tuloverotusta koskeneen ohjeen mukaan Bitcoin-luovutuksia tulisi verottaa muuna pääomatulona kuin luovutusvoittoina ja louhintatuloja ansiotuloina. Verohallinto on esittänyt, ettei Bitcoin-luovutuksista syntyviä tappioita voida vähentää millään tavalla, koska niillä käytävän kaupankäynnin on katsottava rinnastuvan hinnanerosopimuksilla (CFD) käytävään kaupankäyntiin. Tutkielmassa on esitetty perusteet sille, että Bitcoin-luovutukset voitaisiin tulkita tuloverotuksessa luovutusvoittoina tai tappioina verotettaviksi ja Bitcoin-louhintatulot pikemminkin pääomatuloiksi kuin ansiotuloiksi verotettaviksi tuloiksi. Hinnanerosopimuksiin rinnastaminen ei vastaa Bitcoinin luonnetta, joten sen perusteella johtopäätös tappioiden vähennyskelvottomuudesta ei ole perusteltu tulkintasuositus. Tappioiden vähennyskelvottomuudelle ei ole kestäviä perusteita riippumatta siitä, millaiseksi tuloksi Bitcoin-luovutukset katsotaan. Elinkeinoverotuksen osalta Bitcoin-hankintamenot ovat selvästi kokonaan vähennyskelpoisia myös Verohallinnon ohjeen mukaan.

Käsiteltyjen laajuuskysymysten ratkaisut liittyvät kiinteästi Bitcoinin luovutus- ja louhintatulojen jaksottamiseen. Tältä osin Verohallinnon ohje virtuaalivaluuttatulojen jaksottamisesta ei ole yksiselitteinen. Etenkin erilaisia ratkaisumahdollisuuksia liittyy menon ja hankintamenon jaksottamiseen ja vuotuisten poistojen tekemiseen. Selkeästi kuitenkin elinkeinoverolain mukaisen jaksotuksen osalta arvonalennuspoistojen tekeminen Bitcoineista on mahdollista.

Bitcoin-tuloihin liittyy arvostamisongelma eli kysymys siitä, miten Bitcoinin käypä arvo määritetään verotuksessa. Tältä osin ongelmia aiheuttaa se, että Bitcoinin korkean volatiliteetin johdosta hinta voi vaihdella päivittäin paljonkin, mutta se voi myös vaihdella eri vaihtopörssien välillä samanaikaisesti. Päivän keskihinnan arvioiminen antaa tarkimman arvon, mutta sen määrittäminen on hankalaa. Oman kysymyksensä muodostaa Bitcoinien luovutusjärjestys tilanteessa, jossa Bitcoinit eivät ole eroteltavissa toisistaan. Tältä osin Verohallinnon suositusta fifo-periaatteen soveltmisesta ei voida pitää täysin kiistattomana tuloverolain mukaisessa verotuksessa toisin kuin elinkeinoverolain osalta.

Tutkielmassa on käsitelty myös Bitcoin-tulojen kansainvälistä luonnetta sen osalta, miten laajasti Suomi verottaa Bitcoin-tuloja ja miten ne jakautuvat asuin- ja lähdevaltiolle OECD:n malliverosopimuksen pohjalta. Kansallisen verolainsäädännön mukaan ulkomailla asuvat ja sieltä käsin toimintaa harjoittavat rajoitetusti verovelvolliset eivät lähtökohtaisesti ole verovelvollisia Suomeen myydyistä Bitcoineista tai Suomesta saaduista Bitcoin-louhinnan siirtopalkkioista. OECD:n malliverosopimuksen puitteissa Bitcoinin luovutus- ja louhintatulojen verotus jää lähtökohtaisesti asuinvaltiolle. Sopimusmaiden erilaisten tuloartiklojen soveltaminen johtaa kvalifikaatiokonflitiin, josta voi aiheutua kaksinkertaista verotusta.

Avainsanat – Nyckelord – Keywords
Bitcoin, Vero-oikeus, Kansainvälinen vero-oikeus, Tuloverotus, Elinkeinoverotus, Luovutusvoittoverotus, Tappiot, Menot, Vähennyskelpoisuus, Johdannaissopimus

Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited
Helsingin yliopiston kirjasto

Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information

Lähteet V
Kirjallisuus- ja Internetlähteet V
Virallislähteet X
Oikeustapaukset X
Lyhenteet XI
1 Johdanto 1
1.1 Tutkimusongelma, rakenne ja lähteet 1
1.2 Tutkimusmetodit ja keskeiset periatteet 2
2 Mikä on Bitcoin? 4
2.1 Bitcoinin toiminta 4
2.1.1 Bitcoin-siirrot 4
2.1.2 Bitcoin-lohkoketjun toiminta 5
2.1.3 Bitcoin-louhinta 6
2.1.4 Double-spending -ongelman ratkaisu 7
2.2 Bitcoin oikeudellisesti arvioituna 9
2.2.1 Lähtökohdat 9
2.2.2 Bitcoin-ohjelma on vapaasti käytettävissä 10
2.2.3 Bitcoinin oikeudellinen hahmottaminen 10
2.2.4 Bitcoinin rinnasteisuus arvopaperiin tai johdannaissopimuksiin 13
3 Bitcoin-tulojen verotuksen laajuusongelma 16
3.1 Bitcoin-tuloihin liittyvästä verosääntelystä 16
3.1.1 Verohallinnon ohjeen merkitys 17
3.2 Bitcoin-tulojen veronalaisuus tuloverolain mukaan 19
3.2.1 Bitcoin-luovutusten verotus tuloverolain mukaan 19
3.2.2 Bitcoin-louhintatulot tuloverolain mukaan 25
3.2.3 Bitcoin-tuloihin sovellettavista verovapaussäännöistä 27
3.3 Bitcoin-luovutusten ja -louhinnan veronalaisuus elinkeinoverolain mukaan 28
3.4 Bitcoin-tuloista tehtävät vähennykset tuloverolain mukaan 29

3.4.1 Vähennykset Bitcoin-luovutusten ollessa muuta pääomatuloa 31
3.4.2 Luovutustappion soveltaminen Bitcoin-luovutuksiin..... 34
3.4.3 Bitcoin-louhinnan vähennyksistä tuloverolain systematiikan mukaan 35
3.5 Bitcoin-tuloista tehtävät vähennykset elinkeinoverolain mukaan 35
3.5.1 Bitcoin-luovutuksista ja -louhinnasta tehtävät vähennykset elinkeinoverotuksessa..... 36
3.6 Elinkeino- ja tuloverolain välinen lainvalintakysymys Bitcoin-tulojen osalta 38
3.6.1 Elinkeinoverolain soveltaminen Bitcoin-tuloihin..... 41
4 Bitcoinin arvostamisongelma verotuksessa 44
4.1 Arvostusongelma ja käypä arvo..... 44
4.2 Bitcoinin käyvän arvon määrittämisen ongelmat 45
4.3 Bitcoinien luovutusjärjestys..... 47
5 Bitcoin-tulojen jaksottamisongelma..... 50
5.1 Yleisesti jaksottamisesta 50
5.2 Bitcoin-tulojen ja menojen tuloverolain mukainen jaksotus 50
5.2.1 Bitcoin-luovutuksia koskeva jaksottaminen..... 50
5.2.2 Louhintaa koskeva jaksottaminen 54
5.3 Bitcoin-tulojen ja tuloista tehtävien vähennysten jaksotus elinkeinoverolain mukaan..... 55
6 Bitcoin-tulojen kansainvälisiä verotuskysymyksiä 59
6.1 Yleisesti Bitcoin-tulojen kansainvälisyydestä 59
6.2 Verovelvollisuus Suomessa kansainvälisten Bitcoin-tulojen osalta..... 59
6.3 Bitcoin-tulojen verotusoikeuden jakautuminen verosopimuksin 62
6.4 Huomioita Bitcoin-tuloihin liittyvästä kaksinkertaisesta verotuksesta..... 66
7 Johtopäätökset 68

Lähteet

Kirjallisuus- ja Internetlähteet

Aarnio Aulis: Laintulkinnan teoria: Yleisen oikeustieteen oppikirja, WSOY, Juva 1989 (Aarnio 1989)

Andersson Edward: Johdatus Vero-oikeuteen. 12. uudistettu painos Talentum Oyj. Helsinki 2004. (Andersson 2004)

Andersson Edward, Linnakangas Esko: Tuloverotus. 7. uudistettu painos Talentum Oyj. Helsinki 2006. (Andersson, Linnakangas 2006)

Andersson Edward, Ikkala Jarmo, Penttilä Seppo: Elinkeinoverolain kommentaari. 12. uudistettu painos. Talentum Media Oy. Helsinki 2009. (Andersson, Ikkala, Penttilä 2009)

Austrailian Taxation Office (ATO): Income tax: is Bitcoin a CGT asset for the purposes of subsection 108-5(1) of the Income Tax Assessment Act 1997 (ITAA 1997)? TD 2014/D12. 20 August 2014. Viitattu 16.12.2014. Saatavilla http://law.ato.gov.au/atolaw/view.htm?DocID=DXT/TD2014D12/NAT/ATO/00001 (ATO 2014)

BaFin: Trading in Bitcoins. 17.6.2014. Viitattu 16.12.2014. Saatavilla http://www.bafin.de/SharedDocs/Veroeffentlichungen/EN/Jahresbericht/2013/jb_2013_II_9_2_trading_in_bitcoins.html (BaFin 2014)

Bal Alexandra: Stateless Virtual Money in Tax Systems. European Taxation IBFD. Vol. 53 July 2013. s.351-356. (Bal 2013)

Bitcoin.org: What is Bitcoin?. Viitattu 15.8.2014. https://bitcoin.org/en/faq#what-is-bitcoin (Bitcoin.org (1))

Bitcoin.org: Who created Bitcoin? Viitattu 30.7.2014 https://bitcoin.org/en/faq#who-created-bitcoin (Bitcoin.org (2))

Bitcoincharts. Viitattu 10.11.2014 http://bitcoincharts.com/charts/mtgoxUSD#tgSzm1g10zm2g25zv (Bitcoincharts)

Bitcoincharts. Viitattu 10.11.2014 http://bitcoincharts.com/charts/btceUSD#tgSzm1g10zm2g25zv (Bitcoincharts 2)

Bitcoin wiki: Controlled supply. Päivitetty 2012. Viitattu 28.10.2014. https://en.bitcoin.it/wiki/Controlled_Currency_Supply (Bitcoin wiki (1))

Bitcoin wiki: Block Chain. Päivitetty 22.10.2014. Viitattu 28.10.2014. https://en.bitcoin.it/wiki/Block_chain (Bitcoin wiki (2))

Bitcoin wiki: Securing your wallet. Päivitetty 2.8.2014. Viitattu 15.8.2014. https://en.bitcoin.it/wiki/Securing_your_wallet (Bitcoin wiki (3))

Bitcoin wiki: Mining.Viitattu 11.11.2014 https://en.bitcoin.it/wiki/Mining (Bitcoin wiki (4))

Bitcoinwisdom. Viitattu 11.11.2014 https://bitcoinwisdom.com/bitcoin/calculator (Bitcoinwisdom)

Bitstamp.net. Viitattu 10.11.2014 https://www.bitstamp.net/ (Bitstamp.net)

Bittiraha.fi. Viitattu 10.11.2014 https://bittiraha.fi/ (Bittiraha.fi)

Blundell-Wignall, A: "The Bitcoin Question: Currency versus Trust-less Transfer Technology".OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 37. OECD Publishing. 2014. Viitattu 15.12.2014 http://www.oecd.org/daf/fin/financial-markets/The-Bitcoin-Question-2014.pdf (Blundell-Wignall 2014)

Coindesk: Denmark Declares Bitcoin Trades are Tax-Free. 25.3.2014. Viitattu 25.12.2014. Saatavilla http://www.coindesk.com/denmark-declares-bitcoin-trades-tax-free/ (Coindesk 2014)

Eicke Rolf: Tax Planning with Holding Companies – Repatriation of US Profits from Europe. Eucotax Series on European Taxation. Volume 22. Kluwer Law International. Alphen aan den Rijn 2009 (Eicke 2009)

Euroopan arvopaperimarkkinaviranomainen: Hinnanerosopimukset (cfd). Varoitus sijoittajille 28/2/2013. Viitattu 14.5.2014 http://www.esma.europa.eu/system/files/investor_warning_-_cfds_-_esma_2013_00070000_fi_cor.pdf (Euroopan arvopaperimarkkinaviranomainen 2013)

Euroopan Keskuspankki: Virtual Currency Schemes. October 2012. Viitattu 15.8.2014 http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf (Euroopan Keskuspankki 2012)

Euroopan pankkiviranomainen: EBA opinion on 'virtual currencies' Julkaistu 4.7.2014 Viitattu 28.7.2014 http://www.eba.europa.eu/documents/10180/657547/EBA-Op-2014-08+Opinion+on+Virtual+Currencies.pdf (Euroopan pankkiviranomainen 2014)

Github: Licence. 2014. Viitattu 30.7.2014 https://github.com/bitcoin/bitcoin (Github 2014)

Haapaniemi Ossi: Sijoitustoimintaan ja sijoitusinstrumentteihin liittyvää uutta oikeus-käytäntöä, s.376-384. Verotus 4/2013 (Haapaniemi 2013)

Helminen Marjaana: Kansainvälinen tuloverotus. 2., uudistettu painos. Edita Publishing Oy. Helsinki 2013. (Helminen 2013)

Helminen, Marjaana: The International Tax Law Concept of Dividend. Series on International Taxation. Volume 36. Kluwer Law International. Alphen aan den Rijn 2010 (Helminen 2010)

Hirvonen Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja; 17. Helsinki 2011. Viitattu 25.10.2014 http://www.helsinki.fi/oikeustiede/tutkimus_ja_julkaisut/julkaisut/yleinen_oikeustiede/hirvonen_mitka_metodit.pdf (Hirvonen 2011)

Huhta Otto: Tietoturvallisuus Bitcoin-verkossa. Tampereen teknillinen yliopisto. Julkaistu 22.4.2012. Viitattu 15.8.2014 https://jop.cs.tut.fi/twiki/bin/view/Tietoturva/Tutkielmat/TietoturvallisuusBitcoinverkossa (Huhta 2012)

HM Revenue & Customs: Revenue and Customs Brief 9 (2014): Bitcoin and other cryptocurrencies. Published 3 March 2014. Viitattu 25.12.2014. Saatavilla: https://www.gov.uk/government/publications/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies (HM Revenue & Customs 2014)

Iivonen Seppo: Verohallinnon muuttuva norminanto. Väitöskirja. Vaasa Universitas Wasaensis 2011 (Iivonen 2011)

Internal Revenue Service (IRS): IRS Virtual Currency Guidance : Virtual Currency Is Treated as Property for U.S. Federal Tax Purposes; General Rules for Property Transactions Apply. IR-2014-36, March. 25, 2014. Viitattu 16.12.2014. Saatavilla http://www.irs.gov/uac/Newsroom/IRS-Virtual-Currency-Guidance (IRS 2014)

Internal Revenue Service (IRS) (2). Notice 2014-21. Viitattu 16.12.2014. Saatavilla http://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf (IRS 2014 (2))

Joshua A. Kroll, Ian C. Davey, and Edward W. Felten: The Economics of Bitcoin Mining, or Bitcoin in the Presence of Adversaries. Princeton University. Weis 2013. Viitattu 28.10.2014 http://www.weis2013.econinfosec.org/papers/KrollDaveyFeltenWEIS2013.pdf (Kroll, Davey and Felten 2013)

Kaisto Janne, Terpora Jarno: Esineoikeus eurooppalaistuvassa Suomessa. 1. painos. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 2012 (Kaisto, Tepora 2012)

Kartio Leena: Esineoikeuden perusteet. 2. Painos. Kauppakaari. Helsinki 2001. (Kartio 2001)

Katajainen Heidi, Koponen, Saku-Matti: Tietokoneohjelmien myynti- ja lisensointitulon kvalifikaatiokonflikti ja siitä aiheutuvan kaksinkertaisen verotuksen poistaminen, s.534-545. Verotus 5/2014. (Katajainen, Koponen 2014)

Kirjanpitolautakunta: Digitaalisen vertaisvaluutan käsittelystä kirjanpidossa. Päätöksen/lausunnon numero: 1895/23.10.2012. Viitattu 5.9.2014. Saatavilla http://www.edilex.fi/kila/1895 (Kirjanpitolautakunta 2012)

Kukkonen Matti, Waldén Risto: Elinkeinoverolaki käytännössä. Talentum Oyj. Helsinki 2010. (Kukkonen, Waldén 2010)

Kulovaara Valpuri: Milloin yritystoiminta on liiketoimintaa?: TVL:n ja EVL:n soveltaminen, rajanvetotilanteet ja lainsäädännön kehittäminen pk-yhtiöiden näkökulmasta. Lisensiaattityö. Turun yliopisto. Edita Publishing Oy 2012 (Kulovaara 2012)

Lambooji Machiel: Retailers Directly Accepting Bitcoins: Tricky Tax Issues? Derivatives & Financial Instruments. May/June 2014. s.138-144. (Lambooji 2014)

Myrsky Matti: Milloin verotuksessa on kyse elinkeinotoiminnasta? Defensor Legis N:o 2/2012 s.209-223 (Myrsky 2012)

Myrsky Matti: Suomen veropolitiikka. Talentum Oyj. Helsinki 2013 (Myrsky 2013)

Myrsky Matti: Millainen on hyvä verojärjestelmä? Verotus 2/2013. s131-144 (Myrsky 2013 (2))

Myrsky Matti, Malmgren Marianne: Elinkeinotulon verotus. Talentum Oyj. Helsinki 2014. (Myrsky, Malmgren 2014)

Myrsky Matti, Räbinä Timo: Henkilökohtaisen tulon verotus. Talentum Oyj. Helsinki 2010. (Myrsky, Räbinä 2010)

Nakamoto Satoshi: Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. 2009. Viitattu 15.8.2014 https://bitcoin.org/bitcoin.pdf (Nakamoto 2009)

Niskakangas Heikki: Johdatus suomen verojärjestelmään. Talentum Oyj. Helsinki 2014. (Niskakangas 2014)

Nykänen Pekka. Julkisesti noteerattujen arvopapereiden luovutusvoitot henkilöverotuksessa. Väitöskirja. Edita Prima Oy. Helsinki 2004. (Nykänen 2004)

Nykänen Pekka: Luonnollisten vähennysten ja korkomenojen jaksottamisesta henkilöverotuksessa. Verotus 4/2011. s.373-386. (Nykänen 2011)

Nykänen Pekka: Tulonhankkimistoiminnassa käytettävän hyödykkeen vähennyskelpoisen hankintamenon määrittäminen henkilöverotuksessa. Verotus 2/2012. s.152-166. Nykänen 2012)

Nykänen Pekka, Urpilainen Matti, Vahtera Veikko: 2014. Yritys, omistaja ja verotus : juhlajulkaisu Seppo Penttilälle. Edita. Helsinki 2014. (Nykänen 2014)

OECD. Articles of the OECD model convention, Condenced version 2014, Viitattu 3.12.2014 http://www.oecd.org/ctp/treaties/2014-model-tax-convention-articles.pdf (OECD:n malliverosopimus 2014)

OECD. Beps Action 1: Address The Tax Challenges of The Digital Economy March 2014 – 14 April 2014. Viitattu 25.12.2014. Saatavilla http://www.oecd.org/ctp/tax-challenges-digital-economy-discussion-draft-march-2014.pdf (OECD 2014 (2))

OECD. OECD Model Tax Convention on Income and Capital. Condenced version. 22.7.2010. (OECD:n malliverosopimuksen kommentaari)

Open Source Initiative: The MIT licence (MIT). Viitattu 14.8.2014 http://opensource.org/licenses/mit-license.php (Open Source Initiative 2014)

Ossa Jaakko: Tuloverolaki käytännössä. Talentum Oyj. Helsinki 2014. (Ossa 2014)

Räbinä Timo, Pekka Nykänen: Yksityishenkilöiden luovutusvoittojen verotus. 2., uudistettu painos. Talentum Oyj. Helsinki 2009. (Räbinä, Nykänen 2009)

Suomen Pankki. Bitcoinin käyttöön liittyy riskejä. Uutiset. Julkaistu 14.1.2014. Viitattu 26.10.2014 http://www.suomenpankki.fi/fi/suomen_pankki/ajankohtaista/muut_uutiset/pages/uutinen_140114.aspx (Suomen Pankki 2014)

Tepora Jarno: Johdatus esineoikeuden perusteisiin. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta . Helsinki 2008. (Tepora 2008)

Topbitcoinhardware. Viitattu 11.11.2014 http://www.topbitcoinmininghardware.com/ (Topbitcoinhardware 2014)

US Law Library of Congress: Regulation of Bitcoin in Selected Jurisdictions. January 2014. Viitattu 1.12.2014. Saatavilla http://www.loc.gov/law/help/bitcoin-survey/regulation-of-bitcoin.pdf (US Law Library of Congress 2014)

Verohallinto: Verohallinnon yhtenäistämisohjeet vuodelta 2013 toimitettavaa verotusta varten. Verohallinnon ohje Dnro 164/200/2013. Antopäivä 13.1.2014. Viitattu 5.9.2014 http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/2013/Verohallinnon_yhtenaistamisohjeet_vuodel(30837)#3.9Osakkeidenjamuidenarvopapereidenarvonalentumisestaverotuksessa_ (Verohallinto 2014)

Verohallinto: Palkkaa ja työkorvaus verotuksessa. Antopäivä 10.10.2014. Vero-ohje dnro: A32/200/2014. Viitattu 27.10.2014 http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Verokortti/Palkka_ja_tyokorvaus_verotuksessa(34425) (Verohallinto 2014 (2))

Verohallinto:Virtuaalivaluuttojen tuloverotus. Verohallinnon ohje. Antopäivä 28.8.2013, viimeisin päivitys 2.9.2013. Viitattu 1.3.2014 http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/Virtuaalivaluuttojen_tuloverotus(28450) (Verohallinto 2013)

Verohallinto. Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa Verohallinnon 4.12.2012 antaman ohjeen päivitys vuodelle 2014. Antopäivä 11.12.2013. Verohallinnon ohje dnro: A200/200/2013 Viitattu 10.10.2014 http://www.vero.fi/download/Varojen_arvostaminen_perinto_ja_lahjaverotuksessa_112014_lukien/%7B24986D87-CF80-4369-ABCF-6195F988C6BB%7D/8977 (Verohallinto 2013 (2)) (Verohallinto 2013 (2))

Verohallinto. Kansainvälisen verotuksen käsikirja 2013. Viitattu 4.12.2014. Saatavilla http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Kansainvaliset_tilanteet/Kansainvalisen_verotuksen_kasikirja_2013(27029) (Verohallinto 2013 (3))

Verohallinto. Optiot, termiinit ja muut johdannaissopimukset. Päivitetty 22.3.2013. Viitattu 1.12.2014. Saatavilla http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Optiot_termiinit_ja_muut_johdannaissopim(25208) (Verohallinto 2013 (4))

Verohallinto. Tulon ja menon jaksottaminen. Vero-ohje. Voimassa vuodesta 2012 eteenpäin. Viitattu 15.10.2014 http://www.vero.fi/fi-

FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Tulon_ja_menon_jaksottaminen(25764) (Verohallinto 2012)

Verohallinto. Luovutusvoiton laskeminen - osakkeet ja merkintäoikeudet. Vero-ohje. Voimassaolo vuodesta 2012 eteenpäin. Viitattu 10.10.2014 http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Luovutusvoitot_ja_tappiot/Luovutusvoiton_laskeminen__osakkeet_ja_m(25197) (Verohallinto 2012 (2))

Välimäki Mikko. Avoimen lähdekoodin ohjelmistolisensseistä. Defensor Legis N:o 5/2002 s.854-856 (Välimäki 2002)

Wile Rob. Businessinsider: The Hunt For The Creator Of Bitcoin Keeps Coming Back To One Guy — And He May Be Hiding In Plain Sight. Julkaistu 16.4.2014. Viitattu 28.10.2014 http://www.businessinsider.com/nick-szabo-bitcoin-2014-4 (Wile, Rob Businessinsider 2014)

Virallislähteet

HE 200/1992 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle tuloverolaiksi sekä laiksi eräiden yleishyödyllisten yhteisöjen veronhuojennuksista annetun lain 1 ja 6 §:n muuttamisesta

HE 32/2012 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle arvopaperimarkkinoita koskevaksi lainsäädännöksi

Oikeustapaukset

Euroopan Unionin Tuomioistuin:

C-264/14, Hedqvist (ennakkoratkaisupyyntö 28.7.2014)

Korkein Hallinto-oikeus:

KHO 1984 B II 581

KHO 1991 B 528

KHO 1992 B 536

KHO 1995 B 522

KHO 2003:35

KHO 2003:43

KHO 2003 T 941

KHO 2004:55

KHO 11.4.2005 T 802

KHO 1.10.2007 T 2474

KHO 2009:106

KHO 2010:4

KHO 2010:74

KHO 2013:117

KHO 2014:21

Keskusverolautakunta:

KVL 1999/86

KVL 1999/87

KVL 1990:500

KVL 2001/68

KVL 034:2014

Lyhenteet

EETVL	Ensimmäinen tulo- ja varallisuusverolaki (1043/1974)
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta (360/1968)
HE	Hallituksen esitys
KHO	Korkein hallinto-oikeus
Malli	OECD:n malliverosopimus
Menetelmälaki	Laki kansainvälisen kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta (1552/1995)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development eli Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö
RL	Rikoslaki (39/1889)
SEUT	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta (Tässä tutkielmassa viitataan konsolidoituun toisintoon 26.10.2012, EUVL C 326)
TVL	Tuloverolaki (1535/1992)
VML	Laki verotusmenettelystä (1558/1995)

1 Johdanto

1.1 Tutkimusongelma, rakenne ja lähteet

Tämän tutkielman tarkoituksena on tutkia Bitcoin-luovutusten ja -louhinnan verotuksen ongelmakohtia. Ensinnäkin tehtävänä on selvittää, minkälaisia verotuksen ongelmia edellä mainittuihin Bitcoin-tulomuotoihin liittyy ja toisaalta pyrkiä vastaamaan siihen, miten Bitcoin-tuloja tulisi kansallisen lainsäädännön mukaan verottaa ja miten niihin liittyvät vero-ongelmat tulisi ratkaista lainopin keinoin.

Koska Bitcoin on suhteellisen uusi ilmiö ennen kaikkea oikeustieteellisessä kontekstissa, tutkielman tavoitteena on avata laajempaa oikeudellista keskustelua Bitcoinin-tulojen verotuksen vallitsevasta tilasta. Tämän johdosta Bitcoin vero-ongelmia käsitellään laaja-alaisesti. Tutkielmassa Bitcoin-tulojen vero-ongelmia lähestytään perinteisten vero-ongelmien eli laajuus-, jaksottamis- ja arvostamisongelmien kautta. Tutkielmaa ei ole pelkästään rajattu henkilöverotukseen, minkä johdosta verojärjestelmän neutraalisuus tai sen puute ja verosuunnitteluvaihtoehdot tulevat niin ikään paremmin esille.

Tutkielman kohteeksi on rajautunut nimenomaan Bitcoiniin liittyvät luovutus- ja louhintatulot. Virtuaalivaluutoista olen valinnut Bitcoinin tutkimuksen kohteeksi, sillä Bitcoin on ensimmäinen ja tällä hetkellä suurin vertaisverkossa toimivista virtuaalivaluutoista. Tutkimuksen ongelmat ja ratkaisut soveltuvat myös olennaisilta osin toiminnaltaan samanlaisiin virtuaalivaluuttoihin. Tutkielma on rajattu nimenomaan kappaleessa kaksi tarkemmin läpikäytäviin Bitcoin-luovutuksiin ja -louhintaan, sillä nämä ovat tyypillisimmät ja selvästi Bitcoiniin kytkeytyvät verotettavat tulomuodot. Myös Verohallinto on syventävässä vero-ohjeessa antanut tulkintasuosituksensa keskittyen nimenomaan luovutuksiin ja louhintaan[1]. Tutkielmassa läpikäytävät verokysymykset koskettavat pääasiallisesti kansallisen verotuksen kysymyksiä, mutta kappaleessa kuusi käsitellään myös Bitcoin-tuloihin liittyvää kansainvälistä näkökulmaa.

Oikeudellisten kysymysten osalta lähdeaineisto koostuu pääasiassa kansallisesta lainsäädännöstä, oikeuskäytännöstä, oikeuskirjallisuudesta ja viranomaislähteistä. Bitcoin-

[1] Verohallinto 2013

tulojen osalta Verohallinnon syventävä ohje on merkittävässä asemassa, minkä johdosta sen käsittely on korostunutta.

Bitcoinin osalta tiedon saaminen ei ole haasteellista, mutta sen ymmärtäminen voi olla monitulkintaista, mikä on erityisesti otettava huomioon vallitsevaa oikeustilaa tulkittaessa. Tutkielman aineisto Bitcoinin osalta koostuu pitkälti kuuluisaan Satoshi Nakamoton Bitcoin-tutkimusjulkaisuun[2] sekä muihin julkaisuihin, jotka nekin tosin pohjautuvat Nakamoton julkaisuun. Tutkimuspaperissa Nakamoto on Bitcoinin kehittäjänä osannut selvittää Bitcoinin toimintaa yksityiskohtaisesti. Julkaisu on tunnettu ja arvostettu, joten esimerkiksi myös Euroopan Keskuspankki käyttää Nakamotoa ensisijaisena lähteenä Bitcoinin toimintaperiaatteisiin liittyen[3]. Lähteet ovat aiheelle tyypillisesti Internet-tietolähteitä, eikä Bitcoinista ole toistaiseksi paljoa kirjallisuutta tarjolla ilmiön ollessa vielä verrattaen uusi.

1.2 Tutkimusmetodit ja keskeiset periatteet

Tutkielman metodologia on pääasiallisesti oikeusdogmaattinen eli lainopillinen. Siinä pyritään lähdeaineistoon sisältyviä sääntöjä tulkitsemalla ja systematisoimalla muodostamaan kuvaa voimassa olevan oikeuden sisällöstä soveltuvien tutkimuskysymysten alalta.[4] Tutkimuksessa paikoitellen tehtyjä kansainvälisiä vertailevia huomioita voidaan pitää oikeusvertailevan metodin hyödyntämisenä. Tämän lisäksi tutkimuksessa otetaan tietyiltä osin kantaa de lege ferenda -tyyppisesti, miten tutkimusongelmien oikeustila vastaa tarkoituksenmukaista tilannetta muun muassa syvemmän tason oikeusperiaatteiden valossa.

Tämän tutkielman soveltamisratkaisuja tulkittaessa on pyritty huomioimaan legaliteettiperiaatteen noudattaminen. Legaliteettiperiaate on yksi vero-oikeuden johtavista periaatteista muodostaen keskeisen osan vero-oikeuden yleisistä opeista. Vero-oikeudellisen legaliteettiperiaatteen ydinmerkityssisältö eli lakisidonnaisuuden vaatimus pohjautuu perustuslain (731/1999) 2.3 §:ään, 81.1 §:ään ja 121.3 §:ään. Legaliteettiperiaate ilmenee käytännössä viranomaisia sitovana periaatteena lainsoveltamistoiminnassa.[5]

[2] Nakamoto 2009
[3] Euroopan Keskuspankki 2012, s.21
[4] Hirvonen 2011, s.22-23
[5] Ossa 2014, s.15

Lain sanamuodon mukainen laintulkintamenetelmä nojautuu legaliteettiperiaatteeseen. Lainsäännöksen sanamuodon mukaisesta merkityssisällöstä poikkeamiselle on oltava riittävät perusteet. Laventavan ja analogisen laintulkinnan myötä lain soveltamisala muodostuu lain sanamuotoa tosiasiallisesti laajemmaksi, minkä johdosta laventuvaa tulkintaa on pidetty oikeusturvan kannalta ongelmallisena erityisesti verovelvollisen vahingoksi.[6]

Vero-ongelmien käsittelyssä ja eri tulkintasuosituksien ensisijaisuutta suhteessa toisiinsa on syytä tarkastella myös hyvän verojärjestelmän ja muiden verotuksen periaatteiden valossa. Periaatteita on useita, mutta niistä keskeiseksi tässä tutkielmassa nousee tehokkuus etenkin laajuuskysymystä tarkasteltaessa. Tehokkuus viittaa järjestelmään, joka vääristää talouden toimintaa mahdollisimman vähän. Tähän kytkeytyvät myös käsitteinä verotuksen neutraliteetti ja symmetria. Verojärjestelmän neutraalisuutta voidaan tarkastella monelta kannalta. Tämän tutkimuksen kannalta olennainen kysymys neutraalisuuden kannalta on, kohdellaanko erilaisia sijoituskohteita tai omaisuuden luovutuksia samankaltaisesti, jolloin verotus ei pääse vaikuttamaan sijoittajien allokaatiopäätökseen. Neutraalisuudella on myös viitattu muun muassa yritysmuotoneutraliteettiin eli siihen vaihteleeko verorasitus yritysmuodon tai tulolähteiden välillä eli onko samankaltaisen tulon verorasitus erilainen esimerkiksi ansio- tai yrittäjätulon välillä.[7]

Tehokkuuteen ja verotuksen johdonmukaisuuteen kuuluu vaatimus verotuksen symmetrisyydestä. Lähtökohtaisesti sillä tarkoitetaan, että verovapauden ja verovähennyskelvottomuuden edellytykset ovat samat.[8] Vastaavasti myös verollisuus ja vähennyskelpoisuus kulkevat yhdessä. Symmetriaan liittyy olennaisesti luonnollisten vähennysten tekemisen mahdollisuus, mikäli tulo on verollinen. Asymmetria johtaa epätasapainoon joko verovelvollisen tai veronsaajien eduksi, mikä on ongelmallista neutraalisuuden ja järjestelmän legitiimiksi kokemisen kannalta. Verojärjestelmän legitimiteetti on tärkeää, sillä sen puuttuminen voi johtaa aggressiiviseen verosuunnitteluun, veronkiertoon ja pahimmillaan verokapinaan[9].

[6] Ossa 2014, s.15
[7] Myrsky 2013 (2), s.134-136
[8] Niskakangas 2014, s.81
[9] Myrsky 2013, s.97

2 Mikä on Bitcoin?

2.1 Bitcoinin toiminta

Bitcoin on virtuaalinen, hajautetusti toimiva kirjanpito- ja maksujärjestelmä, jonka yksiköitä, niin ikään nimeltään Bitcoineja käytetään virtuaalivaluuttana. Bitcoineja on kuvailtu elektroniseksi käteiseksi anonyymin luonteensa johdosta.[10] Bitcoin-järjestelmän tietokantaan eli lohkoihin on tallennettuna Bitcoin-osoitteet ja niiden sisältämät Bitcoinit, joita hallitaan lompakko-ohjelmilla[11]. Bitcoin-verkkoa ylläpidetään niin sanotusti louhimalla, josta louhija voi saada Bitcoineja palkinnoksi[12]. Bitcoinien enimmäismäärä seuraa geometrisen summan kaavaa lopullisen Bitcoinien määrän jäädessä vähän alle 21 miljoonan kappaleen. Lähes kaikki Bitcoinit ovat louhittuina vuoden 2040 tienoilla.[13]

Bitcoin järjestelmä perustuu hajautettuun yksimielisyyteen, mikä tarkoittaa, ettei Bitcoin järjestelmä ole keskusjohtoinen eli uusien Bitcoinien liikkeellelaskua eikä maksutapahtumia hallinnoi yksittäinen taho. Maksujärjestelmä mahdollistaa suorat käyttäjien väliset transaktiot ilman pankin varmistusta. Käytännössä Bitcoin-järjestelmässä on ratkaistu järjestelmän kolikoiden kaksinkertaiseen käyttöön liittyvä ongelma sekä tehty aikaisempien siirtojen muuttaminen lohkoketjussa hyvin vaikeaksi.[14] Bitcoinien etuna on pidetty nopeita ja globaaleja siirtoja ja anonymiteettiä mutta riskinä korkeaa volatiliteettia arvon vaihtelussa[15].

2.1.1 Bitcoin-siirrot

Bitcoin-järjestelmän tiedot eli Bitcoin-tilien saldot on vahvistettu vertaisverkossa, joka koostuu lohkoketjuista (Block Chain). Kaikki käyttäjien väliset siirrot on rekisteröity lohkoketjuun, joka sisältää kolikoiden aiemman siirtohistorian. Nämä tiedot jaetaan verkon muille käyttäjille, jotka voivat vakuuttua, että transaktiot ovat tapahtuneet. Maksutapahtumien peruuttaminen tai väärentäminen jälkikäteen on pyritty estämään siten, että kaikilla muilla verkon käyttäjillä on tieto transaktioista.[16]

[10] Bitcoin.org (1): What is Bitcoin?
[11] Bitcoin wiki (2) 2014: Block chain; Huhta 2012: Mikä on Bitcoin-verkko?
[12] Nakamoto 2009: 5. Network, 6. Incentive
[13] Bitcoin wiki (1) 2012: Currency with Finite Supply, Projected Bitcoins Short Term
[14] Nakamoto 2009: Abstract; Euroopan Keskuspankki 2012 s.23-24
[15] Bal 2013, s.353
[16] Nakamoto 2009: 5 Network; Blundell-Wignall 2014, s.8

Bitcoin-siirto tehdään luomalla uusi maksutapahtuma, julkaisemalla se verkon muille käyttäjille ja odottamalla että louhija-käyttäjät hyväksyvät sekä lisäävät tapahtuman lohkoketjuun. Lohkoketjusta vastaanottaja tarkastaa Bitcoinien siirron onnistumisen.[17]

Bitcoinien omistajat käyttävät Bitcoin-verkossa vahvistettuja kolikoita virtuaalisten lompakkojensa kautta. Jokainen lompakko on yksilöity pitkä numero- ja kirjainsarja, joka on tiiviste (hash) käyttäjän julkisesta avaimesta. Uuden lompakon myötä syntyy uusia julkisia ja yksityisiä avainpareja, joista yksityiset avaimet ovat salattuja. Bitcoin-kolikot ovat ketju digitaalisia allekirjoituksia, joiden omistajuus todistetaan yksityisillä avaimilla. Bitcoin-lähetys toiselle tapahtuu allekirjoittamalla omalla yksityisellä avaimella edellisen maksutapahtuman tiivisteen ja vastaanottajan julkisen avaimen sekä lisäämällä nämä tiedot siirrettävään kolikkoon. Varmistamalla digitaaliset allekirjoitukset, uusi omistaja voi varmentua omistusketjun oikeellisuudesta ja lähettäjän kompetenssista. Tässä vaiheessa siirronsaaja ei kuitenkaan voi olla vielä varma, etteikö aiempi omistaja olisi lähettänyt kolikkoa samaan aikaan useampaan eri osoitteeseen. Tieto transaktiosta levitetään verkkoon ja louhijat voivat yrittää lisätä transaktion uuteen lohkoon, joka lisätään lohkoketjuun. Sen jälkeen, kun transaktion sisältävä lohko on osa käyttäjien tunnustamaa pisintä lohkoketjua, voidaan transaktion katsoa menneen läpi, sillä se on saanut konsensusverkon toiminnan edellytyksenä olevan käyttäjien hyväksynnän.[18]

2.1.2 Bitcoin-lohkoketjun toiminta

Varmennetut Bitcoin-siirrot tallennetaan lohkoihin, jotka ketjutettuna muodostavat Bitcoin-lohkoketjun. Lohkoja ketjutetaan toisiinsa siten, että uusi lohko ketjussa nimeää aina edeltäjänsä ja sen tiivisteen. Ketjun viimeisimmän lohkon tiiviste riippuu aina kaikista edeltävistä lohkoista. Käyttäjän hyväksyessä lohkon, hyväksyy se samalla lohkoketjun kaikki aiemmat lohkot ja siirrot oikeiksi alkuperäiseen lohkoon saakka.[19]

Ketjutuksen seurauksena on, että aiempien siirtojen manipulointi ei onnistu ilman, että kaikki muunnellun lohkon jälkeiset lohkot tehdään uudestaan, sillä tiivistearvot muuttuvat, jolloin ne eivät enää ketjuunnu muutetun lohkon jälkeisten lohkojen kanssa. Manipuloidun ketjun tulee myös olla pisin, jotta käyttäjät edes teoriassa pitäisivät sitä validina, sillä

[17] Nakamoto 2009: 5. Network; Huhta 2012: Lompakot, Bitcoin-kolikot ja siirtotapahtumat
[18] Bitcoin wiki (3) 2014: Securing the Bitcoin-QT or Bitcoin wallet; Huhta 2012: Lompakot, Bitcoin-kolikot ja siirtotapahtumat; Nakamoto 2009: 2. Transactions, 5. Network
[19] Nakamoto 2009: 4. Proof-of-Work

lähtökohtaisesti konsensuksena on, että pisin ketju on vallitseva tosiasiallinen omistuksen tila.[20] Mikäli osa käyttäjistä alkaa pitää muunneltua lohkoketjua oikeana, Bitcoin jakautuu kahdeksi eri virtuaalivaluutaksi. Vuonna 2013 Bitcoin jakautui kahdeksi: 0.7 ja 0.8 -versioiksi. Bitcoin oli jakautunut kahdeksi varteen otettavaksi virtuaalivaluutaksi, kunnes jakautumisongelma ratkaistiin. Louhijat tekivät päätöksen, että 0.7-versio oli vallitseva, jolloin 0.8-version käyttö poistui, vaikka se oli jo lohkoketjultaan pidempi kuin 0.7-versio.[21]

Käyttäjät lisäävät lohkoja ketjuun tietyn protokollan mukaan. Jotta virheellisten lohkojen lisääminen ja vanhojen muuttaminen olisi mahdollisimman vaikeaa, lohkojen linkityksen lisäksi jokaiseen lohkoon on myös laskettava yksilöllinen arvo, suola (nonce), joka muuntaa lohkosta laskettua tiivistefunktiota. Yksilöllinen arvo pakottaa tiivistefunktion johonkin tiettyyn arvoon, jonka on oltava pienempi tai yhtä suuri kuin edellisessä lohkossa määritelty tavoitearvo. Funktio on niin vaikea, että suolaa ei ole pääteltävissä etukäteen mitenkään, vaan se on löydettävä kokeilemalla laskentatehoa hyödyntäen. Uusi lohko voidaan lisätä lohkoketjuun vasta, kun tiivistefunktion arvo alittaa kohdearvon. Sopivan arvon löydyttyä käyttäjien on helppo varmentaa lohkon oikeellisuus vertaamalla funktion tulosta kohdearvoon. Kun lohko vielä lisäksi viittaa edelliseen käyttäjien tiedossa olevaan lohkoon, voivat käyttäjät luottaa lohkon autenttisuuteen.[22]

2.1.3 Bitcoin-louhinta

Lisättävien lohkojen sopivien suola-arvojen löytäminen vaatii paljon laskentatehoa. Bitcoin-verkossa on oltava niin sanottuja louhijoita, jotka käyttävät laskentatehoaan sopivien suola-arvojen etsintään. Bitcoin-verkon siirtojen ylläpito tapahtuu louhimalla eli ratkaisemalla lohkoja laskentatehoa käyttämällä Bitcoin-verkon käyttäjien hyödyksi. Laskentatehon käyttämisen kannustimena on, että lohkon ratkaiseva käyttäjä saa oikeuden kirjoittaa seuraavaan lohkoon sen ensimmäiseksi maksutapahtumaksi itselleen tietyn määrän Bitcoineja palkinnoksi uudesta lohkosta.[23]

Uusien lohkojen myötä Bitcoin-verkossa hyväksyttävien kolikoiden kokonaismäärä kasvaa. Kun Bitcoin-verkkoon käytettävä laskentateho kasvaa, myös suola-arvojen etsintä nopeutuu. Jotta vältetään tilanne, jossa mahdollinen hyökkääjä voisi isolla määrällä laskentatehoa lisätä

[20] Nakamoto 2009 4. Proof-of-Work
[21] Kroll, Davey and Felten 2013 s.15, 18
[22] Nakamoto 2009: 4. Proof-of-Work; Huhta 2012: Vaivannäyttö ja autenttisuus
[23] Bitcoinwiki (4): The Mining Ecosystem; Nakamoto 2009: 6.Incentive

useita uusia lohkoja lohkoketjuun, kontrolloidaan uusien lohkojen syntymiseen kuluvaa aikaa lisäämällä lohkojen laskennan vaikeutta. Uusien lohkojen syntymisen tavoiteajaksi on määritelty noin 10 minuuttia. Mikäli lohkoja syntyy asetettua tavoitetta keskimäärin nopeammin, suola-arvojen laskennan vaikeus lisääntyy, kun lohkojen funktioiden tavoitearvot muuttuvat. Tavoitearvot muuttuvat vertaamalla viimeisimmän 2016 lohkon syntyaikaa ja verkon sen hetkistä laskentakapasiteettia siten, että noiden lohkojen valmistumiseen olisi kulunut kaksi viikkoa verkon sen hetkisellä laskentateholla eli noin 10 minuuttia lohkoa kohden. Mahdollinen hyökkääjä ei todennäköisesti ehdi laskea uuden lohkon suola-arvoa omalle väärennetylle lohkolleen ensin, mikäli rehellisen verkon laskentakapasiteetti ylittää hyökkääjän käytettävissä olevan kapasiteetin.[24]

Bitcoin-verkon alkuvaiheessa uusia Bitcoineja laskettiin liikkeelle 50 kappaletta jokaista uutta lohkoa kohden. Lohkosta saatava palkkio on asetettu puolittumaan neljän vuoden välein niin, että lähes 100 % kaikista 21 miljoonasta Bitcoinista on käytettävissä noin vuoden 2040 tienoilla. Tällä hetkellä palkkio on 25 Bitcoinia yhtä uutta lohkoa kohden.[25] Lohkon ratkaisija saa uusien Bitcoinien lisäksi kaikki kyseiseen lohkoon tulevien siirtotapahtumien siirtopalkkiot itselleen. Siirtopalkkio on vapaaehtoinen, mutta se nopeuttaa siirtotapahtuman varmistumista, sillä louhijat lisäävät lohkoihinsa mieluummin palkkioon oikeuttavia transaktioita.[26]

2.1.4 Double-spending -ongelman ratkaisu

Kysymys vallitsevasta lohkoketjusta on ratkaistu laskentateholla. Bitcoinin toiminnan lähtökohtaisiin perusperiaatteisiin kuuluu, että käyttäjät pitävät ”pisintä” eli eniten laskentatehoa vaatinutta ketjua vallitsevana Bitcoin-kolikkojen tilanteena.[27] Viimekädessä kyse on kuitenkin konsensusverkosta sen käyttäjien kesken ja Bitcoin voi haarautua useaksi eri virtuaalivaluutaksi niin kuin vuonna 2013 väliaikaisesti tapahtuikin. Haarautuneen lohkoketjun siirrot jäävät vaille merkitystä vallitsevassa pitkässä ketjussa, mikäli niitä ei ole siinä vahvistettu. [28] Uudet lohkot luodaan pisimmän ketjun viimeisimmän lohkon jatkoksi. Rehelliset käyttäjät eivät koskaan hyväksy aiempien lohkojen kanssa ristiriitaisia

[24] Nakamoto 2009: 4. Proof-of-work, 7. Reclaiming Disc Space; Huhta 2012: Jatkoa autenttisuudelle
[25] Bitcoin wiki (1) 2012: Currency with Finite Supply, Projected Bitcoins Short Term
[26] Nakamoto 2009, 6. Incentive; Huhta 2012: Bitcoin-mining
[27] Nakamoto 2009: 4. Proof-of-work
[28] Kroll, Davey and Felten 2013, s.15, 18

transaktioita sisältäviä lohkoja. Väärentämätön lohkoketju säilyy pisimpänä, jos valtaosa laskentatehosta on rehellisten käyttäjien kontrolloimaa.[29]

Käytännössä käyttäjä ei voi väärentää vanhoja transaktioita muuttamatta niitä seuraavia myöhempiä lohkoja, mutta käyttäjä ei myöskään voi muokata viimeisimpään lohkoon tulevia transaktioita omaksi edukseen ilman laskentateholla saatavaa kontrollia uusista lohkoista. Tällöinkin käytännössä vain omien kolikoiden kaksinkertaisen käytön yrittäminen voi olla mahdollista, mikäli hyökkääjällä ei ole saatavilla tietoa muiden omistajien tilien yksityisistä avaimista. [30] Kun vallitsevassa lohkoketjussa samalla kolikolla voi olla vain yksi osoite, kaksinkertaisen luovutuksen tilanteessa vain toisesta luovutuksensaajasta voi tulla vallitsevan lohkoketjun mukainen Bitcoin-omistaja.

Koska Bitcoin-kolikot ovat digitaalisten allekirjoitusten ketjuja, ne voidaan helposti esittää samanaikaisesti useammalle eri taholle, jotka voivat lohkoketjusta varmistua omistuksen oikeellisuudesta ja hyväksyä maksusuorituksen. Kolikoiden lähettäjä voikin esimerkiksi yrittää tehdä samoille kolikoille samanaikaisesti kaksi transaktiota lähes yhtäaikaisesti eri osoitteisiin.[31] Kun viesti tapahtumasta etenee verkossa, ne louhijat, jotka ovat jo vastaanottaneet ensimmäisen viestin, hylkäävät tämän myöhemmin tulleen. Kaikki eivät kuitenkaan ole vielä vastaanottaneet ensimmäistä viestiä ja näin ollen heidän mielestään tämä toinen maksutapahtuma on se heidän mielestään ensimmäinen vahvistettava transaktio.[32] Siirroista lohkoketjuun pääsee lähtökohtaisesti se, kumman siirron sisältävän lohko on ensin ratkaistu ja hyväksytty.[33]

Kaksi lohkoa voi valmistua samaan aikaan, jolloin verkossa on liikkeellä kaksi eri lohkoketjua, sillä molemmat käyttäjät levittävät omaa lohkoansa verkon käyttäjille. Pidemmäksi ja siten vallitsevaksi lohkoketjuksi tällaisessa haarautumistilanteessa muodostuu se, kumpaan lisätään ensimmäisenä uusi lohko. Jos edelleen molempiin haaroihin syntyy uusi lohko samaan aikaan, kilpailutilanne jatkuu niin kauan kunnes toinen lohkoketju jää tarpeeksi jälkeen ja tarpeeksi suuri osa verkosta ehtii hyväksyä toisen ketjun oikeaksi. Jotta ketju pysyisi erillään, tulisi myös seuraavien lohkojen ratketa kahdessa eri paikassa lähes samaan aikaan, mikä pitkässä juoksussa on hyvin epätodennäköistä.[34]

[29] Nakamoto 2009: 4. Proof-of-work
[30] Nakamoto 2009: 4. Proof-of-Work, 11. Calculations
[31] Nakamoto 2009: 2. Transactions
[32] Huhta 2012: Kahteen kertaan maksaminen
[33] Nakamoto 2009: 2.Transactions
[34] Nakamoto 2009: 5. Network

Konsensuksen pisimmän lohkon periaatteesta pysyessä samana, lopullinen haarautuminen on käytännössä mahdotonta. Edellä kuvatun kaltainen Bitcoin-kolikon kaksinkertainen käyttö ja oman siirron vahvistamisen onnistuminen edellyttää, että sen tehnyt saa oman siirtonsa lohkoketjuun ensimmäiseksi. Käytännössä tämä edellyttää, että hyökkäyksen tukena on merkittävää laskentatehoa. Kun luovutuksensaaja haluaa varmistua saamansa kolikon omistajuudesta, tämän kannattaa odottaa transaktion varmentumista osaksi pisintä lohkoketjua eli odottaa, että oman transaktion sisältämän lohkon päälle on louhittu lisää lohkoja.[35]

2.2 Bitcoin oikeudellisesti arvioituna

2.2.1 Lähtökohdat

Edellä on selvitetty Bitcoinin toimintaa, Bitcoin-siirtoja ja -louhintaa teknisellä tasolla. Tämän kappaleen tarkoituksena on havainnollistaa, miten Bitcoin-omistus ja tavanomaiset Bitcoin-siirrot sekä -louhinta ovat hahmotettavissa oikeustieteellisessä kontekstissa.

Toistaiseksi Bitcoinin oikeudellisesta luonteesta ei ole tehty laajempaa tutkimusta suhteessa Suomen oikeusjärjestelmään. Bitcoiniin on viranomaisten taholta otettu kantaa pääasiassa pankki- ja veroviranomaisten taholta.[36] Kannanotot ovat olleet suhteellisen niukkasanaisia ja varoittavia, mistä esimerkkinä viimeisimpiä lienee Euroopan pankkiviranomaisen (EBA) antama tiedote, jossa pankkeja kehotettiin olemaan käymättä kauppaa virtuaalivaluutoilla.[37] Kotimaassa Suomen Pankki on antanut Bitcoinista lyhyen tiedotteen liittyen Bitcoinin valuutta-asemaan[38]. Suomen Pankin näkökulman mukaan Bitcoin ei ole virallinen valuutta. Kannanotto pitää paikkansa, sillä laillisen maksuvälineen käsite on EU-tasolla määritelty Lissabonin sopimuksessa, jonka mukaan Euroopan Unionissa laillisia maksuvälineitä ovat vain Euroopan Keskuspankin ja kansallisten keskuspankkien liikkeeseen laskemat setelit (SEUT 128). Virtuaalivaluuttoja ei ole pidetty virallisena valuuttana tiettävästi vielä missään maassa kuten ei myöskään esimerkiksi Saksassa tai Yhdysvalloissa[39]. Keskuspankkien lisäksi myös eri maiden veroviranomaiset ovat olleet aktiivisia Bitcoiniin liittyen[40]. Suomessa Verohallinto onkin antanut syventävän ohjeen virtuaalivaluuttojen verotuksesta[41].

[35] Nakamoto 2009: 11. Calculations, 5. Network
[36] mm. Euroopan Keskuspankki 2012 ja Verohallinto 2013
[37] Euroopan pankkiviranomainen 2014
[38] Suomen Pankki 2014
[39] US Law Library of Library of Congress 2014; BaFin 2014; IRS 2014
[40] Lista eri maiden kannanotoista: US Law Library of Library of Congress 2014
[41] Verohallinto 2013

Bitcoinin hahmottaminen varallisuusoikeuden kontekstissa auttaa ymmärtämään Bitcoin-omistukseen liittyviä olennaisia piirteitä, joilla on merkitystä paitsi yleisen systematisoinnin osalta, niin myös Bitcoiniin ja sen palveluihin kohdistuvan sääntelyn osalta. Varallisuusoikeudellinen jäsentäminen on merkityksellistä Bitcoin-tilanteiden verotukseen liittyen, sillä varallisuusoikeus on se kulmakivi, jonka käsitteiden pohjalle oikeudellinen sääntely pitkälti rakentuu, vaikka samojen käsitteiden merkitys saattaakin vaihdella eri oikeudenalojen kesken.

2.2.2 Bitcoin-ohjelma on vapaasti käytettävissä

Tietokoneohjelmien tekijät nauttivat tekijänoikeussuojaa, mutta ohjelman tekijänoikeuksiin tai muihin suojamuotoihin liittyvät yksinoikeudet eivät Bitcoinin osalta ole merkittävässä roolissa, mikä johtuu siitä, että Bitcoin-ohjelma (Bitcoin-core) on vapaaseen käyttöön lisensoitu ohjelma ja ohjelman kehittäminen perustuu vapaaseen käyttöön[42]. Kyse on avoimen lähdekoodin ohjelmistolisenssistä, Open Source Initiativen hyväksymästä BSD-tyyppiin kuuluvasta MIT-lisenssistä, jota on kuvailtu kaiken sallivaksi. MIT-lisenssi antaa käyttäjälle mahdollisuuden käyttää, muokata, kopioida, levittää ohjelmistoa ja myös vapauden muuttaa ohjelmiston lisenssiehtoja.[43] Bitcoin-verkko on avoimeen lähdekoodiin perustuva ja verkko on vapaasti käytettävissä, mikä tarkoittaa käytännössä paitsi ohjelman kopioimista ja kehittämistä, mutta etenkin vapaata Bitcoin-louhintaa ja verkkoon osallistumista muutoin. Bitcoinin osalta tekijänoikeuksien merkitystä vähentää myös se, ettei ohjelman pääkehittäjä (tai ryhmä) nimeltään Satoshi Nakamoto ole paljastanut oikeaa identiteettiään, eikä esimerkiksi kyseiseksi henkilöksi epäilty Nick Zabo ole tunnustanut olevansa osallinen ohjelman kehittämiseen[44].

2.2.3 Bitcoinin oikeudellinen hahmottaminen

Bitcoin-transaktiossa on kyse sopimuksesta eli vähintään kahdesta tahdonilmaisusta, joilla luovuttaja siirtää Bitcoinin luovutuksensaajalle yleensä vastiketta vastaan. Luovutuksensaaja on valmis maksamaan saadessaan Bitcoin-verkossa käyttökelpoisen kolikon hallintaansa ja määräysvaltaansa. Varallisuusoikeudessa luovutukset on haluttu hahmottaa perinteisesti oikeuksien tasolla eikä kaupankohteena olevan objektin tasolla[45].

[42] Github 2014: Licence; Bitcoin.org (2): Who created Bitcoin; Open Source Initiative 2014: The MIT License (MIT)
[43] Välimäki, 2002, s.854-856
[44] Wile, Rob Businessinsider 2014
[45] Kaisto, Tepora 2012, s.224

Oikeuksien tasolla tilanne voidaan hahmottaa yleisesti ottaen siten, että luovutuksentekijä luovuttaa siirrettäviin Bitcoineihin liittyvät oikeutensa luovutuksensaajalle.

Louhinta on myös tapa saada oikeus Bitcoiniin. Toisin kuin luovutus, louhinta ei ole toisen siirtämä Bitcoin-oikeus vaan alkuperäissaantoa muistuttava tilanne, sillä louhija on ensimmäinen taho, jolla järjestelmässä liikkeelle laskettujen uusien Bitcoinien oikeudet on tunnustettu olevan. Louhinta voidaan oikeudellisesti hahmottaa tilanteeksi, jossa louhija lisää Bitcoin-lohkoketjuun lisää lohkoja saaden palkinnoksi oikeuden merkata uudet Bitcoinit. Kyse on Bitcoin-protokollan mukaan palkittavasta työsuoritteesta, jonka kone laskee louhijan lukuun. Hyväksytyn lohkon tehnyt louhija saa täydet oikeudet uusiin Bitcoineihin saaden määrätä niistä haluamallaan tavalla.

Kansainvälisesti Bitcoinia on luonnehdittu yleisesti vaihdonvälineeksi, omaisuudeksi ja niin sanotuksi digitaaliseksi hyödykkeeksi.[46] Verotukseen liittyvissä viranomaisten kannanotoissa siihen on viitattu esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Australiassa erilaisilla omaisuuteen viittaavilla käsitteillä, kuten ”*property*” tai ”*capital asset*”[47]. Verohallinto on viitannut Bitcoiniin tilanteesta riippuen tuloverotuksen eri käsitteiden mukaan, joko varallisuutena tai rahoitus- tai vaihto-omaisuutena[48].

Suomen siviilioikeudellisessa kontekstissa Bitcoin-transaktio voidaan hahmottaa yleisellä tasolla omaisuuden luovutukseksi, sillä määritelmällisesti omaisuutena on pidetty myös varallisuusoikeuksia, joiden yhteys konkreettisiin esineisiin on etäinen tai puuttuu. Irtaimeksi omaisuudeksi luokitellaan varallisuusoikeudet, joiden kohteena on joko reaaliesine tai aineeton varallisuusarvoinen etuus.[49] Varallisuusarvoiset etuudet ovat fyysisen esineen käsitteen ulkopuolelle jäävä jo roomalaisen oikeuden tuntema aineettomien esineiden luokka, joita on varallisuusoikeudessa perinteisesti hahmotettu oikeuksien tasolla. Omaisuudessa onkin käsitteen tasolla kyse oikeudesta eikä konkreettisesta esineestä. [50]

Tavanomaisessa Bitcoin-transaktiossa Bitcoin-omistaja siirtää kaikki siirrettäviin Bitcoineihin liittyvät oikeutensa luovutuksensaajalle. Oikeudet käsittävät ainakin oikeuden hallita ja siirtää Bitcoinit eteenpäin sekä muuten oikeudellisesti määrätä niistä. Bitcoin-verkossa oikeus on selkeästi määriteltävissä, kolmansien osapuolien havaittavissa sekä

[46] Bal 2013 s.353
[47] esim. IRS 2014 (2) s.2-3, ATO 2014: Ruling, Is Bitcoin a ’CGT asset’
[48] Verohallinto 2013: 2.1.1, 2.2
[49] Kartio 2001, s.116; Tepora 2008, s.55
[50] Tepora 2008, s.36-37

tosiasiallisesti yksinomainen ja suojattu, kun vain omistaja voi oikeutetusti allekirjoittaa siirron luovutuksensaajalle omalla yksityisellä avaimellaan. Transaktiossa on kyse vähintäänkin tosiasiallisen oikeusaseman siirrosta luovutuksensaajalle.

Bitcoin-vaihdanta ja omistaminen ovat ihmisten välistä toimintaa, jota koskevat siviili- ja rikoslain säännökset soveltuvin osin. Bitcoin-lompakkojen yksityisten avainten haltijat nauttivat tietosuojaa, ja tietomurrot niiden oikeudettomaksi hankkimiseksi on kriminalisoitu (RL 38:8 §). Bitcoin-kolikoilla tehtävä tahallinen kaksoisluovutus täyttää selkeästi petoksen tunnusmerkistön (RL 36:1 §). Myös lohkoketjun muuttaminen manipuloimalla tietojärjestelmää hyötymis- tai vahingoittamistarkoituksessa on mitä ilmeisimmin tulkittava tietojärjestelmän häirinnäksi (RL 37:a7 §) tai muuten petolliseksi ja siten kriminalisoiduksi toiminnaksi (RL 36:1 §:n 1 ja 2 momentti), vaikkei oikeuskäytäntöä tällaisesta tilanteesta olekaan.

Bitcoin-omistaja nauttii ainakin välillistä oikeudellista suojaa, joten omistusta on pidettävä kokonaisuutena arvioiden oikeutena, tosiasiallisen hallinnan ja käytön lisäksi. Tosin Bitcoin-järjestelmässä suoja on pyritty järjestämään mahdollisimman pitkälle tietoteknisin ja luottamuksen keinoin ilman tarvetta julkisen vallan tarjoamalle suojalle. Teknisille toteutuksille onkin tarvetta, sillä Bitcoin-vaihdanta on pitkälti anonyymiä ja globaalia, joten väärintekijöitä ei välttämättä koskaan tavoiteta.

Bitcoin-omistajalla on kaikki Bitcoin-kolikkoon liittyvät oikeudet Bitcoin-verkossa. Bitcoin-omistajan voidaan katsoa nauttivan esineomistukseen rinnasteisesti Bitcoinin hallintaa, siihen liittyvää kompetenssia ja suojaa. Omistaja hallinnoi kolikkoa ja päättää sen siirrosta. Teknologia ja oikeusjärjestelmä antaa omistajalle tosiasiallista suojaa. Bitcoin-omistajan oikeusasemassa on samanlaisia piirteitä kuin esineomistajalla, vaikkei Bitcoin-omistus voi olla perinteisesti määriteltyä omistusoikeutta. Oikeustieteessä on yleensä ajateltu, ettei omistusoikeuden kohteena voi olla muut kuin konkreettiset esineet, vaikka käsitteissä on tulkintaeroja[51]. Näin ollen Bitcoin-omistus voitaisiin luokitella yleisemmin omaisuuden lisäksi tarkemmin omistusoikeuden kaltaiseksi oikeudeksi, jonka kohteena on konkreettisen esineen sijaan aineeton objekti.

Vaikka Bitcoin-omistuksen kohteena on aineeton objekti, kyse ei silti ole myöskään omistajalle kuuluvasta immateriaalioikeudessa suojan kohteena olevasta teollis- tai

[51] Kaisto, Tepora 2012, s.175,243

tekijänoikeudesta. Bitcoinit on vaikea luokitella teollis- tai tekijänoikeuksiksi tai niihin liittyviksi johdannaisiksi, kuten käyttöoikeuksiksi, sillä Bitcoin keksintönä ja ohjelmina on muutenkin vapaasti käytettävissä, kopioitavissa ja hyödynnettävissä ilman Bitcoin-omistusta. Bitcoin-verkko on luottamusverkko, johon osallistuminen ei edellytä lisenssinhankintaa, vaan se on avoin kaikille ja kuka vain voi perustaa kilpailevan vastaavanlaisen virtuaalivaluuttajärjestelmän.

Immateriaalisessa käyttöoikeudessa ja Bitcoin-omistuksessa on kysymys eri tason asioista. Bitcoin-omistus on viimekädessä hajautetusti yleisesti hyväksyttyä tietoa kenelle kirjauksen osoittama laskentayksikön määrämisvalta kuuluu eikä niinkään teollis- tai tekijänoikeudellinen käyttöoikeus ohjelmaan. Ohjelmilla ylläpidetään tietoa niiden olematta kuitenkaan itse siirrettävän oikeuden kohde. Bitcoin-omistuksen elementtien kuten hallinnan, kompetenssin ja suojan toteuttamisessa ja julkivarmistamisessa hyödynnetään Bitcoin-keksinnön ja ohjelmien vapaaseen käyttöön annettuja immateriaalisia käyttöoikeuksia, oikeuksien ja siirron kohteena olevan Bitcoinin itsensä olematta tällainen immateriaalinen käyttöoikeus. Siirron kohteena oleva Bitcoin on käyttäjiensä hyväksymä käsitteellinen asia, aineeton objekti, joka muiden Bitcoinien kanssa muodostaa aineettoman maksujärjestelmän. Tältä osin on perusteltua katsoa, ettei Bitcoin-omistuksessa ole kyse varsinaisesti teollis- tai tekijänoikeuden alaisesta oikeudesta tai sellaisen siirrosta, vaikka omistuksen toteuttamisessa niitä hyödynnetäänkin.

Bitcoin-omistuksen oikeudellista jäsentämistä auttaa myös hahmottamaan, mitä oikeudellisia elementtejä se ei sisällä. Bitcoin vaihtaa omistajaa sopimuksella, mutta molempien osapuolten täytettyä velvoitteensa ei luovuttajan ja luovutuksensaajan välille jää täytettäviä velvoitteita tai toiseen osapuoleen kohdistuvaa erityistä oikeutta. Bitcoin ei myöskään ole osuusoikeus yhtiöstä tai muustakaan oikeussubjektista. Tavanomaisessa Bitcoin-kaupankäynnissä myyjä ei sitoudu lunastamaan myytyä Bitcoinia takaisin tiettyyn ajankohtaan tai hintaan, vaikka tämä on luonnollisesti mahdollista sopimusvapauden nimissä. Bitcoin-omistus ei tuo omistajalleen oikeutta suoritukseen tai osuuteen jostain muusta kohteesta miltään taholta.

2.2.4 Bitcoinin rinnasteisuus arvopaperiin tai johdannaissopimuksiin

Varallisuusoikeudessa arvopapereina on oikeuskirjallisuudessa perinteisesti pidetty asiakirjoja, joiden hallinta on siitä ilmenevän oikeuden käyttämisen välttämätön edellytys.

Arvopaperin on katsottu olevan todiste arvopaperin haltijan oikeudesta sen antajaa eli liikkeeseenlaskijaa kohtaan.[52]

Arvopaperin ydinominaisuuksiin kuuluu, että arvopaperin haltijalla on perimislegitimaatio eli arvopaperin oikeuttama suoritus on tehtävissä vapauttavin vaikutuksin vain arvopaperin haltijalle. Arvopaperi on myös niin sanottu kelpuutuspaperi eli vilpittömässä mielessä oleva velallinen saa maksusuojaa tehdessään suorituksen arvopaperin haltijana olevalle henkilölle. Arvopaperien vaihdanta edellyttää lisäksi, että niillä on vaihdantapaperin luonne eli vilpittömässä mielessä oleva luovutuksensaaja saa väite- ja saantosuojaa.[53]

Bitcoin ei perinteisen jaottelun osalta vastaa varallisuusoikeudellista arvopaperia, vaikka sähköinen kirjaus rinnastettaisiin fyysiseen arvopaperiin. Bitcoin ei ole osakekirja, eikä Bitcoin-omistuksen sisältämät oikeudet vastaa juoksevaa velkakirjaa tai muita arvopaperilta vaadittavia oikeuksia ja ominaisuuksia. Tämä johtuu siitä, että vaikka Bitcoin-omistus voidaan luokitella aineettomaksi oikeudeksi, se ei sisällä saamisoikeutta eli perimislegitimaatiota ketään kohtaan, eikä oikeuta osuuteen tai suoritukseen osakeyhtiöstä tai muusta oikeussubjektista, sillä osuuden kohteena oleva sähköinen maksujärjestelmä ei ole oikeussubjekti. Bitcoiniin liittyen ei myöskään ole arvo-osuusjärjestelmän kaltaisesti erityistä sääntelyä, jolla Bitcoiniin kohdistuva vaihdanta rinnastettaisiin arvopaperivaihdantaan.

Sijoitusjohdannaisia voidaan luokitella monella tapaa. Tyypillisimmät sijoitusjohdannaiset ovat optioita tai termiineitä mutta sopimusvapauden nojalla johdannaisten ehdot voivat olla monenlaisia. Peruslähtökohdiltaan johdannaiset ovat osapuolten välillä solmittuja sopimuksia tulevaisuudessa tehtävästä kaupasta ja sen ehdoista. Johdannaissopimukset voivat olla siviilioikeudellisesti sopimuksia tai sitten arvopapereita niiden täyttäessä arvopaperien yleiset edellytykset.[54]

Johdannaissopimus voi olla reaalitoteutettava tai kohde-etuuden markkinahintaan sidottu. Reaalisesti toteutettava kohde-etuus on sopimusosapuolen hallinnassa ja se voidaan luovuttaa suoraan sopimusosapuolelle. Muita kuin reaalisia kohde-etuuksia ei luovuteta vaan sopimus toteutetaan nettoarvon tilityksinä kohde-etuuden markkinahinnan perusteella.[55]

[52] Kartio 2001, s.84
[53] Kartio 2001, s.84-85
[54] Eri tyyppisistä johdannaisista esim. Verohallinto 2013 (4); optioista ja temiineistä käytetyistä määritelmistä esim. HE 32/2012 kpl 2.1.1
[55] Verohallinto 2013 (4): Option Lunastaminen

Tyypillisesti johdannaisten kohde-etuudet ja velvoitteet on sidottu muun muassa osakkeisiin, raaka-aineisiin, indekseihin ja valuuttoihin.

Johdannaissopimukset voivat olla vakioituja tai vakioimattomia. Johdannaissopimuksen vakioimisella tarkoitetaan sopimuksia, joiden ehdot on pääosin määritelty optioyhteisön säännöissä. Vakioimaton johdannaissopimus tarkoittaa johdannaissopimusta, jolla kauppaa käydään julkisten markkinapaikkojen ulkopuolella[56]. Vakioidulla johdannaissopimuksilla on etenkin verotuksessa tarkoitettu johdannaisia, joilla käydään kauppaa kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetussa laissa (748/2012) tarkoitetulla säännellyllä markkinalla (TVL 45.3, 50.3 §).[57]

Verrattaessa Bitcoinia ja sen kaupankäyntiä arvopaperien ohella laajemmin myös johdannaissopimuksiin merkille pantavaa on, ettei Bitcoin ole myöskään minkään tahon liikkeelle laskema optio, termiini, hinnanerosopimus tai muukaan johdannaissopimus.

Bitcoin ei tarkoita johdannaissopimusten tavoin tulevaisuuteen sovituksi tapahtuvaa kauppaa. Bitcoin ei myöskään sisällä oikeutta tai velvoitetta sopimuskumppania tai liikkeellelaskijaa kohtaan. Mikään taho ei yleisesti takaa Bitcoin-omistajalle myynti- ja osto-oikeutta tai muuta johdannaissopimuksille tyypillistä oikeutta. Bitcoinilla ei myöskään ole sitovaa kohde-etuutta, kuten hyödykettä tai valuuttaa. Kyse on itsenäisestä ja riippumattomasta kirjanpito- ja maksujärjestelmästä.

Tavanomaisessa Bitcoin-vaihdannassa ei ole kysymys myynti- tai osto-oikeuden perustamisesta sopimuksen osapuolille, vaan siirrettävien Bitcoinien kaikkien oikeuksien luovuttamisesta ostajalle perustamatta luovutuksen eli kauppasopimuksen jälkeisiä erityisiä velvoitteita tai oikeuksia kummallekaan taholle.

Bitcoin ei ole johdannaissopimus eikä sen kaupankäynnissä ole kyse johdannaissopimuksen solmimisesta. Mainittakoon vielä, ettei Bitcoinin voida myöskään katsoa olevan EU:n tasolla määriteltyä sähköistä rahaa, sillä Bitcoinilla ei ole liikkeellelaskijaa, johon saamisoikeus kohdistuu.[58]

[56] Ns. over the counter eli OTC-johdannaiset
[57] HE 32/2012: 2.1.1; Nykänen, Räbinä 2009 s.289-291
[58] Säännellyllä sähköisellä rahalla on sähkörahadirektiivin (2009/110/EY) suoran määritelmän ja kotimaisen sääntelyn mukaan oltava liikkeellelaskija, johon saamisoikeus kohdistuu. Legaalisesti tämä ilmenee suoraan sähkörahadirektiivin 2 artiklan 2-kohdasta ja maksulaitoslain (297/2010) 5§:n 6-kohdasta ja 36 a§:stä. Myöskään Saksan Finanssiviranomainen ei ole katsonut Bitcoinin olevan sähköistä rahaa (BaFin 2014).

3 Bitcoin-tulojen verotuksen laajuusongelma

3.1 Bitcoin-tuloihin liittyvästä verosääntelystä

Vaikka Bitcoin-tulot ovat uudenlaisia ansaintamuotoja, niihin sovelletaan myös voimassa olevia verosäännöksiä. Tietyissä tilanteissa tämä saattaa osoittautua ongelmalliseksi ja on valittava kahdesta vaihtoehtoisesta sovellettavaksi tulevasta säännöstä. Soveltamisen tulee olla argumentoinniltaan kestävää ja johdonmukaista. Tässä tutkielmassa pyritään näistä lähtökohdista havaitsemaan, mitä verosääntöjä Bitcoin-tuloihin tulisi soveltaa.

Kuten jo todettu, viranomaiset ovat antaneet suositusohjeita Bitcoiniin liittyen. Verohallinto on antanut vero-ohjeen virtuaalivaluuttojen verotuksesta ja Kirjanpitolautakunta on antanut ohjeen digitaalisen vertaisvaluutan käsittelystä kirjanpidossa[59]. Kirjanpitolautakunnan ohjeella on korkeintaan välillistä merkitystä verotusta ajatellen, sillä lautakunnalla ei ole toimivaltaa verotuksen toimittamiseen liittyvissä kysymyksissä ja ohje on annettu ainoastaan kirjanpidollisesta näkökulmasta[60].

Sen sijaan Verohallinnon ohje sisältää Bitcoin-luovutuksista ja louhinnasta annettuja suosituksia. Ohjeessa on otettu kantaa Bitcoin luovutus- ja louhintatulojen muodostumiseen ja niiden verottamiseen henkilökohtaisen ja liiketulon osalta. Erityisesti Verohallinto on keskittynyt tulojen verollisuuteen ja niistä tehtäviin vähennyksiin. Ohje ei ole kaiken kattava, mutta siinä on sivuttu myös jaksottamis- ja arvostamisongelmia. Joka tapauksessa tässä tutkielmassa verotuskysymysten tarkastelu aloitetaan tulojen veronalaisuuden ja menojen vähennyskelpoisuuden arvioinnilla eli laajuusongelmaa käsittelemällä.

Ennen tarkempaa paneutumista Bitcoin-tulojen Suomen verotuksen mukaiseen systematiikkaan, voidaan kansainvälisesti vertaillen huomata, että Bitcoin-tuloja on useammassa ulkomaisessa viranomaisohjeessa ja oikeuskirjallisuudessa pidetty verollisina ja tappiota vähennyskelpoisina ainakin liiketulojen/tulonhankkimistarkoituksessa tehtyjen toimintojen osalta.[61] Henkilöverotuksen osalta tilanne ei ole ollut samalla tavalla selkeä. Henkilökohtaisten tulolähteiden osalta Bitcoin-luovutuksien tappioita on tietyissä maissa pidetty vähennyskelvottomina, mutta tällöin myös niistä koituvat tulot ovat olleet verovapaita. Esimerkiksi Australiassa vain henkilökohtaisessa käytössä olevat Bitcoin-

[59] Verohallinto 2013, Kirjanpitolautakunta 2012
[60] Kirjanpitolautakunta 2012: Lausunnon rajaus 3.1
[61] mm Iso-Britannian, Yhdysvaltojen ja Saksan osalta: HM Revenue & Customs 2014:
CT, IT and CGT treatment of Bitcoin and similar cryptocurrencies; IRS 2014 (2) s.3; Bal 2013, s.354; ATO 2014: CGT condequenses of disposing of Bitcoin; Lambooji 2014, s.142: 5.2.1 Germany

luovutustulot ovat verovapaita 10 000 (AUD) asti[62]. Saksan verolainsäädännön osalta puolestaan on pidetty mahdollisena, että henkilökohtaiset Bitcoin-luovutukset olisivat verovapaita, jos omaisuus luovutetaan yli vuoden omistuksen jälkeen[63]. Myöskin uutisoinnin perusteella Tanskassa Bitcoin-tuloja on viranomaisilmoituksen perusteella pidetty verovapaina ja siten myös menoja vähennyskelvottomina liiketoimintaa lukuun ottamatta[64].

3.1.1 Verohallinnon ohjeen merkitys

Verohallinnon on edistettävä oikeaa ja yhdenmukaista verotusta sekä kehitettävä Verohallinnon palvelukykyä (Laki Verohallinnosta (503/2010) 2.2 §). Ohjaustehtävänsä toteuttamiseksi Verohallinto antaa määräyksiä, verotuksen yhtenäistämisohjeita ja muita ohjeita. Verohallinnon yhtenäistämisohjeet eivät ole luonteeltaan sitovia[65]. Syventävä vero-ohje virtuaalivaluuttojen verotuksesta on oikeudelliselta asemaltaan niin ikään ohje, mikä tarkoittaa, ettei se ole sitova oikeusnormi kuten laki, asetus tai määräys.

Ohjeen oikeuslähdeopillisesti sitomaton asema tarkoittaa, etteivät tuomioistuimet eivätkä veroviranomaiset ole sidottu ohjeen mukaisiin ratkaisuihin, kun kyse ei ole sitovasta määräyksestä. Verohallinnon ohje voidaan luokitella niin sanotuksi sallituksi oikeuslähteeksi, joka vastaa sitovuudeltaan esimerkiksi oikeustieteessä esitettyä näkemystä[66]. Varsinkin ohjeiden käytännön merkitys saattaa vaihdella riippuen siitä, onko veroasiaa tulkitsemassa verovelvollinen, verottaja vai tuomioistuin.

Koska Verohallinnon ohjeet eivät itsessään ole sitovia oikeuslähteitä, saattaa tuomioistuin hyvinkin poiketa niiden mukaisesta lain tulkinnasta. Virheellistä laintulkintaa sisältävä vero-ohje saattaa kuitenkin olla merkityksellinen, mikäli verovelvollinen saa luottamuksen suojaa sen perusteella (VML 26§). Tällöin verovelvollinen voi menestyksekkäästi vedota voimassa olleiden vero-ohjeiden mukaiseen virheelliseen lain tulkintaan vero- ja muutoksenhakuviranomaisessa. Luottamusta ei kuitenkaan suojata, jos Verohallinto on tulkinnut lakia selvästi lainvastaisesti, sillä periaatteen tarkoituksena on suojata vain

[62] IRS 2014 (2), s.3
[63] Bal, s.354
[64] Coindesk 2014
[65] Iivonen 2011, s.183
[66] Ks. sallituista oikeuslähteistä esim. Aarnio 1989, s.220-221

vilpitöntä mieltä eli periaate soveltuu vain tulkinnanvaraisiin ja epäselviin tilanteisiin (VML 26.2 §).[67]

Vaikka Verohallinnon ohjeet eivät varsinaisesti ole sitovia, on ohjeilla kuitenkin käytännön vaikutusta veroviranomaisten ja Verohallinnon valmistelijoiden ratkaisuihin.[68] Esimerkiksi veroviraston verovalmistelijoiden tiedetään tukeutuvan ongelmatilanteissa Verohallinnon julkaisuihin. Ohjeiden asema viranomaispäätöksenteossa voi muuttua ja mahdollisesti heikentyä ohjetta koskevan oikeuskäytännön lisääntymisen mukaan, sillä esimerkiksi vuoden 1998 verotusta koskevan henkilöverotuksen yhdenmukaisuustutkimuksen mukaan verotoimistot sovelsivat Verohallituksen yhtenäistämisohjetta alempia veronkorotuksia, sillä se vastasi hallinto-oikeuksien ratkaisukäytäntöä.[69]

Ottaen kuitenkin huomioon ohjeiden antajan korkean statuksen ja yleisen tunnettavuuden, on varsin todennäköistä, että epäselvissä ongelmatilanteissa kuten Bitcoin-tulojen verotuksen osalta veroviranomainen noudattaa Verohallinnon ohjeistusta varsinkin, kun välittömän verotuksen tapauksista ei ole oikeuskäytäntöä.

Ohjeiden selkeänä päämääränä on yhdenvertaistaa verotusta kansallisella tasolla siten, että verotoimistot, mutta myös verovelvolliset noudattaisivat ohjeita. Julkaistut ohjeet on kohdennettu etenkin verovelvollisille. Verohallinnon ohjeet liittyvät usein verotustilanteisiin sovellettavaan laintulkintaan, mutta monikaan verovelvollinen ei kykene kirjallisesta ohjauksesta erittelemään saati ymmärtämään eroa sille, mikä osa ohjeesta on lainsäädäntöä, määräyksiä, oikeuskäytäntöä tai ohjausta. Kun Suomessa ohjeet vielä usein mielletään lainomaiseksi ja pakottavaksi, seurauksena on, että Verohallinnon ohjeiden tosiasiallinen vaikutus verovelvollisiin nousee merkittäväksi. [70]

Ottaen huomioon Verohallinnon ohjeiden tosiasiallinen merkitys, tulisi Verohallinnon käyttää tätä valtaansa tarkoin lain edellyttämien velvollisuuksien mukaisesti eli puolueettomasti oikeaa verotusta edistäen. Ohjeita laatiessa tulisi olla huolellinen ja ennen kaikkea pidättäytyä liiaksi veronsaajia suosivista fiskaalisista tulkinnoista, jotka palvelevat vain veronsaajien etua ja ovat riski verovelvollisten oikeusasemalle. Myöhemmissä

[67] Iivonen 2011, s. 61-64
[68] Niskakangas 2014, s.20
[69] Iivonen 2011, s.184
[70] Iivonen 2011, s.183, 383

jaksoissa tullaan havaitsemaan, miten Verohallinto on täyttänyt oikean verotuksen edistämisen tavoitteen Bitcoin-verotulkintojen osalta.

3.2 Bitcoin-tulojen veronalaisuus tuloverolain mukaan

Tuloverotus jakaantuu kolmeen tulolähteeseen: liiketuloon (nettotulo EVL:n mukaan), maataloustuloon (nettotulo MVL:n mukaan) ja muuhun eli niin sanottuun henkilökohtaiseen tulonlähteeseen, joka verotetaan TVL:n mukaan. Tulolähdejaon pääasiallinen merkitys on siinä, että kaikki tulot ja vähennykset on kohdistettava johonkin tulolähteeseen, eikä yhden tulolähteen alijäämää saa vähentää toisen tulolähteen positiivisesta tulosta samana verovuonna[71]. Tässä tutkielmassa Bitcoin-luovutusten ja -louhintatulojen verotuksen ongelmia käsitellään tulolähdejaon systematiikassa liiketulon ja henkilökohtaisen tulolähdejaon osalta aloittaen tuloverolain tarkastelusta.

Tuloverolaissa tulon käsite on laaja. Lähtökohtaisesti veronalaista tuloa ovat verovelvollisen rahana tai rahanarvoisena etuutena saamat tulot (TVL 29 §). Tulot on jaettu kahteen tulolajiin. Luonnollisen henkilön ja kuolinpesän tulo jaetaan pääoma- ja ansiotuloiksi. Yhteisön ja yhteisetuuden muuhun tuloon kuin elinkeinotuloon ja maatalouden tuloon noudatetaan soveltuvin osin pääomatulon laskemista koskevia säännöksiä (TVL 29 §). Jos tuloa ei voida luokitella pääomatuloksi, se katsotaan ansiotuloksi.

Myös pääomatulot jakautuvat hieman eri tavalla kohdeltaviin tuloihin. Veronalaista pääomatuloa on tuloverolaissa säädetyin tavoin omaisuuden tuotto, omaisuuden luovutuksesta saatu voitto ja muu sellainen tulo, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen (TVL 32 §). Luovutusvoittojen verollisuudesta säädetään tuloverolain 45-50 §:issä. Osa pääomatuloista on osittain tai kokonaan verovapaita (esim. 53 §).

Myös Bitcoin-tulomuodot noudattavat tuloverolain systematiikkaa ansio- ja pääomatulojen osalta. Tulee vain selvittää, mitä sääntöjä näistä tulisi noudattaa Bitcoin-luovutusten ja -louhintatulojen osalta.

3.2.1 Bitcoin-luovutusten verotus tuloverolain mukaan

Bitcoin-luovutus, jossa omistaja myy Bitcoinin saaden siitä vastineeksi esimerkiksi rahaa tai tavaraa, on selvästikin TVL 29 §:n mukaista veronalaista tuloa. Lähtökohtana on, että aina kun Bitcoin vaihtaa omistajaa mihin tahansa rahanarvoiseen etuuteen, käsillä on

[71] Andersson 2004, s.33

veronalainen tulo. Verohallinto onkin ahkerasti listannut tilanteita, joissa verotettavaa tuloa Bitcoinien vaihdannassa syntyy[72].

Bitcoinien luovutuksesta saadut tulot ovat pääomatuloja, sillä ne ovat riippumatta tarkemmasta jaosta luonteeltaan varallisuuden kerryttämiä tuloja (TVL 32 §). Myös Verohallinto pitää Bitcoin-luovutuksia pääomatuloina, mutta tarkentava kysymys kuuluu, onko kyse luovutusvoitoista vai muusta varallisuuden kerryttämästä tulosta. Kysymyksellä on merkitystä, sillä luovutuksiin sovelletaan eri sääntöjä ja soveltamisessa on eroja esimerkiksi menojen ja tappioiden vähennysten osalta.

Verohallinto on lähtenyt seuraavista veronalaisuuden lähtökohdista Bitcoin-luovutusten tuloverotuksen soveltamisessa:

- *”Virtuaalivaluutan muuntaminen oikeaksi valuutaksi realisoi virtuaalivaluutan arvonmuutoksen verotuksen. Positiivista arvonousua voidaan pitää varallisuuden kerryttämänä tulona, jolloin arvonnousu verotetaan muuna pääomatulona.”*[73]

- *”Virtuaalivaluutat eivät ole rahaa mutta eivät myöskään arvopapereita tuloverolaissa (TVL) tarkoitetulla tavalla. Tämän vuoksi virtuaalivaluuttaa pidetään tuloverolain soveltamistilanteissa luonteeltaan muuna, erikseen määrittelemättömänä ja sen käyttäjien välisenä sopimuksena.”* [74]

- *”Verotuksellisesti virtuaalivaluutan kauppa muistuttaa olosuhteiltaan niin sanotuilla hinnanerosopimuksilla (CFD) käytävää kauppaa.”* [75]

- *”Virtuaalivaluutan kauppatilanteissa ei sovelleta virtuaalivaluutan sopimusluonteen vuoksi tuloverolain omaisuuden luovutusvoittojen verottamista koskevia säännöksiä.”* [76]

Omaisuuden luovutuksesta saatu voitto on veronalaista pääomatuloa tuloverolain luovutuksia koskevan luvun mukaisesti (TVL 45-50 §). TVL 45 §:ssä on tietyiltä osin

[72] Verohallinto 2013: mm. 2.1.2
[73] Verohallinto 2013: 2.1.1
[74] Verohallinto 2013: 2.1
[75] Verohallinto 2013: 2.1.1
[76] Verohallinto 2013: 2.1.1

lueteltu, mitkä omaisuuden luovutukset eivät ole luovutusvoittoja ja mitkä tilanteet puolestaan rinnastetaan niihin. TVL 45 §:n 2 momentin mukaan vakioiduista ja julkisen kaupankäynnin kohteena olevista termiinisopimuksista saatavat voitot ovat niin ikään luovutusvoittoina verotettavia tuloja. Vertaisverkossa toimivia virtuaalivaluuttoja ei luonnollisestikaan ole pykälässä tai lain esitöissä mainittu lainkaan, luovutusvoittojen soveltumisalaan rinnastuvina tai ulkopuolelle jäävinä kohteina.

Tuloverolaissa, eikä sen voimaan saattamiseksi laaditussa hallituksen esityksessä ole erikseen määritelty, mitä omaisuuden luovutuksella tarkoitetaan[77]. Oikeuskirjallisuudessa on ajateltu, että myyntivoittoverotuksen kohteena voi olla kaikenlainen kiinteä ja irtain omaisuus sekä irtaimen omaisuuden joukossa myös aineeton omaisuus[78]. Luovutusvoittojen verotuksesta on runsaasti erilaista oikeuskäytäntöä ja sen pohjalta on pääteltävissä, että luovutusvoittoverotus ei ole rajoittunut ainoastaan esineiden omistusoikeuden luovutuksiin. Itseasiassa luovutuksen kohteen ei tarvitse olla esineoikeudellisesti luokiteltu esine, eikä luovutettavan oikeuden tarvitse olla omistusoikeus. Esimerkiksi henkilöyhtiön yhtiöosuuden luovutusvoiton verotukseen sovelletaan luovutusvoittoverotuksen säännöksiä ja periaatteita,[79] vaikka tästä ei ole nimenomaisesti säädetty tuloverolaissa, eikä henkilöyhtiön osuus ei ole esine, eikä kyse voi siksi myöskään olla tiukasti määriteltynä omistusoikeudesta. Oikeuskirjallisuudessa on oikeuskäytäntöön (KHO 2004:55) viitaten on pidetty niin ikään selvänä, että vastikkeellisesti tai perintönä saadun aineettoman teollis- tai tekijänoikeuden luovutukseen sovelletaan luovutusvoittoa koskevia sääntöjä,[80] vaikkei tästäkään ole erikseen laissa mainintaa, eikä kyse ole varsinaisesti omistusoikeudesta vaan aineettomasta oikeudesta.

Myöskin kauppa- tai lahjakirjassa pidätettyihin hallinta-, käyttö-, ja tuotto-oikeuden luovutuksiin on sovellettu luovutusvoittoverotuksen sääntöjä,[81] vaikka kyse on sopimusperusteisista oikeuksista. Oikeuskirjallisuudessa asunnon hallintaoikeuden luovutuksesta saatua korvausta on pidetty luovutusvoittoverotuksen piiriin kuuluvana tulona tapauksen (KHO 1.10.2007 T 2474) perusteella. Lisäksi oikeuskäytännössä (esim. KHO

[77] HE 1992/200 vp
[78] Andersson, Linnakangas 2006, s.221
[79] Räbina, Nykänen 2009, s.311
[80] Räbinä, Nykänen 2009 s.39
[81] Räbinä, Nykänen 2009 s.44

2003:43) kiinteistön pysyvän käyttöoikeuden luovuttamisesta saatu korvaus on katsottu luovutusvoittoverotuksen piiriin kuuluvaksi.[82]

Esimerkkien valossa on pidettävä selvänä, että luovutusvoittoverotus ei ole rajautunut vain esineisiin tai omistusoikeuden luovutuksiin. Mikäli näin olisi tarkoitettu, olisi säännös sanamuotonsa perusteella voitu rajata sitä vastaavaksi. Näin ollen myös muunlaisten omaisuuden luovutuksien on katsottava kuuluvan säännöksen soveltamisalan piiriin lain sanamuodon, oikeuskäytännön ja oikeuskirjallisuuden valossa. Aukkotilanteessa, kun verolainsäädännössä ei ole määritelty tarvittavia käsitteitä, on oikeuskäytännössä katsottu voitavan turvautua oikeudellisten käsitteiden siviilioikeudelliseen määrittelyyn[83]. Näin ollen kysymys luovutusvoittoverotuksen laajuudesta on ratkaistava perustellusti ja johdonmukaisesti, mikä tarkoittaa lain sanamuodon mukaista tulkintaa, aiemman ratkaisukäytännön, oikeuskirjallisuuden ja siviilioikeudessa vakiintuneiden käsitteiden huomioimista. Siviilioikeudellisessa kontekstissahan Bitcoin voidaan tulkita omaisuudeksi ja sen siirto luovutukseksi, jossa myyjä siirtää kohteeseen kuuluvat oikeutensa ostajalle, minkä jälkeen osapuolilla ei ole keskenään kaupasta johtuvia tulevaisuudessa täytettäviä velvoitteita[84].

Verohallinto on esittänyt, että virtuaalivaluutan kauppatilanteissa ei sovelleta virtuaalivaluutan ”*sopimusluonteen*” vuoksi luovutusvoittoverotuksen sääntöjä. Perustelu jää irralliseksi ja epäselväksi. Väite tuskin viittaa siihen, että virtuaalivaluuttakauppa solmitaan sopimuksella, sillä kaikki vastikkeelliset luovutukset ovat luonteeltaan sopimuksia riippumatta kaupankohteesta. Väite tuskin myöskään liittyy siihen, että virtuaalivaluuttakaupassa hinta muodostuu sopimuksenvaraisesti, sillä niin se muodostuu kaikissa luovutuksissa ja alihintaisia luovutuksia koskevat omat sääntönsä. Ilmeisimmin sopimusluonteisuus-argumentilla on yritetty esittää väite siitä, että kaupan kohde ei ole luovutusvoittoverotuksen soveltamisalaan tarkoitettua omaisuutta. Verohallinto tulkitsee, että Bitcoin-luovutuksessa on kyse pikemminkin sopimukseen perustuvasta velvoitteesta kuin omaisuuden luovutuksesta. Tätä väitettä Verohallinto on puolestaan pyrkinyt perustelemaan rinnastamalla virtuaalivaluuttakaupankäynnin vakioimattomiin johdannaissopimuksiin, sillä Verohallinto on käyttänyt esimerkkinä hinnanerosopimusta

[82] Räbina, Nykänen 2009, s.375-6
[83] Näin esimerkiksi tapauksessa KHO 2013:117 warranttien määritelmän osalta tukeuduttiin siivilioikeudelliseen luokitteluun
[84] Ks. kappale 2.2 Bitcoinin siviilioikeudellisesta määrittelystä

etsiessään perusteluita Bitcoin-luovutuksiin sovellettaville säännöille. Hinnanerosopimuksien verotuksesta on oikeuskäytäntöä (KKO 2010:74), jossa niihin liittyvässä verotuksessa ei ole sovellettu verotuksen luovutusvoitto- tai luovutustappiosäännöksiä.

Kaikenlaiset omaisuuden luovutukset eivät oikeuskäytännön valossa kuulu luovutusvoittoverotuksen piiriin. Tuloverolain 45 §:n 3 momentissa omaisuuden luovutusvoittoon on mainittu rinnastuvan termiinisopimuksesta saatu voitto, kun termiinisopimuksella käydään kauppaa kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetussa laissa tarkoitetulla säännellyllä markkinalla. Verohallinto on tehnyt säännöksestä vastakohtaispäätelmän, etteivät muut kuin pykälän tarkoittamat johdannaiset rinnastu luovutusvoittoverotuksen alaisiksi. Päätelmän tueksi Verohallinto on viitannut tapaukseen KHO 2010:74, jossa korkein hallinto-oikeus pysytti KVL:n ennakkoratkaisun, jonka mukaan muualla kuin julkisesti listatuilla markkinoilla CFD-sopimuksesta (hinnanerosopimuksesta) syntyvä voitto on varallisuuden kerryttämää tuloa (TVL 32 §) ja syntyvää tappiota ei ole pidettävä tuloverolain 50 §:n 3 momentissa tarkoitettuna luovutustappioon rinnastettavana tappiona. Tapauksessa tappio ei ollut vähennettävissä muillakaan perusteilla. Tapaus antoi vahvistusta aikaisemmalle oikeustilalle, kun ratkaisussa KHO 11.4.2005 T 802 katsottiin, ettei termiinin päättymisestä aiheutunutta tappiota pidetty luovutustappiona, koska kysymys ei ollut TVL 45.3 §:n tarkoittamasta vakioidusta johdannaisesta.

Vakioituihin johdannaisiin liittyvät säännökset on tulkittu siis erityissäännöksiksi, joilla luovutusvoittoverotuksen alaa on laajennettu koskemaan myös vakioituja johdannaissopimuksia mutta ei vakioimattomia johdannaissopimuksia. Kuitenkin reaalitoteutettavasta muustakin kuin vakioidusta termiinisopimuksesta aiheutuneeseen voittoon tai tappioon sovelletaan luovutusvoittoverotuksen sääntöjä, eikä reaalitoteutettavasta termiinistä synny erikseen voittoja ja tappioita (KHO 2003:35). Tätä ratkaisua on pidetty perusteltuna, sillä kohde-etuuden toimituksena tapahtuva termiinisopimuksesta aiheutunut tappio on itse asiassa kohde-etuuden luovutuksesta aiheutunut tappio[85]. Sittemmin johdannaisiin liittyviä tulkintoja on selvennetty ainakin tapauksessa KHO 2013:117, jossa on huomioitu, että mikäli johdannainen (tapauksessa

[85] Räbinä, Nykänen 2009, s304-5

warrantti) rinnastuu listaamattomaan arvopaperiin, sitä on myös verotettava arvopaperin tavoin eli luovutusvoittona tai -tappiona.

Verohallinto on oikeassa siinä, että oikeuskäytännön valossa on selvää, että vakioimattomien johdannaisten verotusta ei pääsääntöisesti toimiteta luovutusvoittoverotuksena (TVL 45 §). Onko tällä tiedolla mitään relevanssia Bitcoinin suhteen, onkin aivan toinen asia. Lisäksi on pantava merkille, että minkään muun omaisuuden kuin johdannaissopimusten suhteen ei ole erikseen laissa vaatimusta, että kauppaa tulisi käydä julkisesti listatuilla markkinoilla luovutusvoittoverotuksen soveltamiseksi. Jos Bitcoinin rinnastaminen johdannaissopimukseksi tai edes muuksi sopimusvelvoitteeksi ei onnistu, menettää verohallinnon sopimusluonteisuusargumentti ja rinnastus johdannaissopimuksiin teränsä.

Johdannaissopimuksilla kuten hinnanerosopimuksella on liikkeeseenlaskija ja sopimuksella on tietyt ehdot. Hinnanerosopimus eli CFD on sopimus, jossa hinnanmuutos vastaa sen kohdeinstrumentin kurssin kehitystä sopimuksen mukaisella kertoimella. CFD-instrumenttien kaupankäynnissä ei luovuteta vedonlyönnin kohteena olevaa omaisuutta, vaan kyse on sopimuksella perustettavasta velvoitteesta tai tietynlaisesta arvopaperista. CFD-instrumenttien kaupassa tapahtuu rahasuoritus ja sitä vastaan annettava sopimussidonnainen oikeus.[86] Bitcoinin osalta rinnastaminen johdannaisinstrumenttiin kuten hinnanerosopimukseen on epäonnistunut jo pelkästään Bitcoinin perusluonteen ja luovutuksen laadun osalta. Kuten aiemmassa kappaleessa 2.2.4 Bitcoinin ominaisuuksista on käynyt selväksi, Bitcoin ei ole luonteeltaan hinnanerosopimus eikä muu vastaavanlainen sopimus- tai arvopaperi-instrumentti, sillä Bitcoin-omistus ei ole luonteeltaan oikeus/velvoite, se ei perustu velvoitteeseen, velkasuhteeseen tai takaukseen, eivätkä luovuttajat lähtökohtaisesti sitoudu lunastamaan myytyjä Bitcoineja. Bitcoinin vaihdanta ei ole riippuvainen suoraan mistään valuutasta tai muustakaan yksilöidystä tuotteesta. Bitcoin-omistaja ei saa erityistä oikeutta liikkeellelaskijaa tai ketään muutakaan kohtaan. Tästä johtuen Bitcoin on omaisuutena yhtä paljon hinnanerosopimukseen rinnastuva kuin auto, purjevene tai antiikkiesine.

Jos rinnastus johdannaissopimuksiin halutaan välttämättä tehdä, on silloin syytä ottaa huomioon niihin liittyvä muukin oikeuskäytäntö. Oikeuskäytännön valossahan vakioimattomiin reaalitoteutettaviin johdannaisiin sovelletaan luovutusvoittosääntöjä (KHO

[86] Euroopan arvopaperimarkkinaviranomainen 2013: Mikä on hinnanerosopimus?

2003:35). Bitcoin-luovutukset ovat reaalitoteutettavia siinä mielessä, että kaupankohteena olevan Bitcoinin ja sitä vastaan annettavan valuutan tai hyödykkeen hallinta vaihtuu osapuolten välillä tosiasiallisesti. Transaktion jälkeen osapuolilla ole velvoitteita toisiansa kohtaan.

Vastoin Verohallinnon tarkemmin perusteltua näkemystä, Bitcoin-kaupankäynnin rinnastaminen hinnanerosopimuksiin tai muihinkaan johdannaissopimuksiin ei ole mielekästä. Samalla tämä tarkoittaa, ettei vakioimattomia johdannaisia koskeva verotuskäytäntö sovellu Bitcoin-kaupankäynnin verotukseen. Lisäksi kun tiedetään, ettei virtuaalivaluutoista saatavia tuloja ole rajattu erikseen pois luovutusvoittoverotuksen alaisuudesta tuloverolaissa eikä sen esitöissä, eikä oikeuskäytännössä, eivätkä ne myöskään ole tuloverolaissa verovapaita tuloja, ei ole mitään erityistä syytä olla pitämättä Bitcoin-luovutuksia myös tuloverolaissa tarkoitettuina luovutuksina. Luovutusvoittoverotuksen soveltamisen puolesta puhuu Bitcoin-luovutusten tosiasiallinen ja oikeudellinen sisältö, luovutusvoittoverotuksen pykälän sanamuoto ja tarkoitus sekä luovutusvoittoverotuksen laajahko soveltamiskäytäntö ja tuomioistuinten taipumus tukeutua siviilioikeudellisiin määritelmiin verotuksessa vastaavien käsitteiden ollessa määrittelemättä.

3.2.2 Bitcoin-louhintatulot tuloverolain mukaan

Verohallinnon mukaan louhimisesta vastineeksi virtuaalivaluuttana saatua tuloa ei voida pitää varallisuuden kerryttämänä tulona. Verohallinto viittaa tuloverolain 61 §:ään, jonka mukaan ansiotuloa on muu tulo kuin pääomatulo, joten louhintaan osallistumisesta saatava tulo on saajansa ansiotuloa.[87]

Tuloverolaissa on ensisijaisesti määritelty pääomatulot ja kaikki muut tulot ovat ansiotuloja. TVL 32 §:n mukaan veronalaista pääomatuloa ovat omaisuuden tuotto, omaisuuden luovutuksesta saatu voitto ja muu sellainen tulo, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen. Pääomatulot ovat varallisuuden perusteella kertyneitä tuloja. TVL 32 §:ssä oleva luettelo pääomatuloista on esimerkkiluettelo, eikä eri pääomatulolajeja ole pyritty luettelemaan täysin tyhjentävästi nimeltä mainiten, jotta lakia ei tarvitsisi muuttaa aina, kun käyttöön otetaan esimerkiksi uusi sijoitusinstrumentti[88].

[87] Verohallinto 2013: 2.1.4
[88] HE 200/1992 vp, s.33-34

Se luokitellaanko louhinta ansio- vai pääomatuloksi riippuu viimekädessä siitä, onko sen katsottava olevan varallisuuden perusteella kertynyt tulo. Verohallinnon näkemyksen mukaan louhinta on ansiotuloa siitäkin huolimatta, että Verohallinto kuvailee louhintaa näin:

> *" -- bitcoin-verkoston jäsenet voivat 'louhimiseksi' kutsutulla menetelmällä hankkia uusia bitcoineja luovuttamalla verkostolle tietokoneensa laskentatehoa käytettäväksi. Tällöin verkoston jäsen saa vastineeksi algoritmin luomia bitcoineja rahaliikenteen ylläpidosta."*[89]

Verohallinnon tulkinnan mukaan tulo ei ole varallisuuden kerryttämää, vaikka tietokoneen laskentateholla on kiistatta ratkaiseva rooli palkinnon saamisessa. Etenkin kun louhintatoiminnan luonnetta tutkitaan tarkemmin, havaitaan, ettei tulkinta ansiotuloluonteisuudesta ole selvä ja kiistaton.

Louhinnan suorittaa siihen ohjattu tietokone, eikä ihminen aktiivisesti osallistu louhintaprosessiin. Nykyään Bitcoinien louhiminen vaatii huomattavaa laskentatehoa, mikä tarkoittaa investointeja louhintalaitteisiin. Käytännössä vain tehokkaita nimenomaiseen louhintakäyttöön soveltuvia tietokoneita on järkevää käyttää Bitcoin-louhintaan. Bitcoin-louhinta on nykyisin varsin kilpailtu ja pääomavaltainen ala, sillä suurta laskentatehoa ei saa kovin edullisesti. Louhiminen operaationa on puhtaasti laitteen laskema, eikä käyttäjä tee muuta kuin ohjaa laitteen louhimaan, jonka jälkeen louhintalaite suorittaa louhintaan liittyvät laskut itsenäisesti. Bitcoinit tuloutuvat tietokoneen laskentatulosten nopeuden perusteella, eikä ilman jonkinlaista tietokonetta louhiminen onnistu laisinkaan.[90] Tältä pohjalta ajateltuna on pidettävä selvänä, että louhimisessa on kyse pohjimmiltaan omaisuuden tuotosta tai varallisuuden kerryttämästä tulosta.

Rinnasteisesti voidaan ajatella esimerkiksi asuntoa tai autoa, joiden haltija vuokraa niitä muille käyttäjille. Onko tällöin kyse ansio- vai pääomatulosta? Louhiminen ei tulon lähteenä juurikaan eroa vuokraustoiminnasta siitä saatavan tulon ollessa varallisuuden kerryttämää. Sekä louhimisen että asunnon vuokraamisen edellytyksenä on tulonhankintavälineenä toimivan pääoman hallinta eli Bitcoin-louhinnassa tarkoitukseen sopivan tietokoneen ja asunnon vuokraamisessa huoneiston hallinta. Molemmissa tulo perustuu pääoman

[89] Verohallinto 2013: 2.1.4
[90] Bitcoin wiki (4): The mining ecosystem; Topbitcoinhardware 2014: Price: A Critical ROI Factor; Bitcoinwisdom

hyödyntämisestä maksettavaan korvaukseen. Molemmissa tapauksissa omistaja joutuu ensin laittamaan pääoman tuottamaan, eli vuokraamaan tai louhimaan, mutta lopullinen tulo perustuu pääoman hyödyntämiseen perustuvaan tuloon. Tulkinta ansiotuloksi on vähintäänkin kyseenalainen eikä luonteenomainen ottaen huomioon louhimisen erityispiirteet ja pääoman välttämätön ja lähes yksinomainen osuus ja merkitys louhintatulon saamisessa. Edellä käsitellyt perustelut huomioiden louhintatuloja tulisi verottaa TVL 32 §:n mukaisina pääomatuloina vastoin Verohallinnon tarkemmin perustelematonta käsitystä.

3.2.3 Bitcoin-tuloihin sovellettavista verovapaussäännöistä

Tuloverolaissa ei ole ansiotulojen osalta relevantteja verovapaussääntöjä Bitcoin-tulojen tuloverotuksen osalta (TVL 87-92c §). Pääomatulojen osalta on kuitenkin osittain tarkastelunarvoisia verohelpotussääntöjä (TVL 48-49 ja 53 §).

Verohallinto ei ole pitänyt Bitcoin-tulomuotoja verovapauden piiriin kuuluvina. Verohallinto on ottanut kantaa yhteen verovapaussääntöön suoranaisesti:

> *”TVL 53 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaista valuuttakurssivoittoja koskevaa verovapaussäännöstä ei voida soveltaa virtuaalivaluuttojen vaihtotilanteisiin, koska virtuaalivaluutta ei ole oikea, virallinen valuutta.”*[91]

Verohallinnon tulkinta tältä osin lienee oikea, sillä Bitcoin ei ole virallinen valuutta,[92] eikä säännöstä liene tarkoitettu sovellettavaksi valuutan kaltaisiin hyödykkeisiin tai maksuvälineisiin, eikä viitteitä siihen ole havaittavissa.[93] Vertailun vuoksi todettakoon, ettei Bitcoinia pidetä tuloverotuksessa valuuttana myöskään Yhdysvalloissa veroviranomaisten suositusten perusteella mutta Iso-Britannian osalta viranomaisten äänenpainot ovat olleet päinvastaisia[94].

---

[91] Verohallinto 2013, kpl 2.1.1

[92] Ks. aiempi kapple 2.2.1

[93] Vaikka Bitcoinit eivät ole varsinaisesti ole valuuttaa tuloverotuksessa, todettakoon kuitenkin, että arvonlisäverotuksen osalta Bitcoineja on Suomessa pidetty maksuvälineinä (ei varsinaisesti valuuttana). KVL:n 28.8.2014 antaman ennakkoratkaisun mukaan (KVL 034:2014, voimassa 31.12.2014 asti). Ratkaisun perusteella Bitcoinien välittämisestä ei tarvitse maksaa arvonlisäveroa, kun välityspalkkion tulkitaan olevan arvonlisäverolain (1501/1993) 42 §:ssä tarkoitettu rahoituspalvelu ja arvonlisäverodirektiivin (2006/112/EY) 135 artiklan 1 kohdan d alakohdassa tarkoitetun liiketoimen suorittamisesta veloitettu palkkio. Samasta asiasta on myös vireillä pyyntö ennakkotapauksen antamiseksi Euroopan Unionin Tuomioistuimessa, kun Ruotsi (Högsta förvaltningsdomstolen) on pyytänyt ennakkoratkaisua Bitcoinien välityspalkkioiden arvonlisäverollisuudesta (Hedqvist C-264/14)

[94] IRS 2014 (2), s.2; HM Revenue & Customs 2014: CT, IT and CGT treatment of Bitcoin and similar cryptocurrencies

Mikäli Bitcoin-luovutukset tulkitaan verotuksessa luovutuksiksi, tulee luovutuksista säädetyt verohelpotukset sovellettaviksi. Vähäisten luovutusten verottomuudesta on säädetty tuloverolain 48.6 §:ssä, jonka mukaan luonnollisen henkilön tai kuolinpesän saama omaisuuden luovutusvoitto ei ole veronalaista tuloa, jos verovuonna luovutetun omaisuuden yhteenlasketut luovutushinnat ovat enintään 1 000 euroa. Enimmäismäärään ei lueta verovapaaksi säädettyjä luovutuksia eikä tavanomaisen koti-irtaimiston tai muun siihen rinnastettavan henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitetun omaisuuden luovutuksista saatuja luovutushintoja (TVL 48.6 §). Vähäisten luovutusten verovapaussääntö koskee kaikenlaista omaisuutta riippumatta käyttötarkoituksesta tai omistusajasta[95]. Luovutusvoittoverotusta sovellettaessa vähäisiin Bitcoin-luovutusvoittoihin tulisi myös soveltaa TVL 48.6 §:n verovapaussäännöstä, jos verovelvollisen luovuttaman omaisuuden luovutukset ovat enintään 1000 euroa verovuodelta.

Tuloverolaissa säädetään myös koti-irtaimiston luovutusvoittojen verovapaudesta. Koti-irtaimiston luovutuksesta saatu voitto on verotonta siltä osin kuin luovutusvoiton määrä verovuonna on enintään 5000 euroa (TVL 48.1 §:n 2-kohta). Tavanomaisena koti-irtaimistona ei kuitenkaan pidetä esimerkiksi ajoneuvoja, kesämökkejä ja tavanomaista arvokkaampia taide- ja arvoesineitä. Myöskään sijoitustarkoituksessa hankittua omaisuutta ei voida pitää tavanomaisina koti-irtaimistona, vaikka ne olisivat osin tai kokonaan henkilökohtaisessa käytössä.[96] Bitcoin on kulumaton aineeton hyödyke, eikä kuluva käyttöhyödyke niin kuin tyypilliset koti-irtaimistoon kuuluvat hyödykkeet. Olisikin hyvin vaikea tulkita Bitcoinin olevan koti-irtaimistoa edes ilman sijoitustarkoitusta, joten on selvää, että koti-irtaimistoa koskevat verovapaussäännöt eivät sovellu Bitcoiniin.

3.3 Bitcoin-luovutusten ja -louhinnan veronalaisuus elinkeinoverolain mukaan

Elinkeinoverolaissa tulojen veronalaisuus on suhteellisen yksinkertaista, kun kyseisessä laissa ei tunneta jakoa ansio- ja pääomatuloihin. Luonnollisten henkilöiden ja kuolinpesien vahvistettu elinkeinoverotettava tulos jaetaan ansio- ja pääomatuloiksi tuloverolain sääntöjen (TVL 38-42 §:ien) mukaan. Vaikka tulos jaetaan tuloverolain sääntöjen mukaan, elinkeinoverotettava tulos lasketaan elinkeinoverolain sääntöjen mukaan ja siitä voidaan myös vähentää aikaisempien vuosien tappiota.[97]

[95] Räbinä, Nykänen 2009, s.420-421
[96] Räbinä, Nykänen 2009, s.417-418
[97] Tulolähdejaosta esim. Andersson 2004, s.32-33

Elinkeinoverolain mukaan tulojen veronalaisuudesta on säädetty 4-6 §:issä. Veronalaisen tulon käsite on laaja tuloverolain tavoin, sillä elinkeinotuloa ovat elinkeinotoiminnassa rahana ja rahanarvoisena etuutena saadut tulot (EVL 4 §). Yleensä vain realisoitunut tulo on veronalaista, eikä omaisuuden arvonnousu ennen luovutusta ole veronalaista tuloa. Laajasta tulokäsitteestä on poikettu käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten osalta (EVL 6b §). Omana tai vieraana pääomana saadut erät eivät ole veronalaista elinkeinotuloa (EVL 6.1 § 2 ja 3 -kohdat). Tulolajin perusosan muodostaa liikeomaisuudesta saadut luovutushinnat ja muut vastikkeet sekä palveluksista perityt korvaukset.

Verohallinto on ottanut kantaa rahoitusomaisuuteen kuuluvan virtuaalivaluutan myynnistä saatuun voittoon, joka on veronalaista EVL 5.1 §:n 5-kohdan mukaisesti. Verohallinto on viitannut myös vaihto-omaisuutena olevien Bitcoin-voittojen verollisuuteen.[98] Laajan veronalaisuuden puolesta voidaankin pitää selvänä, että EVL:n mukaiset Bitcoin-luovutukset ovat veronalaisia riippumatta niiden omaisuuslajiluokittelusta, kun kaikki omaisuuslajien luovutukset ovat veronalaisia (EVL 5.1 §:n 1 ja 5 -kohta). Verohallinto ei ole laisinkaan ottanut kantaa elinkeinoverotettavaan louhintatuloon. Elinkeinoverolain systematiikassa myös Bitcoin-louhintatuloja on pidettävä veronalaisina elinkeinoverolain 4 §:n yleissäännön nojalla, vaikka Verohallinto ei siihen mahdollisuuteen ole erikseen ottanut kantaa. Siihen, millä edellytyksillä luovutukset ja louhinta voivat olla elinkeinoverotettavaa tuloa paneudutaan myöhemmin.

3.4 Bitcoin-tuloista tehtävät vähennykset tuloverolain mukaan

Verotuksessa tehtävät vähennykset voidaan jakaa tuloista ja veroista tehtäviin vähennyksiin. Tämän jaottelun näkökulmasta tarkastellaan tuloista tehtäviä vähennyksiä niiden määrittäessä puhtaan verotettavan tulon. Tuloverotus on nettotulon verotusta, sillä verotettavaa tuloa laskettaessa verovelvollisella on oikeus vähentää tuloistaan niiden hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot eli luonnolliset vähennykset (TVL 29 §). Periaatteen on katsottu soveltuvan sekä ansio- että pääomatuloihin[99]. Luonnollisia vähennyksiä koskeva esimerkkiluettelo sisältyy TVL 31 §:ään. Näiden lisäksi säädetään vielä erikseen pääomatuloista tehtävistä vähennyksistä (TVL 54.1 §). Luovutusvoitoista tehtävistä vähennyksistä on niin ikään erikseen säännökset (esim. TVL 45 ja 50 §). Myöskin

[98] Verohallinto 2013: 2.2
[99] Andersson 2004 s.33

ansiotuloihin kohdistuvien tulonhankkimiskulujen vähennyksistä on vielä erikseen tuloverolaissa (TVL 93-95a §).[100]

Sekä ansio- että pääomatulolaji muodostavat oman kokonaisuuden. Tämä tarkoittaa, että ansiotuloerään kohdistuva tulonhankkimismeno voidaan vähentää kaikista ansiotuloista (KHO 2009:106 ja KHO 2010:4). Luonnolliset vähennykset tekemällä saadaan selville puhdas ansiotulo, josta voi myös muodostua myöhempinä verovuosina vahvistettava tappio.[101]

Vastaavasti pääomatulot muodostavat kokonaisuuden. Puhdas pääomatulo lasketaan vähentämällä tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot pääomatulojen yhteismäärästä. Tulonhankkimismeno vähennyskelpoinen, vaikka vastaavaa tuloa ei syntyisi. Pääomatuloissa luovutustappion vähentäminen sekä metsävähennys muodostavat poikkeuksen niiden menojen ollessa vähennettävissä vain vastaavista tuloista (TVL 50 §, TVL 55 §).

Pääsääntöisesti verovapaan tulon hankkimisesta johtuneet menot eivät ole vähennyskelpoisia. Vähennyskelvottomia ovat niin sanotut elantomenot eli muuhun kuin tulonhankkimiseen kohdistuneet menot. Vähennyskelpoisuuden edellytyksenä ei ole tulon kertyminen, mutta vähennettävän menon tehneen verovelvollisen tarkoituksena on täytynyt olla tulon hankkiminen tai säilyttäminen. Tällä tavoin verovelvollisen oma tarkoitus menon alkuperäisestä tarkoituksesta tulonhankkimiseksi on määräävä.[102]

Bitcoin-tuloista tehtäviin vähennyksiin sovellettavat säännöt eroavat sen mukaan katsotaanko Bitcoin-luovutukset tuloverotuksessa luovutuksiksi vai muiksi pääomatuloiksi. Molemmat vaihtoehdot käsitellään vähennysten valossa aloittaen Verohallinnon soveltamasta tulkinnasta, jonka mukaan Bitcoin-luovutus on verotuksessa muuta pääomatuloa kuin luovutusvoittona verotettavaa. Bitcoin-luovutuksiin liittyen merkittävin ja samalla kiistanalainen kysymys liittyy siihen, saako Bitcoinin ostamiseen käytetyn hankintamenon vähentää vai ei.

[100] Myrsky, Räbinä 2010, s.61
[101] Myrsky, Räbinä 2010 s.59
[102] Myrsky, Räbinä 2010 s.62

3.4.1 Vähennykset Bitcoin-luovutusten ollessa muuta pääomatuloa

Verojärjestelmän perusperiaatteisiin kuuluu luonnollisten menojen vähentäminen (TVL 29 §). Verotuksen perustuessa nettotulon verotukseen, tulon hankintaan liittyvät menot ovat vähennyskelpoisia, ellei niitä ole säädetty vähennyskelvottomiksi. Tuloverolaissa menon käsitettä ei ole tarkemmin määritelty, mutta yleisesti menona pidetään rahamääräistä tai rahanarvoista erää, joka on suoritettu ulkopuoliselle tulonhankkimistarkoituksessa[103].

Bitcoinin osalta luonnollinen vähennys on sen hankkimiseksi tehty meno eli sen tosiasiallinen hankintameno. Bitcoin-kaupankäynnissä ostaja tekee tulonhankkimis-tarkoituksessa ulkopuoliselle maksun eli syntyy meno, jonka tulisi olla pääsäännön mukaa vähennyskelpoinen TVL 54 §:n nojalla. Kysymys on tulonhankkimistarkoituksessa tehdystä menosta, joka on vähennettävissä pääomatuloista.

Verohallinto ei kuitenkaan salli yksittäisistä Bitcoin-luovutuksista syntyvän tappion vähentämistä TVL 54 §:n eikä muillakaan perusteilla. Verohallinto pitää realisoitunutta arvonlaskua sopimussuhteeseen liittyvänä menetyksenä ja perustelee tätä vertaamalla virtuaalivaluuttakauppaa verotuksillisilta olosuhteiltaan niin sanotuilla hinnanerosopimuksilla (CFD) käytävään kauppaan.[104]

Verohallinnon ohjeesta voidaan havaita, että Verohallinnon soveltama tulokäsite on sellainen, jossa Bitcoinien hankkimiseksi tehty meno on vähennettävissä luovutushintaan asti, mutta ei sen ylittävin osin, vaikka kyse on samasta laskennallisesti vähennettävästä menosta.[105] Laissa ei ole kestäviä perusteluita, sille, että meno on osin vähennyskelpoinen mutta osin eli tappion muodostuvin osin vähennyskelvoton. Kyse on samasta vähennettävästä menosta, eikä tällaisen menon vähennyskelvottomuudesta ole erikseen säädetty.

Verohallinto viittaa tappioiden vähennyskelvottomuuden osalta hinnanerosopimusta koskevaan vuosikirjaratkaisuun KHO 2010:74, jossa KHO katsoi, että hinnan-erosopimuksesta koituva meno ei ollut tuloverolain 54 §:ssä tarkoitettu tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuva meno, eikä myöskään tuloverolain 50 §:ssä tarkoitettu luovutustappio tai muu vähennyskelpoinen luovutustappioon rinnastettava tappio.

[103] Nykänen 2014, s.294
[104] Verohallinto 2013: 2.1.1
[105] Tulokäsite on pääteltävissä Verohallinnon esimerkeistä ja ohjeesta olla vähentämättä tappiot: Verohallinto 2013: 2.1

Verohallinto ei kuitenkaan tarkemmin yksilöi, mitkä ovat ne olosuhteet, jotka rinnastavat Bitcoin-kaupankäynnin hinnanerosopimuksilla käytävään kaupankäyntiin.[106]

Oikeuskäytännön perusteella pitää paikkansa, että vakioimattomien johdannaissopimusten aiheuttamien tappioiden ei ole katsottu olevan vähennyskelpoisia. Kuten jo todettua, on vaikea kuitenkin nähdä, millä tavalla Bitcoin-kaupankäynti on olosuhteiltaan samanlaista kuin hinnanerosopimusten osalta. Bitcoin-kaupankäynnissä ei ole kyse hinnan-erosopimuksilla käytävästä kaupankäynnistä tai sellaisen sopimuksen perustamisesta eikä sellaista toimintaa muutenkaan muistuttavasta kaupankäynnistä niin kuin aiemmin on selvitetty[107].

Muilta osin verotuksessa vähennyskelvottomina menetyksinä on yleisesti pidetty omaisuuden rikoksesta tai tuhoutumisesta johtuvia menetyksiä, saamisten arvonmenetyksiä ja valuuttakurssinmuutoksesta johtuvia kurssitappioita.[108] Bitcoin-luovutustappiossa ei ole kyse myöskään tällaisista menetyksistä, kun Bitcoin ei ole virallinen valuutta eikä saamisoikeus, eikä luovutuksessa ole kyse Bitcoinin menettämisestä tuhoutumisen tai rikoksen johdosta.

Bitcoinin luovutuksesta syntyvässä tappiossa on kyse omaisuudesta saatavasta tulosta tehtävästä luonnollisen menon vähentämisestä, eikä kyse ole sellaisesta tilanteesta, jota tuloverotuksessa on pidetty menetyksenä. Muutenkin uuden oikeuskäytännön perusteella sopimussuhteessa syntyviä menetyksiä on saatavan menetyksien osalta voitu pitää vähennyskelpoisina menoina (TVL 54 §) myös tuloverolain mukaisessa verotuksessa (KHO 2014:21).

Kun Bitcoin-luovutustappiota ei voida pitää vähennyskelvottomana hinnanerosopimukseen rinnastuen, ei Bitcoinien hankkimiseksi tehtyjen menojen vähennysten tekemiselle TVL 54 §:n perusteella näytä olevan mitään estettä. Muutenkin myös johdannaissopimusten kaupankäynnin verokohtelua on pidetty epäoikeudenmukaisena ja tapausta KHO 2010:74 kohtaan on esitetty kritiikkiä oikeuskirjallisuudessa[109].

[106] Verohallinto 2013: 2.1.1
[107] Ks. aiemmat kappaleet 2.2.4 ja 3.2.1
[108] Nykänen 2014 s.295. (Arvopaperien arvonmenetykset on rinnastettu vähennettävään tappioon TVL 50.3 §:ssä)
[109] mm. Haapaniemi 2013, s. 376-377 ja Nykänen 2014 s. 300-301

Vakioimattomien johdannaisten osalta on vielä ymmärrettävää, ettei niistä aiheutuvia tappioita pidetä vähennyskelpoisina tuloverolain luovutustappioina (TVL 50 §), kun pykälän 3 momentissa luovutustappioihin on rinnastettu nimenomaan vakioiduista johdannaisista koituvia tappioita. Mutta se, ettei niistä voi tehdä normaalia pääomatuloista tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä tehtävää vähennystä (TVL 54 §), on vaikea ymmärtää saati perustella. Tuomiossa (KKO 2010:74) ei lainkaan perustella sitä, miksei menoa katsottu tulonhankkimismenoksi.

Esimerkiksi Nykänen katsoo, että perusteluiden löytäminen vähennyskelvottomuuden puolesta olisi ollut käytännössä mahdotonta, joten tuomioistuin on tyytynyt ”on katsottava” –tyyppiseen perusteluun. Nykäsen mukaan tapauksessa vähennysten tekemisen pääsääntö eikä tulon ja menon välinen symmetria ole riittänyt tapauksessa perustelemaan sitä, että hinnanerosopimuksesta koituva tappio olisi ollut vähennyskelpoinen. Tapauksessa vähennystä ei ole myönnetty, vaikka hinnanerosopimuksesta saatava tulo verotetaan pääomatulona ja hinnanerosopimukset on tehty tulonhankkimistarkoituksessa.[110]

Nykänen on sillä kannalla, että tapauksessa menoa olisi tullut pitää pääomatuloon kohdistuvana tulonhankkimismenona lain sanamuodon perusteella (TVL 54 §). Vähennyskelvottomuuden perustana tulisi olla säännös, jota ei kuitenkaan ole olemassa. Kyse ei ole myöskään elantomenosta eikä verovapaasta tulosta, millä vähennyskelvottomuutta voitaisiin perustella.[111]

Legitiiminä ja perusteltuna sääntönä ei voida pitää vakioitujen johdannaisten luovutusvoitto- ja luovutustappiosääntelystä tehtävää vastakohtaispäätelmää vakioimattomien johdannaisten tappioiden vähennyskelvottomuudesta, sen kohdistuessa vain luovutusvoitto- ja luovutustappiosääntelyyn eikä muihin pääomatulolajeihin, joiksi vakioimattomista johdannaissopimuksista saatavat voitot lasketaan.

Vakioimattomiin johdannaissopimuksiin oikeuskäytännössä sovellettu vähennys-kelvottomuus ei ensinnäkään ole Bitcoin-siirtojen osalta rinnastettavalla tavalla relevanttia, eikä toisekseen tulkinta menojen vähennyskelvottomuudesta legitiimisti perusteltua edes vakioimattomien johdannaisten osalta. Johdonmukaisena ja lainmukaisena tulkintana on pidettävä sitä, että vaikka Bitcoin-vaihdannasta saatavia tuloja on pidettävä muina

[110] Nykänen 2014, s. 300-301
[111] Nykänen 2014, s. 300-301

pääomatuloina kuin luovutusvoittoina, niiden hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuvien menojen kuten hankintamenojen tulisi olla vähennyskelpoisia kokonaisuudessaan TVL 54 §:n mukaan, koska laillisia ja asianmukaisia perusteita soveltamisen rajaukseen ei ole olemassa.

Verohallinnon linjaus Bitcoin-luovutuksista aiheutuvien tappioiden vähennyskelvottomuudesta on myös varsin epätyydyttävä ottaen huomioon verotuksen neutraalisuus ja symmetria. Vähennyskelvottomuus johtaisi tilanteeseen, jossa tulot ja menot eivät ole symmetriassa, mikä lisää Bitcoin-sijoitustoiminnan riskiä ja vähentää siihen liittyvää toimintaa ohjaavan verotuksen kaltaisesti. Bitcoinien osalta Verohallinnon tavoitteena vaikuttaa olevan Bitcoin-vaihdannan vähentäminen ja veronsaajien etujen ajaminen verovelvollisten kustannuksella epäsymmetristä verotusta edistäen, vaikka asianmukaisia perusteluita siihen ei olisi.

3.4.2 Luovutustappion soveltaminen Bitcoin-luovutuksiin

Mikäli Bitcoin-luovutuksia pidetään myös tuloverotuksessa luovutuksina (TVL 45 §) vastoin Verohallinnon kantaa, tulee luovutusvoittosäännökset sovellettavaksi myös vähennysten ja tappioiden osalta. Tappioiden osalta vertaisverkossa toimivia virtuaalivaluuttoja ei ole mainittu vähennyskelvottomina tappioina ja kun niihin ei voida legitiimisti perustellen soveltaa vakioimattomien johdannaisten osalta tehtyä vastakohtaispäätelmää tappioiden vähennyskelvottomuudesta, Bitcoin-luovutustappiot ovat vähennyskelpoisia TVL 50 §:n nojalla. Tulkintaa tukee periaate tulojen ja menojen symmetrisestä kohtelusta ja se, ettei vastakkaiselle tulkinnalle ole hyväksyttäviä ja asianmukaisia perusteluja.

Luovutusten osalta noudatetaan, mitä on säädetty omaisuuden luovutuksen voiton määrän laskemisesta (TVL 46 §) ja tappioiden vähentämisestä (TVL 50 §). Luovutusvoittoverotuksessa luovutettavalla omaisuudella on vähennettävä hankintameno tai sitä vastaava hankintameno-olettama. Bitcoin-omaisuuden luovutusvoittoverotuksen mukainen tulo tai tappio lasketaan siten, että luovutushinnasta vähennetään siihen kohdistuvan omaisuuden hankintamenon poistamatta oleva osa ja voiton hankkimisesta olleiden menojen yhteismäärä (TVL 46.1 §). Muut kuin yhteisöt, avoimet yhtiöt tai kommandiittiyhtiöt saavat vähentää luovutushinnasta kuitenkin aina vähintään 20 prosentin hankintameno-olettaman ja jos omaisuus on ollut luovuttajalla vähintään 10 vuoden ajan, hankintameno-olettama on 40 prosenttia luovutushinnasta (TVL 46.1 §). Luovutusten osalta

hankintamenon ylittäessä luovutushinnan, muodostuu tappio, joka on vähennettävissä luovutusvoitoista viiden vuoden ajan (TVL 50.1 §).

3.4.3 Bitcoin-louhinnan vähennyksistä tuloverolain systematiikan mukaan

Ansiotuloista on tehtävissä luonnollisia vähennyksiä niin kuin pääomatuloistakin on tehtävissä (TVL 29 §). Jaottelun suurin ero muodostuu lähinnä siitä, kummasta tulolajista vähennys lopulta tehdään.

Verohallinnon mukaan louhintatulot ovat ansiotuloa, mutta niistä tehtävistä vähennyksistä ei ole erikseen ohjeistettu mitenkään. Ansiotuloista on tehtävissä luonnolliset vähennykset TVL 29 §:n perusteella. Koska louhintatulo ei ole palkkatulo, siitä voidaan tehdä luonnolliset vähennykset riippumatta siitä, mitä TVL 95 §:ssä on säädetty automaattisesti palkasta vähennettävästä tulonhankkimisvähennyksestä. Mikäli louhintatulot tulkitaan pääomatuloiksi, voidaan luonnolliset vähennykset tehdä samaan tapaan TVL 54 §:n nojalla pääomatuloista.

Sekä ansio- että pääomatulotulkinta mahdollistavat Bitcoin-louhintatulojen hankkimisesta tehtävät vähennykset. Louhintatulon hankkimiseksi on voitava siten vähentää esimerkiksi louhintaan käytettävä välineistö kokonaisuudessaan, mikäli niitä ei lainkaan käytetä muuhun kuin tulonhankkimistoimintaan. Mikäli välineistö on myös yksityiskäytössä, on osittainen vähennys mahdollinen[112]. Myös tulonhankkimistoimintaan käytetystä sähköstä aiheutuvat kulut ovat vähennyskelpoisia, mikäli ne ovat osoitettavissa.

3.5 Bitcoin-tuloista tehtävät vähennykset elinkeinoverolain mukaan

Elinkeinoverolaissa vähennysten tekeminen on laajaa ja elinkeinotoiminnassa vähennyskelpoisia ovat niin ikään tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset (EVL 7 §). Tehtävistä vähennyksistä on esimerkkiluettelo EVL 8 §:ssä. Myöskään elinkeinoverolaissa vähennyskelpoisuuden edellytyksenä ei ole tulon kertyminen, jos menot on suoritettu alun perin tulonhankkimis- tai säilyttämistarkoituksessa[113]. Menojen vähennyskelvottomuudesta säädetään EVL 16 §:ssä, jossa kaksi tärkeintä poikkeusta vähennyskelpoisuuteen muodostavat verovapaat tulot ja elantomenot, joiden osalta menot ovat vähennyskelvottomia.

[112] Osittaisista vähennyksistä Myrsky, Räbinä 2010, s.289
[113] Andersson ym. 2009, s.190

Elinkeinotoiminnassa käytettävien aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden hankintamenot on säädetty vähennyskelpoisiksi EVL 7 ja 8 §:issä riippumatta omaisuuslajista. Menojen lisäksi vähennyskelpoisiksi on säädetty elinkeinotoiminnassa syntyneet menetykset, joista osa on lueteltu 17 §:ssä. Elinkeinoverolaissa menetyksen käsite on suppea, sillä menon tai sillä hankitun omaisuuden osalta ei ole kyse menetyksestä. Esimerkiksi vaihto- sijoitus- ja käyttöomaisuuden osalta ei voida puhua menetyksistä vaan niihin kohdistuneen hankintamenon jaksottamisesta, jos omaisuus on esimerkiksi varastettu tai tuhoutunut. Tällöin joudutaan yleensä poikkeamaan normaaleista jaksottamissäännöistä ja vähentämään tällainen meno heti vahingon tapahduttua. Menetyksen käsitteellä ei näin ollen ole suurempaa merkitystä menojen vähennyskelpoisuuden selvittelyssä elinkeinoverolain mukaisessa verotuksessa vähennyskelpoisuuden ollessa joka tapauksessa ongelmatonta.[114]

3.5.1 Bitcoin-luovutuksista ja -louhinnasta tehtävät vähennykset elinkeinoverotuksessa

Verohallinto on ottanut elinkeinoverotettaviin Bitcoin-luovutuksiin vähäsanaisesti kantaa ja vain suorasti rahoitusomaisuudesta tehtäviin vähennyksiin. Verohallinnon mukaan, mikäli rahoitusomaisuuden myynnistä aiheutuu tappiota, se on vähennettävissä lopullisena menetyksenä (EVL 17.1 §:n 2 kohta). Tämän lisäksi Verohallinto on epäsuorasti tukenut virtuaalivaluuttojen luovutuksista aiheutuneiden tappioiden vähennyskelpoisuutta, kun kyse on virtuaalivaluutoilla käytävästä sijoitustoiminnasta elinkeinotoiminnassa.[115]

Liikeomaisuus eli elinkeinotoimintaa palveleva omaisuus on elinkeinoverolaissa jaettu neljään ryhmään: rahoitus-, vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuteen. Jako on toteutettu sen tarkoituksen perusteella, mikä hyödykkeellä on yrityksessä. Samankaltainen hyödyke voi kuulua useampaan liikeomaisuusryhmään käyttötarkoituksesta riippuen. Saman hyödykkeen omaisuuslajiryhmä voi myös muuttua ajan kuluessa. Rahoitusomaisuus muodostuu pääasiassa yhtiön saamista tuloista, pääomasijoituksista ja lainoista. Rahoitusomaisuutta ovat rahat, pankki- ja tilisaamiset, saamavekselit ja muut sellaiset rahoitusvarat (EVL 9 §). Rahoitusvaroja voivat olla myös muun muassa kassareservinä olevat arvopaperit ja liiketoimintaa varten tilapäisesti sijoitettu omaisuus. Rahoitusomaisuudeksi lukemista vastaan puhuu tosin omaisuuden pitkäaikainen säilyttäminen yrityksessä. Epälikvidi

[114] Andersson ym., 2009 s.198-199, 352-353
[115] Verohallinto 2013: 2.2

varallisuus voi myös olla rahoitusomaisuutta, mikäli verovelvollinen osoittaa varallisuuden olevan rahoitukseen kelpaavalla tavalla likvidiä. Tällaista omaisuutta voidaan lukea rahoitusomaisuuteen esimerkiksi, mikäli se on saatu vaihto-omaisuuden luovutuksesta saatuna vastikkeena. Mikäli rahoitusomaisuus menettää arvoaan, on tällainen lopullinen arvonmenetys vähennettävissä EVL 7 §:n ja 17 §:n nojalla.[116]

Rahoitusomaisuuden määritelmä on laaja ja siten kattaa myös vaihto-omaisuuden vastikkeena vastaanotetut Bitcoinit ja muun Bitcoin-varallisuuden, kun sillä rahoitetaan liiketoimintaa. Verohallinnon linjaus rahoitusomaisuuteen kuuluvan Bitcoinin luovutustappion vähentämisestä EVL 17 §:n nojalla lopullisena menetyksenä lienee oikea, kun tällaisella omaisuudella ei ole varsinaista hankintamenoa. Muiden omaisuuslajien suhteen Bitcoinin hankintameno on vähennettävissä EVL 7 §:n ja 8 §:n mukaisesti menona eikä menetyksenä, sillä menetys-käsitteen soveltamisala on rajattu EVL 17 §:ssä omaisuuslajeihin, joilla ei ole varsinaista hankintamenoa.

Bitcoin-luovutuksista syntyvät menot voivat lisäksi olla vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuteen luettavaa. Sijoitusomaisuus ei kuitenkaan koske tavanomaisia yrityksiä, sillä vain raha-, vakuutus- ja eläkelaitoksilla voi olla sijoitusomaisuutta. Vaihto-omaisuutta ovat elinkeinotoiminnassa sellaisinaan tai jalostettuna luovutettaviksi tarkoitetut kauppatavarat sekä elinkeinotoiminnassa kulutettaviksi tarkoitetut aineet ja tarvikkeet (EVL 10 §). Vaihto-omaisuuteen luetaan myös myytäväksi tarkoitetut arvopaperit[117]. Verohallinto on linjannut, että ammattimaisen kaupankäynnin kohteena oleva Bitcoin-varallisuus kuuluu yrityksen vaihto-omaisuuteen, mikä on luonteva ratkaisu niiden kauppatavaraluonteisuus huomioiden[118].

Käyttöomaisuutta ovat elinkeinotoiminnassa pysyvään käyttöön tarkoitetut hyödykkeet (EVL 12 §). Kriteeriksi on katsottu, että hyödyke on tarkoitettu pysyvästi käytettäväksi elinkeinotoiminnassa ja että se käyttöarvoltaan palvelee elinkeinotoimintaa[119]. Oman käyttöomaisuusryhmän muodostaa luovutettavissa olevat aineettomat oikeudet. Ei liene mitään estettä sille, että yrityksen Bitcoin-omaisuus luettaisiin käyttöomaisuudeksi tilanteen ollessa kuitenkin suhteellisen harvinainen Bitcoinin käyttötarkoitus huomioon ottaen.

[116] Andersson ym. 2009, s. 273-276
[117] Andersson ym. 2009, s.277
[118] Verohallinto 2013: 2.2
[119] Andersson ym. 2009, s.284

Vähennyskelpoisuudessa ei ole lopullista eroa riippumatta siitä, minkälaiseksi omaisuuslajiksi Bitcoin lasketaan. Omaisuusluokittelulla on merkitystä lähinnä menojen jaksottamissääntöjen soveltamisen osalta ja sen osalta, onko kyseessä hankintamenon vähennys vai rahoitusomaisuuden vähennyskelpoinen menetys. Bitcoin-luovutuksissa hankintameno on vähennettävissä kokonaisuudessaan myöhemmin käsiteltävien jaksottamissääntöjen mukaan ja mikäli hankintamenoa ei ole, tappio on vähennettävissä lopullisena menetyksenä rahoitusomaisuudessa.

Verohallinto ei ole ottanut mitenkään kantaa elinkeinoverotettavan louhinnasta tehtäviin vähennyksiin. Tästä ei liene suurempia epäselvyyksiä, vaan louhintatuloista on elinkeinoverolain mukaisen laajan vähennyskelpoisuuden mukaisesti vähennettävissä kaikki tulonhankkimismenot laitteistoa, energian kulutusta ja toimitiloja myöten.

3.6 Elinkeino- ja tuloverolain välinen lainvalintakysymys Bitcoin-tulojen osalta

Tulolähdejaossa on kyse lainvalinnasta, jonka mukaan kaikki tulot ja vähennykset on kohdistettava tiettyyn tulolähteeseen sen sääntöjä soveltaen[120]. Tulolähdejaolla on merkitystä erityisesti esimerkiksi tappioiden vähentämiseen sovellettavien sääntöjen kannalta. Bitcoin-tulojen osalta on oleellista selvittää, millä edellytyksin louhinta tai Bitcoin-kaupankäynti voi olla elinkeinoverotettavaa ja milloin puolestaan tuloverolain mukaan verotettavaa. Maatalouden tulolähde sivuutetaan tässä tarkastelussa sen Bitcoin-tuloihin liittyvän marginaalisuuden vuoksi.

Elinkeinotulolähteen verotettavan tulon laskentasäännökset ovat elinkeinoverolaissa. Verovelvollisen harjoittama liike- ja ammattitoiminta muodostaa elinkeinotoiminnan tulolähteen (EVL 1 ja 2 §). Liike- ja ammattitoiminnasta kertyvät tulot kuuluvat täten EVL-tulolähteeseen. Vastaavasti elinkeinotoiminnan menoja ovat sellaiset menot, joilla on pyritty kerryttämään tai säilyttämään elinkeinotoiminnan tuloja. Elinkeinotulojen hankintaa pääasiallisesti palvelevat varat ja velat ovat elinkeinotoiminnan varoja ja velkoja (mm. EVL 53 §). Koska elinkeinotoiminnan ja liike- tai ammattitoiminnan määritelmät eivät sisälly verolakeihin, tulolähteen valinta on tehtävä oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen tukeutuen, mikä tuottaa ongelmia tulolähteiden väliselle rajanvedolle[121].

[120] Andersson 2004, s.33
[121] Andersson ym. 2009, s.16

Nykymuotoisen elinkeinoverolain mukaan verovelvollisen harjoittama liike- ja ammattitoiminta muodostaa vain yhden elinkeinotoiminnantulolähteen. Yleisesti liiketoimintana pidetään joko voiton tavoittelua lyhyellä tai pitkällä tähtäyksellä. Kyse on riskialttiista määräämättömän ajan jatkuvasta, itsenäisestä ja suunnitelmallista toiminnasta. Liiketoiminnan on kohdistuttava näkyvällä tavalla rajoittamattomaan tai ainakin laajahkoon rajoitettuun henkilöjoukkkoon. Ammattitoimintaa harjoitetaan liiketoimintaa suppeammissa puitteissa, jossa ammattitaito on pääomariskiä suuremmassa asemassa. Liike- ja ammattitoiminnan erot ovat liukuvia ja rajanvedon merkitys on enää vähäinen, sillä verosubjektin oikeudellisella luonteella ei ole merkitystä EVL:n soveltamisen kannalta.[122]

Erityisiä rajanveto-ongelmia on liittynyt EVL:n soveltamiseen arvopaperikaupassa, minkä osalta tehtyjä päätöksiä voidaan verrata Bitcoin-liiketoiminnan määrittämisessä, vaikkei siihen liittyvien tapausten ja oikeuskirjallisuuden seikat ole välttämättä kaikilta osin suoraan sovellettavissa Bitcoin-kaupankäyntiin sijoituskohteen ollessa erilainen. Jotain viitteitä tapaukset kuitenkin antavat, sillä EVL-verottamisen soveltamisen kriteerit ovat yleisluonteiset. Myös Verohallinto on viitannut arvopaperikaupankäyntiin Bitcoin EVL-kaupan osalta[123]. Arvopapereiden liiketoimintaluonnetta arvioidaan myös edellä esitettyjen yleisten liiketoiminnan kriteerien valossa. Jos arvopaperikauppiaalla ei ole samanaikaisesti muuta toimintaa, arvopaperikaupan tulee laajuutensa ja intensiivisyytensä puolesta täyttää edellä mainitut liiketoiminnan tunnusmerkit[124].

Ongelmallisena liiketoiminnan kriteerien osalta arvopaperikaupassa on pidetty sitä, ettei se suuntaudu perinteisellä tavalla ulkopuolisiin asiakkaisiin. Arvopaperien tulisi täyttää vaihto-omaisuuden tunnusmerkit, joten etenkin muun liiketoiminnan ohella sivutoimena käydyn kaupan tulisi olla laajaa ja intensiivistä. Arvopaperikauppiaan tunnusmerkit voidaan jakaa muodollisiin ja aineellisiin tunnusmerkkeihin. Muodollisia tunnusmerkkejä ovat ainakin toimialamerkintä ja erityiskirjanpito. Aineelliset tunnusmerkit viittaavat verovelvollisen tosiasialliseen arvopaperikauppa-toimintaan.[125] Tunnusmerkkien merkityksestä on eriäviä näkökulmia oikeuskirjallisuudessa, mutta toiminnan tosiasialliselle luonteelle lienee annettava pääasiallinen merkitys.[126]

[122] Andersson ym. 2009, s.17,20
[123] Verohallinto 2013: 2.2
[124] Kulovaara 2012, s.31
[125] Andersson ym. 2009, s.24-25
[126] Esimerkiksi Nykänen korostaa muodollisten tunnusmerkkien merkitystä (Nykänen 2004, s.165-166) mutta Andersson ym. korostavat aineellisen tunnusmerkistöjen merkitystä (Andersson ym. 2009 s.24-25)

Lähtökohtaisesti luonnollisen henkilön harjoittama arvopaperikauppa ei ole elinkeinotoimintaa, ellei verovelvollinen etenkin liiketoiminnan ulkoisten tunnusmerkkien avulla muuta osoita.[127] Luonnollisten henkilöiden osalta raja EVL-verotettavaan arvopaperikaupan käymiseen on asetettu korkealle ja oikeuskäytännössä on katsottu, että luonnollisen henkilön harjoittama sivutoiminen arvopaperikauppa voi olla suhteellisen laajaa ilman, että se on katsottu elinkeinotoiminnaksi. Tapauksessa KHO 2000:67 verovelvollinen harjoitti sivutoimisesti osakekauppaa ja hän oli useiden vuosien ajan tehnyt useita osakeostoja ja -myyntejä. Osakesalkun arvo oli 8 miljoonaa markkaa ja hänellä oli myös myöhemmin otettua lainaa toimintaa varten. Verovelvollinen teki kaupat pankin kautta ja suunnitelmana oli tehdä alle 20 kauppaa kuukaudessa. Verovelvollinen ei pitänyt kirjanpitoa toiminnastaan. KVL ja KHO eivät katsoneet toiminnan olevan elinkeinotoimintaa vaan sivutoimintaa ja tuloverolain mukaista pääomatuloa. Toiminnalta puuttui suunnitelmallisuus ja sen jatkuvuus perustui markkinakehitykseen. Toiminnalla ei ollut varsinaista kirjanpitoa, toiminimeä eikä liikehuoneistoa, joten liiketoiminnan ulkoisten tunnusmerkkien katsottiin puuttuvan. Taloudellinen riski perustui markkinakehitykseen ja pieneen lainanottoon. Toiminta oli sijoitusluonteista ja pitkäaikaista.

Edellä mainitun tapauksen perusteella on päätelty, että yksityishenkilön sivutoimisesti harjoittama arvopaperikauppa, joka ei suuntaudu ulkopuolisiin ”asiakkaisiin”, ei ole liiketoimintaa.[128] Kuitenkin jos toimintaa harjoitetaan päätoimisesti ja se on riittävän aktiivista ja laajamittaista toimintaa, voi EVL:n soveltaminen tulla kyseeseen. Merkitystä annetaan muun muassa sille, pitääkö verovelvollinen toiminnastaan kirjanpitoa ja mikä verovelvollisen oma käsitys on toiminnan luonteesta.[129]

Yhteisön kohdalla oletus sovellettavasta verolaista on päinvastainen. Mikäli osakeyhtiön yhtiöjärjestyksessä toimialana mainitaan arvopaperikauppa, presumptio puhuu elinkeinotoiminnan puolesta. Arvopaperikaupan vaatimaton määrä ja kaupankäynnin harjoittaminen muun toiminnan tappioiden kattamiseksi on voinut puhua presumptiota vastaan. Esimerkiksi ratkaisussa KHO 2003 T 941 katsottiin, ettei verovuonna yhdellä kaupalla tapahtunut osakkeiden osto ja myynti pankin välityksellä ollut osakeyhtiön EVL:n mukaista elinkeinotuloa yhtiöjärjestyksen merkinnästä huolimatta.[130] Mikäli yhtiöllä ei ole

[127] Nykänen 2004, s.166
[128] Myrsky 2012, s.215
[129] Andersson ym. 2009, s.26
[130] Myrsky 2012, s.216; Andersson ym. 2009 s.26

yhtiöjärjestyksessä mainintaa arvopaperikaupasta toimialana, mutta yhtiö on harjoittanut arvopaperikauppaa, toiminnan luonne on ratkaistava tosiasiallisen sisällön osalta.

3.6.1 Elinkeinoverolain soveltaminen Bitcoin-tuloihin

Liiketoimintaan sovellettava Bitcoin-luovutustoiminta voi olla arvopaperikaupan kaltaista sijoitustoimintaa. Kyse voi olla Bitcoin-sijoitustoiminnasta tai yleisölle suunnatusta niin sanotusta Bitcoin-vaihtopörssipalvelusta, jossa asiakas voi ostaa Bitcoineja fiat-rahaa vastaan ja toisinpäin markkinahintaan lisättävän preemion hintaan. Kyseisiä palveluja on tarjolla globaalisti ja suomalaisista palveluista mainittakoon bittiraha.fi -niminen sivusto[131]. Luovutukset, jotka tehdään muussa kuin voiton tavoittelutarkoituksessa eivät voi olla liiketoimintaa ja siten EVL-verotettavaa. Suuri ellei suurin osa kaikista Bitcoin-verovelvollisista on kuitenkin voiton tavoittelemismielessä Bitcoin-kauppaa tekeviä sijoittajia, joiden tarkoituksena on hyödyntää Bitcoin-kurssin arvonnousua lyhyellä tai pidemmällä aikavälillä. Louhintaa on mahdollista tehdä myös idealistisista syistä, mutta suuri osa louhijoista, varsinkin kalliisiin louhintalaitteisiin investoineet, pyrkivät saamaan louhinnasta voittoa.

Voiton tavoittelu on kriteerinä joustava. Voiton tavoittelu ei tarkoita, että voitto pitäisi maksimoida. Myöskään siihen, mihin saatu voitto käytetään, ei voida kiinnittää huomiota.[132] Kun arvopapereiden osalta on ollut mahdollista tulkita, että matalariskisiin kohteisiin sijoittaminen ei ole välttämättä voiton tavoittelua[133], Bitcoinissa ei ole vastaavaa ongelmaa. Bitcoin-sijoituksia on pidetty niin riskialttiina, että jopa Suomen Pankki on varoittanut niiden arvonvaihteluun liittyvästä riskistä[134]. Voiton tavoittelu on kriteerinä helposti täytettävissä Bitcoin-toimintojen osalta, tosin se ei ole varsinaisesti erottava tekijä TVL ja EVL –verotuksen osalta. Bitcoin-tulomuodoissa selkeä lähtökohta on voiton tavoittelu, mutta toimitavoissa, siihen liittyvässä riskissä tai kaupankäynnin intensiivisyydessä voi olla lainvalintakysymyksen kannalta merkityksellisiä eroja.

Liiketoiminnalle on luontaista, että tuotantotekijöitä asetetaan riskille alttiiksi voiton saamiseksi. Yrittäjä kantaa riskin investointien menettämisestä ja tulojen saamatta jäämisestä. Liiketoiminta on itsenäistä, mikä erottaa sen palkkatöistä. Elinkeinoverolain

[131] Bittiraha.fi, bitstamp.net jne.
[132] Andersson ym. 2009, s. 18
[133] Kulovaara 2012, s.51
[134] Suomen pankki 2014

soveltamisen edellytyksenä onkin, että kyse on itsenäisestä yritystoiminnasta, johon sisältyy tosiasiallinen riski tuotantotekijöiden menettämisestä. Riskiä ilmentää muun muassa lainarahoituksen suuruus, sijoitusten riskipitoisuus ja suuruus, mutta edellytettävän riskitason määrään ei ole otettu yksiselitteisesti kantaa. Liiketoimintariski vaihtelee toimialan ja yrityksen iän mukaan siten, ettei aloittelevalta yritykseltä voida edellyttää samanlaisia investointeja kuin pidempään toimintaa harjoittaneelta.[135] Bitcoin-sijoitustoiminta sisältää automaattisesti suuren riskin sijoituskohteen ollessa riskialtis arvonmuutosten suhteen. Myös Bitcoin-louhintatoiminta on riskialtista, sillä se edellyttää investointeja louhintalaitteisiin, jotka eivät välttämättä maksa itseään tuloina takaisin. Riskin ja itsenäisyyden osalta kaikki Bitcoin-ansaintatavat täyttävät liiketoiminnalta edelletyt kriteerit riippuen luonnollisesti osin sijoitettujen investointien suuruudesta.

Liiketoiminnan on oltava aktiivista, vaikka tämän kriteerin sisältö ei ole kovin selkeä. Osviittaa kuitenkin antaa se, ettei passiivista sijoitustoimintaa ole pidetty liiketoimintana. Aktiivisuus kytkeytyy kiinteästi myös voiton tavoitteluun ja riskin ottamiseen. Bitcoin-tulomuodoissa aktiivisuuden täyttymisen suhteen vaihtopörssitoiminnan osalta ei liene ongelmia, mutta Bitcoin-sijoitustoiminta eikä ilmeisesti myöskään Bitcoin-louhinta voi olla täysin passiivista, vaan sijoitustoiminnassa on käytävä kauppaa aktiivisesti jonkin verran ja louhinnan kannattavuutta voi olla syytä tarkkailla, jotta sitä voitaisiin pitää aktiivisena toimintana.

Toiminnan on oltava suunnitelmallista, jatkuvaa ja riittävän laajaa. Jatkuvuus ja suunnitelmallisuus tarkoittavat ainakin arvopaperikaupan osalta, etteivät satunnaiset kaupat tai muu satunnainen liiketoiminta ole EVL-verotettavaa, mutta tämänkään osalta ei ole yksiselitteisiä rajoja, vaan kyse on enemmän tai vähemmän tapauskohtaisesta harkinnasta.[136] Vaihtopörssitoiminnan ja louhinnan osalta jatkuvuus ja suunnitelmallisuus eivät liene ongelmallisia, mutta sijoitustoiminnassa rajanveto voi olla vaikeampaa. Ei ole mitenkään selväpiirteisiä rajoja sille, millä tavoin, millä strategialla ja miten paljon Bitcoin-sijoituksiin liittyvää kauppaa on käytävä, että toimintaa voidaan pitää jatkuvana ja suunnitelmallisena.

Laajuus viittaa siihen, että toiminnan on kohdistuttava näkyvällä tavalla rajoittamattomaan tai laajahkoon rajoitettuun henkilöjoukkoon. Toiminnan on kohdistuttava näkyvästi yleisöön, mutta arvopaperikaupan eli sijoitustoiminnan suhteen on kuitenkin katsottu, että

[135] Kulovaara 2012 s.53-54
[136] Myrsky 2012, s.216

laajamittainen ja aktiivinen toiminta voi olla EVL-verotettavaa, vaikka se ei kohdistu perinteisellä tavalla yleisöön.[137]

Sinänsä voitaisiin kuitenkin ajatella, että sijoitustoiminnassa tehtävä kauppa kohdistuu etukäteen rajoittamattomaan joukkoon ihmisiä näkyvällä tavalla, kun tarjoukset ovat markkinoilla kaikkien nähtävillä. Myös louhinta kohdistuu laajaan joukkoon ja laskettavaan lohkoon voidaan lisätä tehdyt transaktiot maksua vastaan eli louhinta kohdistuu yleisöön, vaikka ei perinteisesti transparentisti näkyvällä tavalla. Vaihtopörssipalvelun osalta laajuuskysymys ei tuota samanlaisia ongelmia. Joka tapauksessa sijoitus- ja louhintatoiminnan osalta voitaneen soveltaa samoja sääntöjä kuin arvopaperikaupan osalta on mainittu eli toiminta voi olla elinkeinoverotettavaa, mikäli toiminta muutoin täyttää liiketoiminnan tunnusmerkit ja on laajamittaista ja aktiivista. Myös Verohallinto on pitänyt arvopaperikauppaa koskevien edellytysten täyttyessä Bitcoin-sijoittamista elinkeinoverotettavana liiketoimintana[138]. Myös laajamittainen ja aktiivinen louhintatoiminta voisi olla elinkeinoverotettavaa, kun arvopaperikaupassakaan ei ole edellytetty perinteistä näkyvyyttä.

Yllä mainituin perustein vaikuttaa selvältä, että vaihtopörssitoiminta olisi ominaisuuksiensa perusteella liiketoimintaa ilman suurempia ongelmia, mikäli toiminta on tarpeeksi laajaa. Myös Bitcoin-sijoitustoiminta ja Bitcoin-louhinta voivat olla liiketoimintaa, vaikka näiden osalta kynnys on korkeampi johtuen siitä, mitä vastaavasti sijoitustoiminnalta on laajuutensa ja aktiivisuutensa puolesta edellytetty. Myös liiketoiminnan harjoittamisen muodolla on merkitystä sovellettavaksi tulevan verolain presumption osalta.

[137] Andersson ym. 2009, s. 26
[138] Verohallinto 2013: 2.2.2

4 Bitcoinin arvostamisongelma verotuksessa

4.1 Arvostusongelma ja käypä arvo

Arvostusongelma liittyy sen vahvistamiseen, minkä arvoisena tulo- tai menoerä on otettava verotuksessa huomioon.[139] Arvostamisen kohteena ovat muun muassa tulot, menot, hankintamenot, lahjat ja muut mahdolliset verotettavat varallisuuserät. Arvostaminen voi olla ongelmallista, jos verotuksessa tarvittava euromääräinen summa ei ole suoraan nähtävissä. Esimerkiksi, jos Bitcoineja vaihdetaan muuhun hyödykkeeseen kuin euroihin, Bitcoineja louhitaan, saadaan lahjaksi, perinnöksi tai palkaksi tai, jos Bitcoineilla suoritettu tulonhankkimismeno vähennetään verotuksessa. Nämä arvot eivät aina ole euromääräisesti suoraan ilmeisiä, joten ne joudutaan erikseen määrittämään eli arvostamaan verotusta varten.

Verotus on euromääräistä, joten tulot ja menot on arvostettava sitä vastaaviksi. Tuloverotuksessa on kolme arvostustasoa tilanteesta riippuen: käypä arvo, hankintameno ja poistamaton hankintameno.[140] Arvostustasojen valinta liittyy olennaisesti myös laajuus- ja jaksotuskysymyksiin sovellettavan arvostustason osalta.

Lähtökohtaisesti verotuksen erät arvostetaan todelliseen euromääräiseen arvoon tai siihen rinnastettavaan käypään arvoon. Käyvän arvon periaate on verojärjestelmään sisäänrakennettua ja siihen on erikseen viitattu tuloverotuksessa tilanteissa, joissa tulon, tai hankintamenon arvostaminen ei ole ilmeistä eli suoraan euromääräisesti havaittavissa. Laissa tämä on mainittu nimenomaan luontoisetujen osalta, joiden osalta arvostamisongelmaan on otettu suoraan kantaa. Tuloverolain 64 §:n mukaan luontoisedut ovat veronalaisia ja ne arvostetaan nimenomaan käypään arvoon. Myös lahja- ja perintöverotus tapahtuu käypään arvoon perintö- ja lahjaverolain (378/1940) 9 §:n mukaan. Lisäksi oikeuskirjallisuudessa on huomioitu, että vaihtokaupoissa saatu omaisuus on arvostettava käypään arvoon tuloverotuksessa[141]. Verohallinnon ohjeessa Bitcoin-kaupankäynnin osalta on viitattu käypään arvoon annetuissa esimerkeissä[142].

Näin ollen normaalitapauksissa esimerkiksi Bitcoin-louhintatulot, -palkkatulot, -lahjat ja perinnöt on arvostettava käyvän arvon mukaan euroiksi, jotta verovelvollisen saamat tulot

[139] Andersson 2004, s.21-22
[140] Myrsky, Malmgren 2014, s.54-55
[141] Myrsky, Malmgren 2014, s.55
[142] Verohallinto 2013: 2.1

ja hankintamenot voidaan määrittää verotusta varten. Vastaavasti, jos Bitcoin on käytetty tulonhankkimismenona, meno määritetään käytetyn Bitcoinin käyvän arvon mukaan.

Joissain erityisissä tilanteissa tuloverotuksen erät voidaan arvostaa muuhunkin kuin käypään arvoon, jolloin hankintamenolla tai poistamattomalla hankintamenolla on arvostuksessa merkitystä. Verotuksessa muuta kuin käypää arvoa eli esimerkiksi poistamatonta hankintamenoa käytetään yleensä tilanteissa, joihin sovelletaan jatkuvuusperiaatetta[143]. Poistamattomalla hankintamenolla on arvostustapana merkitystä esimerkiksi jatkuvuusperiaatteen mukaisissa yritysjärjestelyissä.

Bitcoinin arvo on määritettävä euromääräiseksi, riippumatta siitä, mikä arvostustaso on kulloisessakin tapauksessa verotusta toimittaessa käytössä. Myös poistamaton hankintameno on täytynyt alun perin määrittää käyvän arvon mukaiseksi, jos euromääräisyys ei ole käynyt ilmi suoraan esimerkiksi kauppakirjasta kuten vaihdettaessa Bitcoineja muiksi hyödykkeiksi. Näin ollen kaikkien arvostustasojen määrittämisen ongelmat liittyvät viimekädessä muiden kuin euromääräisten hyödykkeiden osalta niiden käyvän arvon määrittämiseen, arvostustasojen ollessa erilaisia arvostamishetkestä ja tehdyistä poistoista johtuen. Tästä johtuen tässä tutkielmassa keskitytään Bitcoinin käyvän arvon määrittämiseen arvostusongelmaa käsiteltäessä.

4.2 Bitcoinin käyvän arvon määrittämisen ongelmat

Käyvällä arvolla tarkoitetaan omaisuuden todennäköistä luovutushintaa verovelvollisuuden alkamishetkellä[144]. Tuloverotuksessa ei ole tarkkoja ohjeita käyvän arvon määrittämiseksi, joten sen osalta voidaan noudattaa, mitä Verohallinto on ohjeistanut käyvän arvon määrittämisestä perintö- ja lahjaverotuksen osalta[145]. Käyvän arvon määrittämisen osalta ei sinänsä eroa, mitä suoritettavaa verotusta varten se lasketaan.

Riippumatta arvostuskohteesta käypä arvo määritetään ensisijaisesti kohteen kauppahintatietojen perusteella ja toissijaisesti muita arvonmääritystapoja käyttäen, koska käyvällä arvolla tarkoitetaan todennäköistä luovutushintaa. Jos käypää arvoa ei voida

[143] Myrsky, Malmgren 2014, s.55
[144] Nykänen, Räbinä 2009, s.90; Verohallinto 2013 (2), s.1
[145] Myrsky, Malmgren 2014, s.55; Nykänen, Räbinä 2009, s.61-62

perustaa kyseisen kohteen luovutushintaan, määritetään arvo ensisijaisesti vertailuluovutuksien perusteella.[146]

Esimerkiksi julkisesti noteeratun arvopaperin arvostaminen tapahtuu toteutuneen kaupan noteerausarvoon täyttymispäivänä. Verohallinnon ohjeen mukaan osakkeiden arvostus tapahtuu vähintään päivän kauppojen alimpaan arvoon.[147] Keskusverolautakunnan mukaan osinkoina jaetut osakkeet arvostetaan käypään arvoonsa, jona pidettiin pörssissä muodostunutta keskikurssia sinä päivänä, jona osinko oli nostettavissa (KVL 1999/86 ja 87, ei julkaistuja). Suuremman osake-erän osalta on otettu huomioon, ettei realisointi ole mahdollista samaan hintatasoon kuin pienemmän määrän (KHO 1992 B 536).[148]

Suoraan Bitcoinin osalta arvonmäärityksestä ei ole annettu tarkkoja ohjeita. Kirjanpitolautakunnan lausunnon mukaan vertaisvaluuttaa vastaanotettaessa virtuaalivaluuttojen arvo muunnetaan kirjanpitoa varten Suomen rahaksi eli euroiksi maksupäivän kurssiin, mikäli kurssiarvo on saatavilla ja muussa tapauksessa osapuolten sopimaan arvoon[149]. Vaatimusta päivän keskikurssin mukaisesta arvosta ei ole erikseen mainittu virtuaalivaluuttojen osalta toisin kuin osakkeiden osalta edellä mainitun KVL:n päätösten perusteella. Tosin Bitcoinin keskikurssia voitaneen pitää ideaalina lähtökohtana mahdollisimman oikeaa arvoa määritettäessä varsinkin, kun Bitcoinilla käydään suhteellisen paljon kauppaa pörssiä muistuttavissa markkinapaikoissa ja muu arvostustapa mahdollistaisi hyvin aggressiivisen verosuunnittelun Bitcoinin volatiliteetin johdosta.

Bitcoinien päivän kurssihinnan määrittämisen osalta oman haasteensa tuo se, että niillä käydään kauppaa globaalisti useissa eri vaihtopörsseissä ja hinta vaihtopörssien välillä on vaihdellut paikoitellen paljonkin. Esimerkiksi ennen Mtgoxin konkurssia Mtgoxin ja esimerkiksi Bitstampin tavanomainen hinnanero saattoi olla useita kymmeniä dollareita (USD). Mtgoxin romahduksena aikaan hintaero oli jopa satoja dollareita.[150] Vaihtopörssien hintaerot muodostuvat pitkälti niiden välisten luotettavuuden, riskierojen, likviditeetin ja nopeuden mukaan. Bitcoin-kurssilla on korkea volatiliteetti ja päivässä hinta voi vaihdella erittäin paljon. Näissä olosuhteissa päivän keskikurssin täydellinen määrittäminen on siinä määrin mahdotonta, ettei sen käyttöä voida edellyttää täydessä laajuudessaan käypää arvoa

[146] Verohallinto 2013 (2) s. 1-2
[147] Verohallinto 2013 (2) s.6
[148] Nykänen, Räbinä 2009, s.286; Verohallinto 2013 (2) s.6
[149] Kirjanpitolautakunta 2012: 3.9
[150] vrt. Bitcoincharts ja Bitcoincharts (2)

määritettäessä. Sen sijaan eräänlainen toimiva kompromissi voisi olla, että päivän keskikurssi laskettaisiin vaikka kahden tai kolmen globaalisti suurimman vaihtopörssin ja Suomen suurimman vaihtopörssin päivän keskihinnan mukaan. Tällainen laskentamenetelmä saattaisi kuitenkin olla kohtuuttoman työlästä verovelvolliselle. Kuitenkin tällä hetkellä selvä raja on, että arvostuksen on tapahduttava vähintäänkin päivän vertailukauppojen alimpaan ja korkeintaan ylimpään arvoon.

4.3 Bitcoinien luovutusjärjestys

Arvostamis- ja jaksottamiskysymykseen liittyy olennaisesti kysymys luovutusjärjestyksestä, jolla on huomattava merkitys veroseurausten määräytymisessä.[151] Luovutusvoitto-verotuksessa lähdetään siitä, että hankintamenot ovat yksilöllisiä ja verovelvollinen voi valita luovuttamansa tuotteet vapaasti ja hankintameno määritetään yksilöllisen omaisuuden mukaan. Myydyn omaisuuden yksilöiminen ei kuitenkaan ole aina mahdollista, jolloin syntyy myös ongelma hankintamenon yksilöimisestä. Perinteisesti ongelma on verotuksessa esitetty arvopapereiden osalta kysymyksenä siitä, mitkä hankintamenoltaan erihintaisista tai eri aikaan hankituista saman lajisista arvopapereista katsotaan luovutetuksi, jos kaikkia saman lajisia arvopapereita ei luovuteta samaan aikaan.[152]

Lähtökohtaisesti verovelvollinen voi valita, mitkä arvopaperit hän luovuttaa[153]. Tämä koskee fyysisiä arvopapereita, mikäli ne ovat yksilöitävissä esimerkiksi numeroinnilla. Jos verovelvollinen ei pysty yksilöimään luovuttamiaan fyysisiä arvopapereita, hänen katsotaan luovuttavan suhteellisen osan kaikista luovutushetkellä omistamistaan saman lajisista arvopapereista. Periaate nojaa ratkaisuun KHO 1984 B II 581, jonka on katsottu soveltuvan myös arvopapereiden luovutusjärjestyksen määrittämiseen, vaikka ratkaisu koski avoimen yhtiön yhtiöosuuden luovutusta.[154]

Tuloverolain erityissäännöksen 47.4 §:n mukaan arvo-osuudet, rahasto-osuudet ja yhteissijoitusyritysten osuudet katsotaan luovutetuksi siinä järjestyksessä, jossa ne on saatu (fifo), ellei verovelvollinen muuta näytä. Tämä johtuu siitä, että arvo-osuudet ja rahasto-osuudet ovat lajiesinemäisiä, eikä arvo-osuudet ole yksilöitävissä toisistaan[155]. TVL 47 §

[151] Ossa 2014, s. 127
[152] Nykänen, Räbinä 2009, s.181
[153] Ossa 2014, s.128
[154] Nykänen, Räbinä 2009, s.182
[155] Nykänen, Räbinä 2009, s.183

soveltui lain mukaan ennen verovuodeksi 2004 tehtyjä lisäyksiä vain arvo-osuuksiin. Rahasto- ja yhteissijoitusosuudet lisättiin lain sanamuotoon soveltamisalan legitiimiseksi laajentamiseksi ja sovelletun käytännön kirjaamiseksi[156]. Arvo-osuuksien osalta fifo-periaatteesta eli ensin sisään ensin ulos -periaatteesta voidaan poiketa vain käyttämällä eri arvo-osuustilejä, jolloin samanlajiset osakkeet eivät pääse sekoittumaan. Jos sekoittuminen on kerran jo tapahtunut, erottelulla eri tileille ei ole enää merkitystä.[157]

Luovutusjärjestystä koskeva ongelma liittyy kiinteästi myös Bitcoiniin. Verotuksessa on ratkaistava, milloin mikäkin verovelvollisen Bitcoineista on kaupankohteena. Virtuaalivaluuttojen verotuksen vero-ohjeessa Verohallinto ottaa kantaa asiaan yhdellä virkkeellä, jonka mukaan virtuaalivaluutta katsotaan käytetyksi siinä järjestyksessä kuin henkilö on sitä hankkinut, ellei hän muuta näytä[158]. Verohallinto lähtee siis arvo- ja rahasto-osuuksiin sovellettavan fifo-periaatteen soveltamisesta, vaikka TVL 47 § on erityissäännös, jonka soveltamisala on rajattu pykälän sanamuodon mukaan mainittuihin omaisuustyyppeihin.

Lähtökohtana Bitcoinien luovutusjärjestyksessä tulee olla, että verovelvollinen voi itse valita, mitkä Bitcoinit luovutuksen kohteeksi otetaan, mikäli ne ovat yksilöitävissä. Myös Verohallinto tukee omasta presumptiostaan poikkeamista, mikäli verovelvollinen esittää asiasta näyttöä[159]. Mikäli Bitcoinit ovat eri tileillä, yksilöiminen on helppoa ja vastaa annettua oikeusohjetta saman lajin arvo-osuuksien erottamisesta. Myös muun kaltainen esimerkiksi tietotekninen yksilöiminen on varmasti mahdollista, mikäli se on objektiivisesti näytettävissä.

Mikäli verovelvollinen ei pysty esittämään yksilöintiä, tulisi hankintameno määrittää keskiarvomenetelmällä, koska sen on katsottu soveltuvan omaisuustyyppien osalta, joiden osalta ei ole erikseen lailla säädetty fifo-periaatteen soveltamisesta. Fifo-periaatteen sisältämän TVL 47 § on luonteeltaan erityissäännös, jonka yksilöity soveltamisala on rajattu muunlaisiin omaisuustyyppeihin kuin Bitcoin selvästikään on. Niin kauan kuin Bitcoinit eivät ole kirjattavissa arvo-osuustileille tai lakiin ei tule lisäystä virtuaalivaluuttojen osalta, fifo-periaatettaan soveltaminen ei kiistatta vastaa nykyistä systemaattista jakoa hankintamenon määrittämistavoissa tuloverolain mukaisessa verotuksessa. Näin ollen

[156] Nykänen 2004, s.219
[157] Ossa 2014, s.128; Nykänen, Räbinä 2009, s.187-188
[158] Verohallinto 2013:2.1.1
[159] Verohallinto 2013: 2.1.1

keskiarvomenetelmän tulisi olla lähtökohtaisesti ensisijainen suhteessa fifo-periaatteeseen Verohallinnon ohjeesta huolimatta.

Ongelma luovutusjärjestyksestä koskee myös elinkeinoverotettavaa tuloa, jonka osalta luovutusjärjestyksestä on säädetty vaihto-omaisuuden ja yleisemmin arvo-osuuksien osalta. Vaihto-omaisuuden ja arvo-osuuksien osalta noudatetaan fifo-periaatetta, ellei verovelvollinen esitä näyttöä todellisesta hankintamenosta (EVL 14 § 2 ja 3 mom.). Muiden omaisuuslajien osalta fifo-periaatteen soveltaminen ei ole aina tullut kyseeseen sen ollessa kuitenkin yleisesti elinkeinoverotuksen jaksotuksen lähtökohtana. Esimerkiksi tapauksessa KVL 1990:500 sijoitusomaisuusosakkeiden hankintameno saatiin arvioida keskihinnan perusteella, kun todellisen hankintamenon selvittäminen ei ollut mahdollista.[160] Samat säännöt koskevat myös elinkeinoverotuksen alaisia Bitcoin-luovutuksia. Bitcoinien ollessa vaihto-omaisuutta niihin tulee soveltaa EVL 14.2 §:n edellyttämää fifo-periaatetta, jos todellisen hankintamenon selvittäminen ei ole mahdollista sekoittumisen vuoksi. Muiden omaisuuslajien osalta sovelletaan myös lähtökohtaisesti fifoa, mutta ei välttämättä täysin poikkeuksetta.

[160] Myrsky, Malmgren 2014, s.139-140

5 Bitcoin-tulojen jaksottamisongelma

5.1 Yleisesti jaksottamisesta

Vero-oikeudellisen käsittelyn kannalta laajuusongelman lisäksi on ratkaistava kysymys siitä, mihin verovuoteen tulo- tai vähennyserä kohdistuu ja jaksotetaanko ne useammalle vuodelle.[161] Myös Bitcoin-tulojen verotuksen hahmottamisen kannalta on olennaista tutkia niihin liittyvien tulojen ja menojen jaksottamisen sääntöjä sekä tulo- että elinkeinoverotuksen osalta.

Muiden kuin kirjanpitovelvollisten tuloverotettavien tulojen jaksottamissäännöt ovat tuloverolaissa (TVL 110-116c §). Muihin kuin kirjanpitovelvollisiin sovelletaan lähtökohtaisesti kassaperiaatetta, mikä merkitsee, että tulot ja menot jaksotetaan maksuhetken mukaan (TVL 110.1 §). Poikkeuksellisesti luovutusten osalta voiton tai tappion katsotaan syntyneen luovutusvuonna (TVL 110.2 §). Hankintamenojen vuotuisten poistojen jaksottamisessa noudatetaan soveltuvin osin EVL:n säännöksiä (TVL 114 §). Elinkeinoverolain mukaisia jaksotussääntöjä sovelletaan kirjanpitovelvollisiin yhteisöihin myös tuloverotettavien tulojen osalta (TVL 116 §). Elinkeinoverolain mukaisten tulojen ja menojen jaksottamisen lähtökohtana on suoritusperiaatteen mukainen jaksotus ja säännöt ovat yksityiskohtaisempia kuin tuloverolaissa (EVL 19-49 §). Suoritusperiaatteen mukaisesti luovutushetki on ratkaiseva kirjaamisen kannalta, eikä maksuhetkellä ole lähtökohtaisesti merkitystä.[162]

5.2 Bitcoin-tulojen ja menojen tuloverolain mukainen jaksotus

5.2.1 Bitcoin-luovutuksia koskeva jaksottaminen

Tuloverolaissa tulot jaksotetaan kassaperiaatteen mukaan lukuun ottamatta luovutusvoittoja, jotka jaksotetaan luovutushetken mukaan (TVL 110 §). Sovellettaessa luovutusvoittotulkintaa (TVL 45 §) Bitcoin-luovutusten osalta, TVL 110.2 §:n mukaisen suoritusperiaatteen mukaisen jaksotuksen soveltaminen on ilmeistä eikä aiheuta tulkintaongelmia.

Verohallinnon ohjeesta ja sen esimerkeistä saatavan kuvan mukaan Bitcoin-luovutusten tulot jaksottuvat myös luovutushetken mukaan, vaikka Verohallinto tulkitsee tulon olevan

[161] Andersson 2004, s. 52-53
[162] Andersson 2004, s. 52-53

muuta pääomatuloa kuin luovutusvoittoa[163]. Suoritusperiaatteen soveltaminen kassaperiaatteen sijaan on kyseenalainen, sillä se poikkeaa lain sanamuodon mukaisesta jaksottamisesta (TVL 110.1 §). Jos tulkinnan lähtökohdaksi otetaan se, että Bitcoin-myynnissä on kyse muusta kuin luovutuksesta vero-oikeudellisessa mielessä, olisi lainsanamuodon mukaista ja johdonmukaista jättää luovutuksiin liittyvät säännöt soveltamisen ulkopuolelle myös jaksottamisen osalta. Tällöin jaksotus tapahtuisi luovutushetken sijaan kassaperiaatteen mukaan niin, että Bitcoin-tulo katsottaisiin sen verovuoden tuloksi, jona se on nostettu, merkitty verovelvollisen tilille tai muutoin saatu vallintaan.

Verohallinnon ohje virtuaalivaluuttojen tuloverotuksesta on kokonaisuutena jokseenkin vaikeatulkintainen, kun toisaalta Verohallinto esittää Internet-peleistä ja ohjelmista saatujen voittojen jaksottuvan kuitenkin kassaperiaatteen (TVL 110.1 §) mukaan vasta, kun verovelvollinen kotiuttaa voittonsa pelistä.[164] Tältä osin ohje jättää hyvin paljon tulkinnan varaa, sillä ohjeessa käsiteltyjä Internet-pelejä ja ohjelmia kutsutaan peleiksi riippumatta, millaisesta ohjelmasta tosiasiassa on kyse. Verohallinto jättää täysin avoimeksi, mihin kaikkiin ohjelmiin tätä annettua suositusta tulisi soveltaa. Ilmeisesti ohjeen mukaan Internet-pelin kautta saatavat tosiasiallisesti luovutusvoittoja olevat ”pelivoitot” jaksotetaan kuitenkin vasta, kun varat on nostettu. Toistaiseksi arvailun varaan jää, mitkä sovellukset kuuluvat Verohallinnon mukaisiin peleihin ja ohjelmiin ja miten nämä käytännössä vaikuttavat Bitcoin-tulojen ja -menojen jaksottamiseen.

Menojen jaksottamisen osalta on ratkaistava kysymys siitä, onko kyse maksuvuodelle jaksotettavasta menosta vai luovutettaviin Bitcoineihin kohdistuvista hankintamenoista, jotka jaksotetaan luovutushetkeen tai vuotuisina poistoina.

Hankintamenon osalta on myös ratkaistava, mitkä kuluerät lasketaan suoraan hankintamenoon. Hankintamenon ulkopuolelle jäävät vähennettävät juoksevat menot kuten omaisuuden hoidosta ja säilyttämisestä johtuvat menot, jotka jaksotetaan kassaperiaatteen mukaan (TVL 113 §).[165] Bitcoinin hankintamenon ulkopuolelle jäävät siten muun muassa säilyttämisestä johtuvat menot, mutta esimerkiksi hankintahinta ja hankintaan liittyvät muut kulut kuten välityspalkkio lasketaan hankintamenoon.

[163] Verohallinto 2013: 2.1.3
[164] Verohallinto 2013: 2.1.5
[165] Räbinä, Nykänen 2009, s.68, 75

Bitcoinin merkittävin jaksotettava erä on sen hankkimiseksi suoritettu meno. Bitcoinin ostamiseksi käytetyt varat muodostavat menon, joka on tulkinnasta riippuen vähennettävissä TVL 54 §:n mukaisena tulonhankkimismenona tai TVL 46 § 50 §:ien luovutusvoitto- ja tappiosäännösten mukaisena hankintamenona. Myös Verohallinnon soveltama tulokäsite sisältää tosiasiallisesti hankintamenon vähentämisen, vaikkakin vain rajallisesti[166]. Riippumatta sovellettavasta tulkinnasta, hankitulla Bitcoinilla on jaksotettava meno tai hankintameno, jonka jaksottamisen on perustuttava lain mukaiseen tulkintaan.

Luovutusvoitto- ja tappiolaskennassa hankintamenon jaksotus tapahtuu luovutushetken mukaan (TVL 110.2 § ja 46 §). Muilta osin menot tulee jaksottaa kassaperiaatteen mukaan verovuonna, jona maksu on suoritettu, ellei erityisestä syystä muuta johdu (TVL 113 §). Verohallinnon soveltamasta tulokäsitteestä on implisiittisesti pääteltävissä, että vähennys tapahtuu luovutushetken mukaan suoritusperusteella aivan kuin luovutusvoittoverotuksessa,[167] vaikka pääsääntöisenä lähtökohtana tulisi olla maksuhetki, koska Verohallinto pitää tuloa muuna pääomatulona eikä lähtökohtaisesti luovutusvoittona tai tappiona. Sinänsä myöhempi jaksotusajankohta voi olla TVL 113 §:n tarjoaman poikkeuksen nojalla mahdollista ja menon hankintamenokaltaisuuden sekä selvyyden vuoksi jopa suositeltavaa. Kyse on joka tapauksessa hyvin paljon luovutusvoittoverotuksen kaltaisesta tilanteesta, vaikkei luovutusvoittoverotuksen sääntöjä siihen yleisesti sovellettaisikaan. Verohallinto on poikkeamisen osalta tulojen ja menojen jaksottamisessa koskeneessa vero-ohjeessa todennut yleisesti, että kassaperiaatteesta voidaan poiketa esimerkiksi tilanteissa, joissa verovelvollinen voi antaa selvityksen toimintansa luonteesta ja menojensa vähennyskelpoisuudesta vasta myöhemmän vuoden verotuksessa[168].

Kokonaisuutena ajatellen Bitcoinin luovutushetki vaikuttaa luontevalta jaksotushetkeltä hankintamenolle riippumatta vähennykseen sovellettavasta perusteesta. Tulkinta on selvä, mikäli Bitcoin-luovutuksiin sovelletaan luovutusvoittoverotusta, sillä silloin hankintamenon jaksottamissäännöt ovat selkeät. Mikäli Bitcoinin hankintana suoritettu meno on vähennettävissä menona yleissäännön perusteella, luovutushetkeen jaksottaminen on mahdollista TVL 113 §:n poikkeussäännön mukaan, mutta myös analogisesti luovutusvoittoverotuksen hankintamenon jaksottamissääntöjä soveltaen.

[166] Verohallinto 2013: 2.1.1
[167] Verohallinto 2013: 2.1.1
[168] Verohallinto 2012: Menon jaksottaminen

Bitcoinin hankintamenoon liittyy mielenkiintoinen kysymys siitä, onko siitä mahdollista tehdä poistoja ja miten laajasti. Tuloverolain 114 §:n mukaanhan tulonhankinnassa käytettyjen hyödykkeiden hankintamenon vuotuiset poistot tehdään elinkeinoverolakia soveltaen lukuun ottamatta EVL:n 33 §:n sääntöä pienhankinnoista. Hankintamenon poistomahdollisuus liittyy ennen kaikkea tilanteeseen, jossa Bitcoin-luovutukset verotetaan luovutusvoittoverotuksen mukaisesti, kun siinä silloin kiistatta on tuloverolain mukainen hankintameno. Vaikka Bitcoiniin ei sovelletaisi luovutusvoittotulkintaa, on otettava huomioon, että siihen kohdistuu tosiasiallinen hankintameno, jos Bitcoinin hankkimiseksi tehty meno jaksotetaan hankittuun Bitcoiniin kohdistetusti luovutushetkeen kokonaan tai edes rajallisesti niin kuin Verohallinto on esittänyt. Ainakin toistaiseksi epävarmaksi ja avoimeksi kysymykseksi jää, olisiko tosiasialliseen hankintamenoon mahdollista soveltaa tuloverolain tarjoamaa hankintamenon vuotuisten poistojen mahdollisuutta (TVL 114 §).

Hankintamenon jaksottamisen soveltamiseen voidaan liittää kysymys siitä, voidaanko TVL 114 §:ää soveltaa vaihto-omaisuuden kaltaisiin hyödykkeisiin eli kaupankäynti-tarkoituksessa ostettuihin hyödykkeisiin kuten Bitcoineihin. Oikeuskirjallisuudessa TVL 114 §:n soveltamista vaihto-omaisuuden kaltaiseen omaisuuteen on pidetty mahdollisena[169]. Vaihto-omaisuuden osalta tuskin on järkeviä perusteita pykälän soveltamisen estämiseksi, sillä kaupankäyntiomaisuus on suoraan tulonhankinnassa käytettyä omaisuutta lain sanamuodon edellyttämällä tavalla, vaikkakin erityyppisesti kuin käyttöomaisuus. Toinen kysymys liittyy mahdollisuuteen tehdä vuotuisina poistoina arvonalennuspoistoja Bitcoinin hankintamenosta joko vaihto- tai käyttöomaisuutta koskevien sääntöjen nojalla (EVL 28, 42 §). Tältä osin on muistettava, etteivät arvonalennuspoistot ole suoranaisesti tuloverotuksessa vähennyksenä kiellettyjä menetyksiä, sillä kysehän on tosiasiallisesti vähennyskelpoisen menon jaksottamisesta niin kauan kuin omaisuutta ei ole menetetty.

Verohallinnon luovutusvoittoverotusta koskevan yleisen ohjeen mukaan TVL 114 §:llä on lähinnä tarkoitettu EVL 30 ja 34–39 §:ssä säädettyjen hankintamenon poistamistapojen ja poistamisprosenttien soveltamista[170]. Verohallinto ei ole esittänyt rajaukselleen mitään perusteluita. Oikeuskirjallisuudessa myös lisäpoistojen kuten arvonalennuspoistojen tekemistä tuloverotuksessa hankintamenosta on pidetty mahdollisena tapauksen KHO 1991 B 528 perusteella, kun tapauksessa EETVL-verotettava yhtiö sai tehdä EVL 40 §:n mukaisen

[169] Nykänen 2011, s. 383, erityisesti alaviite 59
[170] Verohallinto 2012: Poistot

arvonalennuspoiston rakennuksesta, vaikka laissa oli silloin vain nykyistä TVL 114 §:ää vastaava viittaus (EETVL 26.2 §) hankintamenojen EVL:n mukaisesta poistojen jaksottamisesta eikä TVL 116 §:n säännöstä kirjanpitovelvollisten EVL:n mukaisesta jaksotuksesta vielä ollut.[171]

Elinkeinoverolain sovellettavaksi tulevat säännöt jäävät tulkinnanvaraisiksi ja tilanne jokseenkin epäselväksi tältä osin. TVL 114 §:n soveltamisen laaja tulkinta mahdollistaisi pykälän soveltamisen myös vaihto-omaisuuden kaltaisiin hyödykkeisiin sekä mahdollistaisi arvonalennusten tekemisen. Ottaen huomioon verotuksen symmetria ja neutraalisuus, mahdollisimman laajojen poistomahdollisuuksien soveltamista on jaksottamisessa pidettävä kannatettavana. Tällöin symmetria tulojen ja menojen osalta toteutuu parhaiten, eikä hankintamenoja jää vähentämättä verojärjestelmän jaksottamiseen liittyvän jäykkyyden vuoksi.

5.2.2 Louhintaa koskeva jaksottaminen

Riippumatta siitä, onko louhintatulossa kyse ansio- vai pääomatulosta, sen jaksotus tapahtuu samalla tavalla kassaperiaatteen mukaan sekä tulon että menon osalta (TVL 110.1 §, 113 §). Verohallinto on niin ikään ohjeistanut, että louhintatulo jaksottuu kassaperiaatteen mukaisesti[172]. Louhintatulo on sen verovuoden tuloa, jona verovelvollinen on saanut Bitcoinit tosiasialliseen vallintaansa. Milloin louhintatulo tulee verovelvollisen vallintaan riipppunee siitä, minne verovelvollinen tulouttaa louhintatulonsa. Lähtökohtaisesti tosiasiallisena hallintana voidaan pitää Bitcoinien siirtämistä oman tosiasiallisen määrämisvallan alle Bitcoin-lompakkosäilytykseen. Verohallinnon tehdessä tulkinnanvaraisen linjauksen niin sanottujen pelivoittojen osalta, on sen mukaisen tulkinnan mukaan pidettävä mahdollisena, että jos verovelvollinen tulouttaa louhintatulonsa verohallinnon tarkoittamaan peliin tai ohjelmaan ilmoitusvelvollisuus louhintatuloista realisoituu vasta, kun varat nostetaan kyseisestä ohjelmasta.

Verohallinto ei ole ottanut kantaa louhintamenojen jaksottamiseen. Niiden osalta tulisi ratkaista kysymys siitä, kuuluvatko menot louhittujen Bitcoinien hankintamenoon vai ovatko ne juoksevia menoja. Hankintamenoon luetaan kauppahinnan tai muun verotusarvon lisäksi kaikki omaisuuden hankinnasta välittömästi johtuneet menot[173]. Tältä osin Bitcoin-

[171] Nykänen 2011, s.384
[172] Verohallinto 2013: 2.1.4
[173] Räbinä, Nykänen 2009, s.68-69

louhinnasta johtuvat menot voisivat olla joko juoksevia menoja tai hankintamenoon liittyviä. Louhintaan liittyvät menot ovat kuitenkin luonteeltaan jatkuvia, suoraan yksittäiseen Bitcoiniin yksilöimättömiä ja yleisluonteisia kuluja, kuten vuokra- tai sähkökuluja, mitkä puoltavat niiden jaksottamista kassaperiaatteen mukaan yleiskuluina (TVL 113 §). Toisenlaista tulkintaa ei voida kuitenkaan pitää täysin poissuljettuna, mutta kassaperiaatteen soveltaminen olisi yksinkertaista ja luonteenomaista juoksevien louhintamenojen osalta.

Myös louhintaan liittyvien hyödykkeiden hankintamenon osalta noudatetaan TVL 114 §:n mukaista ohjetta soveltuvien EVL:n poistosääntöjen soveltamisesta. Tältä osin ongelmana ei ole vaihto-omaisuuden kaltaisten hyödykkeiden soveltuminen pykälän soveltamisalaan, kun louhintaan liittyvät hankinnat pääasiassa ovat käyttöomaisuuden kaltaiseksi luokiteltavia koneita kuten louhintalaitteita. Tällaisten käyttöomaisuuden kaltaisten koneiden kuten varmastikin louhintalaitteiden osalta sovelletaan siten elinkeinoverolain mukaisten käyttöomaisuuden jaksotussääntöjä ja ne poistetaan lähtökohtaisesti 25 %:n vuotuisin poistoin esinekohtaisesti[174]. Sikäli, kun Bitcoin-louhintaan tai -luovutustoimintaan liittyy koneita tai laitteita noudatetaan samaa oikeusohjetta.

5.3 Bitcoin-tulojen ja tuloista tehtävien vähennysten jaksotus elinkeinoverolain mukaan

Elinkeinoverotettavien ja tuloverotettavien kirjanpitovelvollisten (TVL 116 §) Bitcoin-luovutusten ja -louhinnan verotuksessa on myös ratkaistava kysymykset jaksottamisesta. Jaksotus koskee ennen kaikkea niihin liittyviä tuloja ja menoja käsittäen etenkin myös Bitcoinin hankkimiseksi tehdyn menon jaksottamisen. Menoihin liittyvän jaksotuksen lisäksi elinkeinoverotuksessa on myös paikoitellen mahdollista tehdä varauksia. Hankintamenon jaksottaminen koskee Bitcoinin osalta pääosin vain vaihto-omaisuuden jaksottamista, kun Bitcoinit eivät ole käyttöomaisuutta luonteeltaan, eikä rahoitusomaisuudella ole lähtökohtaisesti varsinaista hankintamenoa, joten sen osalta erityisiä sääntöjä hankintamenon jaksottamisesta ei edes ole. Näin ollen hankintamenon jaksottamisen osalta käsitellään vain vaihto-omaisuuteen soveltuvaa sääntelyä.

Verohallinto ei ole ottanut suoraan kantaa elinkeinoverotettavien Bitcoin-tulojen jaksottamiseen[175], joten tältä osin käsitellään sovellettavia yleisiä sääntöjä.

[174] Tulonhankinnassa käytettyjen koneiden poistosta esim. Verohallinto 2012: Poistot
[175] Verohallinto 2013: 2.2

Elinkeinoverotuksessa suoritusperiaate on kaikkiin omaisuuslajeihin sovellettava yleisperiaate[176].

Suoritusperiaatteen mukaan tulo syntyy suoritetta luovutettaessa (EVL 13 §) tai jos verovelvollinen muuten saa haltuunsa omaisuutta, joka verotetaan tulona (yleissäännöt EVL 4 § ja 19 §). Muun muassa luovutettujen tavaroiden myyntitulo kuuluu luovutuksen aikaiselle tilikaudelle[177]. Vaihto-omaisuuteen kuuluvasta Bitcoin-luovutuksesta saatava tulo syntyy, kun verovelvollinen luovuttaa sen ostajalle. Louhinta-tulo on sen verovuoden tuloa, jolloin oikeus louhittuihin Bitcoineihin on saatu.

Myös juoksevat menot jaksotetaan yleensä sen verovuoden kuluksi, jonka aikana sen suorittamisvelvollisuus on syntynyt (EVL 22.1 §) Suorittamisvelvollisuus syntyy, kun menoa vastaava suorite on otettu vastaan. Myöskin korot, vuokrat ja muut sellaiset menot, joiden suuruus määräytyy ajan kulumisen perusteella, ovat sen verovuoden kulua, jolta ne suoritetaan (EVL 23 §). Kuitenkin liikevaihdon ja tuloksen kannalta vähäiset menoerät, jotka toistuvat vuosittain, saadaan lukea sen verovuoden kuluksi, jonka aikana ne on maksettu (EVL 22.1 §). Tällaisia menoeriä ovat esimerkiksi posti- ja puhelin kulut.[178] Menetys on lähtökohtaisesti sen verovuoden kulua, jonka aikana se on todettu (EVL 22.2 §)

Esimerkiksi vähäistä suuremmat Bitcoin-liiketoimintaan liittyvät sähkölaskumenot jaksotettaisiin niiden suorittamisvelvollisuuden vuoden perusteella. Verovelvollinen saisi kuitenkin jaksottaa vähäiset menot halutessaan maksuhetken mukaan. Vuokrat ja muut ajan perusteella kuluvat Bitcoin-liiketoimintaan liittyvät menot jaksotettaisiin niihin kohdistuvan ajan mukaan, siten että verovuonna voi vähentää vain sen verovuoden vuokra-ajan maksut[179]. Myös menetysten osalta jaksottaminen on suhteellisen selkeää. Esimerkiksi rahoitusomaisuuteen kuuluvien varastettujen Bitcoinien menetys jaksotetaan sille verovuodelle, jolloin menetys havaitaan.

Bitcoin-liiketoimintaan liittyy juoksevien menojen lisäksi tulonhankinnassa käytettävien hyödykkeiden hankintoja, joilla on verotuksessa vähennettävä hankintameno. Tulonhankintaan liittyvien hyödykkeiden hankinnat ovat useimmiten käyttöomaisuutta.

[176] Myrsky, Malmgren 2014, s.231
[177] Myrsky, Malmgren 2014 s.230
[178] Myrsky, Malmgren 2014, s.237-238
[179] Myrsky, Malmgren 2014, s. 242

Esimerkiksi louhintalaitteisto on käyttöomaisuuteen luettavaa ja jaksotetaan sen mukaisten sääntöjen mukaan (EVL 30-45a §). Lähtökohtana on säännönmukaisten poistojen ja tarvittaessa arvonalennuspoistojen tekeminen. Käyttöomaisuuden jaksottamiseen ei varsinaisesti liity suoraan Bitcoiniin liittyviä tulkintaongelmia, joten sen tarkempi käsittely ei ole tässä yhteydessä tarpeellista. Sen sijaan itse Bitcoinin hankintamenon jaksotus on mielenkiintoisempi kysymys. Bitcoinin hankintamenon jaksotukseen sovellettavien sääntöjen valinta liittyy ensisijasisesti siihen, mitä omaisuuslajia sen katsotaan verovelvollisen omaisuutena olevan. Bitcoinin ollessa useimmiten vaihto-omaisuutta, tutkitaan, miten Bitcoinin hankintameno jaksottuu vaihto-omaisuutta koskevien sääntöjen mukaisesti.

Vaihto-omaisuuden hankintameno on pääsääntöisesti sen verovuoden kulua, jona vaihto-omaisuus on luovutettu, kulutettu tai menetetty (EVL 28.1 §). Hankittu vaihto-omaisuus kirjataan menoksi vasta myytäessä tai myyntihintaa tulouttaessa eikä vielä hankintahetkellä[180]. Myös Bitcoinin hankintameno jaksottuu pääsääntöisesti luovutushetkeen.

Pääsäännöstä on kuitenkin poikkeuksia, mikä mahdollistaa arvonalennuspoistojen tekemisen. Jos verovelvollisen varaston vaihto-omaisuuden hyödykkeiden jälleenhankintameno, edelleenluovutushinta tai kirjanpitolain 7 a luvun 1 §:ssä tarkoitetuissa kansainvälisissä tilinpäätösstandardeissa tarkoitettu nettorealisointiarvo on pienempi kuin hyödykkeiden todellinen hankintahinta verovuoden päättyessä, erotus on kirjattava kuluksi (EVL 28.1). Tällä tavoin vaihto-omaisuuden arvostus perustuu alimman arvon periaatteelle[181]. Menon kirjaus johtuu alentuneesta hintatasosta, eikä arvonalentumiselta edellytetä olennaisuutta tai lopullisuutta. Verovelvollisen on kuitenkin voitava näyttää hintojen aleneminen tehtyjen vähennysten määrän osalta. Esimerkiksi osakkeiden osalta näytöksi riittää pörssikurssi. Jos hinnat kuitenkin myöhemmin nousevat, eikä tavaroita ole sitä ennen myyty, niistä tehty vähennys on tuloutettava vähennyksen purkavana oikaisueränä (EVL 5a 3 k). Tuloutus tehdään korkeintaan tehdyn arvonalennuspoiston suuruisena. Useimmiten tuloutus kohdistuu arvopapereihin ja kiinteistöihin.[182] Pääsäännöstä poiketen myös Bitcoin-omistaja voi tehdä omistamistaan Bitcoineista arvonalennusvähennyksen, mikäli myynti- ja

[180] Myrsky Malmgren 2014, s.250-251
[181] Kukkonen, Waldén 2010, s.155
[182] Myrsky Malmgren 2014, s.251-253

jälleenhankintahinnat ovat tippuneet todellisen hankintamenon alapuolelle. Arvonalennuksen näyttäminen on suhteellisen helppoa, kun Bitcoineilla käydään paljon kauppaa, vaikkakin eri arvostustasot eri vaihtopaikoissa voivat tuottaa ongelmia. Mikäli seuraavana vuonna kurssi on noussut, tulee tehty arvonalennus tulouttaa ja tästä johtuen lopullisesti hankintameno poistetaan vasta luovutuksen tai menetyksen yhteydessä vaihto-omaisuuden osalta.

6 Bitcoin-tulojen kansainvälisiä verotuskysymyksiä

6.1 Yleisesti Bitcoin-tulojen kansainvälisyydestä

Bitcoin-tuloihin liittyvät tilanteet ja kytkökset ovat usein kansainvälisiä. Bitcoin-kaupat tapahtuvat tavallisesti eri maissa asuvien henkilöiden tai yhteisöjen välillä, jolloin verovelvolliselle voi syntyä ulkomailta saatua tuloa. Myös louhinnasta saatavilla siirtopalkkioilla on usein kansainvälinen liityntä siten, että palkkionsaaja saa palkkiot usein muissa eri maissa asuvilta henkilöiltä. Näissä kansainvälisissä tilanteissa joudutaan miettimään Suomeen syntyvän verovelvollisuuden laajuutta asuin- ja lähdevaltionäkökulmasta.

Käytännössä puhtaan louhintatulon eli louhintalohkosta saatavan palkkion osalta tulolla ei lähtökohtaisesti ole suoranaista kansainvälistä ulottuvuutta verovelvollisesta itsestään erillisen tulon lähdevaltion suhteen, kun tulon muodostumisessa ei ole osallisena muita tahoja kuin itse louhija ja siten vain louhijan kotivaltio tai kiinteän toimipaikan valtio verotuksellisessa mielessä.

Kansainvälisiin tilanteisiin liittyy kiinteästi kysymykset Suomen verotusvallan ulottuvuudesta ja mahdollisen kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta. Tässä osiossa keskitytään hahmottamaan kansainvälisiin Bitcoin-luovutus- ja -louhintatuloihin liittyvä verovelvollisuus Suomessa ja sen jakautuminen asuin- ja lähdevaltion kesken. Kansainvälisissä tilanteissa valtioiden kansallinen verotusvalta saattaa eri syistä limittyä päällekkäin, mikä voi tarkoittaa verovelvollisen saaman tulon verottamista kahdessa eri valtiossa. Tällaisen juridisen kaksinkertaisen verotuksen poistamiseksi valtioilla on osin kansallisia säännöksiä, mutta ennen kaikkea maiden välillä solmittuja sopimuksia. Nämä verosopimukset muodostavat olennaisen osan verotusvallan jakamisessa maiden välillä kansainvälisissä tilanteissa.

6.2 Verovelvollisuus Suomessa kansainvälisten Bitcoin-tulojen osalta

Suomen verolainsäädännön jaottelun mukaan verovelvolliset ovat joko yleisesti tai rajoitetusti verovelvollisia. Verovelvollisuusasema ratkeaa kansallisten tuloverolain säännösten perusteella (TVL 9-13 §). Kun henkilö on verovuonna Suomessa asuva, tai yhteisö tai kuolinpesä on kotimainen, verovelvollinen on Suomessa yleisesti verovelvollinen (TVL 9.1 §). Yleisesti verovelvolliset ovat asuinvaltioperiaatteen mukaan lähtökohtaisesti

verovelvollisia kaikista tuloistaan Suomessa riippumatta tulolähteen maasta.[183] Yleisesti verovelvollisten osalta Suomen verotusvalta ulottuu lähtökohtaisesti kaikkiin Bitcoin-tuloihin niiden kansainvälisestä luonteesta riippumatta. Lopullinen verotusoikeus ja veron määrä on riippuvainen sovellettavan verosopimuksen ehdoista ja kaksinkertaisen verotuksen poistosta kansallisesti.

Rajoitetusti verovelvollisia ovat kaikki luonnolliset henkilöt, jotka eivät ole asuneet Suomessa verovuonna, sekä ulkomaiset yhteisöt, yhtymät ja kuolinpesät.[184] Rajoitetusti verovelvolliset ovat Suomessa verovelvollisia vain Suomesta saamistaan tuloista lukuun ottamatta tilanteita, joissa elinkeinonharjoittajalle muodostuu Suomeen kiinteä toimipaikka (TVL 9 §). Rajoitetusti verovelvollinen on velvollinen maksamaan veroa kaikista kiinteään toimipaikkaan kohdistuvista liiketuloista. Rajoitetusti verovelvollisten osalta Suomesta saaduista tuloista säädetään TVL 10 §:n esimerkkiluettelossa. Esimerkkiluettelon tuloa ovat muun muassa tulo Suomessa harjoitetusta liikkeestä. Sama koskee muun muassa palkka- ja eläketuloja työstä, joka on tehty Suomessa. Myös tulot kiinteistöstä tai osakehuoneistosta tai valtaosaltaan sellaisesta varallisuudesta koostuvasta yhteisöstä saadusta luovutusvoitosta ovat Suomessa verollista tuloa. Verollisia ovat niin ikään osinkotulot suomalaisten yhtiöiden osakkeista sekä korko- ja rojaltitulot laissa edellytetyin reunaehdoin.

Vaikka kyse on esimerkkiluettelosta, sitä on pidetty tyhjentävä siinä mainittujen tulojen osalta. Muiden tapausten osalta ei kuitenkaan ole selvää, onko joku tulomuoto Suomesta saatu vai ei ja onko tulo verollinen Suomessa.[185] Ainakin tiettyjen muunlaisten kuin TVL 10 §:ssä listattujen tulojen osalta, kuten pörssiosakkeiden luovutusvoiton osalta on katsottu, etteivät ne ole Suomessa verollisia tuloja, kun niitä ei ole verovelvollisena tulomuotona listattu TVL 10 §:ssä[186].

Aivan kuten pörssiosakkeiden osalta on linjattu, lähtökohtaisesti tavaroiden tai palveluiden myymisestä saatu voitto tai ansio ei ole Suomessa verotettavaa tuloa, ellei se tapahdu Suomessa ammatista tai liikkeestä saatuna tulona (TVL 10.1 2-k) tai palkkatulona pääasiassa Suomessa suoritetusta työstä täällä olevan toimeksiantajan tai työnantajan lukuun (TVL 10.1

[183] Helminen 2013, s.70, 97
[184] Andersson, Linnakangas 2006, s.25
[185] Helminen 2013, s.114
[186] Andersson 2004, s.26

4-k).[187] Lähtökohtaisesti Suomesta saatu liiketulo vaikuttaisi edellyttävän käytännössä myös kiinteän toimipaikan syntymistä (TVL 13a §) Suomeen tai ainakin tulon kytkeytymistä jonkinlaiseen konkreettiseen läsnäoloon Suomessa, sillä selvänä on pidetty, ettei ulkomaiselle yritykselle muodostu verovelvollisuutta Suomessa vain myymällä tuotteitaan Suomeen[188].

Mikäli Bitcoinin Suomessa asuvalle myynyt rajoitetusti verovelvollinen saa tehdystä kaupasta tuloa, tulon ei katsota olevan Suomessa verollista, ellei rajoitetusti verovelvolliselle muodostu Suomeen kiinteää toimipaikkaa tai vastaavaa verovelvollisuuden edellyttämää konkreettista läsnäoloa Suomessa. Myöskään ulkomailla louhintatoimintaa tekevä rajoitetusti verovelvollinen, joka saa Bitcoin-louhintapalkkion Suomesta, ei ole tulosta verovelvollinen Suomessa, mikäli toiminta tapahtuu Suomen rajojen ulkopuolella.

TVL 10.1 §:n 4-kohdassa on edellytetty, että työnantaja on Suomessa ja että myös työ suoritetaan pääasiassa Suomessa. Bitcoin-luovutusten osalta tulomuoto ei tule laisinkaan kyseeseen eikä ehto Suomessa suoritetusta työstä käytännössä koskaan täyty ulkomaisten Bitcoin-louhijoiden osalta. Tämän lisäksi 4-kohta viittaa palkkatuloon, mitä Bitcoin-louhintapalkkio ei selvästikään ole, kun sitä vertaa Suomessa käytettyyn palkan määritelmään.

Suomessa palkkatuloja ovat työ- ja virkasuhteessa saadut palkat ja muut etuudet. Bitcoin-louhinta ja siitä saatavat siirtopalkkiot ovat luonteeltaan selvästi itsenäistä toimintaa, mikä ei täytä työ- tai virkasuhteen edellytyksiä työsopimuslain (55/2001) 1:1:n tai ennakkoperintälain (1118/1996) 13.1 §:n 1-kohdan mukaan. Yleisesti ottaen johto- ja valvontaoikeuden olemassaolo sekä työsuhteeseen tyypillisesti kuuluvien erien maksaminen osoittavat voimakkaasti työsuhteen muodostumista. Työsuhdetta ei kuitenkaan muodostu, jos johto- ja valvontaoikeutta ei selkeästi ole havaittavissa ja työ tehdään sen suorittajan omissa tiloissa ja etenkin, jos hänellä on pääomaa sijoitettuna esimerkiksi työvälineisiin.[189]

Bitcoin-luovutuksella tai -louhintapalkkiolla ei myöskään ole kytkentää muihin TVL 10 §:ssä esimerkkeinä mainittuihin tulomuotoihin. Nostetaan näistä esille vielä erikseen TVL 10 §:n 8-kohdan mukainen rojalti, lisenssimaksu ja muu niihin rinnastettava hyvitys, josta tulonsaaja on verovelvollinen, jos hyvityksen perusteena olevaa omaisuutta tai oikeutta

[187] Andersson, Linnakangas 2006, s.28
[188] Andersson 2004, s.26
[189] Palkan käsitteestä verotuksessa: Verohallinto 2014 (2): 2.1 ja 5

käytetään elinkeinotoiminnassa Suomessa, tai jos hyvityksen maksamiseen velvollinen on yleisesti verovelvollinen Suomessa.

Ensinnäkään Bitcoin-luovutus ja louhintatoiminta ei ole laadultaan sellaisia toimintoja, joista saatu tulo tai palkkio olisi rinnasteinen teollis- tai tekijänoikeuden käytöstä maksettavaan hyvitykseen. Myöskään Verohallinto ei ole viitannut tämän luonteiseen tulomahdollisuuteen Bitcoinien tuloverotuksen osalta[190]. Toisekseen rojaltitulojen osalta on katsottu, ettei koko oikeuden myynnissä eikä myöskään teknisten palvelusuoritteiden osalta ole kyse rojaltitulosta OECD:n malliverosopimuksen mukaisesti, johon myös kotimaisen rojalti-määritelmän tulkinnan osalta tukeudutaan[191]. Rajoitetusti verovelvollisten Bitcoin-luovutus tai louhintapalkkioita ei voi luokitella myöskään TVL 10 §:n 8-kohdan mukaisiksi rojaltituloiksi ja siten verolliseksi Suomessa.

Rajoitetusti verovelvollisten verovelvollisuus Bitcoin-luovutus- ja louhintatulon osalta näyttää kytkeytyvän pitkälti läsnäoloon tai kiinteän toimipaikan muodostumiseen Suomessa. Esimerkiksi pelkkä pankkitili tai pelkkä yrityksen Internet-kotisivu eivät muodosta ainakaan kiinteältä liikepaikalta edellytettävää fyysistä läsnäoloa (KVL 2001/68)[192]. Rajoitetusti verovelvollisten Bitcoin-luovutus- ja louhintatoiminta on yleensä puhtaasti Internetin välityksellä tapahtuvaa toimintaa. Näin ollen Suomelle ei lähtökohtaisesti näyttäisi muodostuvan verotusoikeutta sisäisen lainsäädännön sääntöjen mukaan rajoitetusti verovelvollisten Bitcoin-luovutusvoittoihin ja louhinnasta saataviin siirtomaksuihin tilanteissa, joissa tulonsaaja ei harjoita toimintaa konkreettisesti Suomessa.

6.3 Bitcoin-tulojen verotusoikeuden jakautuminen verosopimuksin

Asuin- ja lähdevaltioperiaatteen yhtäaikaisesta soveltamisesta johtuvasta verotusvallan limittymisestä seurauksena oleva monenkertainen verotus pyritään poistamaan kansallisen lainsäädännön, EU-oikeudellisten normien ja ennen kaikkea verosopimusten keinoin. Verosopimuksin on pyritty jakamaan valtioiden verotusoikeus asuin- ja lähdevaltion kesken kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi. Verosopimuksesta ja tulotyypistä riippuen

[190] Verohallinto 2013: 2.1
[191] Helminen 2013, s.321-322, 324
[192] Helminen 2013, s.158; OECD:n malliverosopimuksen kommentaari C-5: 42.3

kaksinkertaisen verotuksen poisto tapahtuu useimmiten hyvitys- tai vapautusmenetelmää soveltaen.[193]

Verosopimuksen ehdot ratkaisevat, miten paljon valtio saa verottaa tuloja, mutta sisäinen lainsäädäntö määrittää, miten tuloa lopulta verotetaan. Pääasiassa verosopimusten tuloartiklat määrittävät, missä laajuudessa verotusoikeus jakautuu asuin- ja lähdevaltiolle, minkä johdosta tutkitaan, miten Bitcoin-tulot voidaan luokitella verosopimuksen tuloartiklojen systematiikassa. Bitcoin-tuloihin sovellettavan verosopimuksen tulolajin valinta on hankalaa, kun Bitcoin-tulojen luokittelu ei ole niiden ominaispiirteiden vuoksi yksiselitteistä ja selkeää edes kotimaan lainsäädännön mukaan. Tässä yhteydessä tulolajin määrittelyä tulkitaan nimenomaan yleisellä tasolla hyödyntäen OECD:n malliverosopimuksen artikloja, sillä kansainvälisesti useimmat verosopimukset perustuvat siihen[194]. Myös Suomen uusimmat verosopimukset perustuvat OECD:n malliverosopimukseen eikä kaikkien yksittäisten verosopimusten ehtojen läpikäyminen ole mahdollista tarvittavassa laajuudessa tässä yhteydessä[195].

Yleisesti ottaen verosopimusten soveltamisen tulkinnassa on kiinnitettävä huomiota verosopimusten yleisiin tulkintanormeihin. Suomeen ratifioidun Wienin sopimuksen (33/1980) mukaan verosopimuksen sanamuodoille annetaan niiden kontekstin mukainen normaalimerkitys sopimuksen tarkoitus huomioiden ellei muuta voida katsoa tarkoitetun (31-33 artiklat). Verosopimusten tulkinnassa myös OECD:n malliverosopimus ja sen kommentaari ovat merkitykseltään keskeiset. Malliverosopimuksessa mainitun yleisen ja vakiintuneen tulkintaohjeen mukaan verosopimuksessa määrittelemättömiä termejä tulkitaan sopimusvaltion sisäisen verolainsäädännön mukaisesti, ellei asiayhteydestä muuta johdu (OECD:n malliverosopimuksen 3.2 artikla).[196] Tässä mielessä tuloartiklojen vaihtoehtojen valikointi suhteessa Bitcoin-tuloihin tapahtuu viimekädessä Suomen oikeuden näkökulmasta määrittelemättömien käsitteiden osalta. Tästä voi kuitenkin olla seurauksena kvalifikaatiokonflikti, jossa eri maat voivat soveltaa samaan tuloon eri tuloartikloja.

Riippumatta siitä, mikä mahdollisena sovellettavana tulotyyppinä tulee Bitcoin-tulojen osalta sovellettavaksi, verosopimuksissa verotusoikeus on jaettu pääasiassa asuinvaltiolle tai kiinteän toimipaikan valtiolle useimpien tulotyyppien osalta. Bitcoin-luovutusvoittoja

[193] Helminen 2013. s.73,75-76
[194] Eicke 2009, s.18
[195] Helminen 2013, s.67
[196] Helminen 2013, s.66-67

voitaisiin tilanteen tosiseikoista ja artiklan tulkinnasta riippuen pitää mahdollisesti liiketulona (mallin 7 artikla), omaisuuden luovutusvoittona (mallin 13 artikla) tai muuna tulona (mallin 21 artikla) Bitcoin-siirtojen louhintapalkkioiden ollessa lähtökohtaisesti liiketuloa (mallin 7 artikla) tai muuta tuloa (mallin 21 artikla).[197]

Verosopimuksissa liiketuloksi luetaan liiketulosta ja muusta itsenäisestä toiminnasta saatu tulo (mallin 7 artikla), kun ammatinharjoittajan tulolle ei ole enää omaa artiklaa (entinen 14 artikla). Liiketulo verotetaan henkilön tai yhteisön asuinvaltiossa ellei toiminta liity ulkomaiseen kiinteään toimipaikkaan.[198] Kuten jo aiemmin todettua pelkkä Internetin välityksellä tapahtuvan toiminnan ei katsota synnyttävän kiinteä toimipaikkaa toiseen valtioon[199]. Kun Bitcoin-kaupankäynti tai -louhintatoiminta on tosiseikastonsa puolesta liike- tai ammattituloa, se verotetaan lähtökohtaisesti OECD:n mallin 7 artiklan sääntöjen mukaan siten, ettei lähdevaltiolle jää verotusoikeutta ilman kiinteää toimipaikkaa asuinvaltion verottaessa koko tulon.

Muissa kuin liike- ja ammatinharjoittamiseen liittyvissä tapauksissa Bitcoinin luovutus - ja louhintatuloihin sovellettaneen joko OECD:n mallin pääomatuloja koskevaa 13 artiklaa tai 21 artiklan mukaista muun tulon niin sanottua kaatoartiklaa. Mallin 13 artiklan mukaan irtaimen omaisuuden luovutuksesta saatujen tulojen verotus jakaantuu lähtökohtaisesti ainoastaan tulonsaajan asuinvaltiolle lukuun ottamatta kiinteäksi omaisuudeksi rinnastuvien osakkeiden tai rojalteiksi luettavien tulojen osalta tai tilanteita, joissa tulo kohdistuu kiinteään toimipaikkaan. 13 artiklan soveltamista Bitcoin-luovutuksiin ei voida pitää poissuljettuna, sillä OECD:n mallin luovutusta koskeva omaisuuskäsite kattaa myös aineettoman omaisuuden[200].

OECD:n mallin 21 kaatoartiklan mukainen jako koskee mainitsemattomista lähteistä olevia tuloja ja muista sopimusvaltioista tulevia tuloja. Myös mallin 21 artiklan mukainen tulon verotusoikeus kuuluu lähtökohtaisesti vain asuinvaltiolle. Suomessa sijoitusjohdannaisista saatuja tuloja on voitu luokitella 21 artiklan mukaisiksi muiksi tuloiksi.[201] Viimekädessä Bitcoin-luovutus ja –louhintatuloihin voitaisiin soveltaa kaatoartiklan mukaista tulokäsitettä, jolloin niiden verotusoikeus kuuluisi useimmiten myös asuinvaltiolle.

[197] OECD:n malliverosopimus 2014
[198] OECD:n malliverosopimus 2014: artiklat 7 ja 14, liiketoiminnan ollessa määritelty 3 artiklassa.
[199] OECD:n malliverosopimuksen kommentaari C-5: 42.3; Helminen 2013, s.158
[200] Helminen 2013, s.350
[201] Helminen 2013, s.495

Muut OECD:n malliverosopimuksen tulotyypit eivät näyttäisi soveltuvan sisältönsä puolesta Bitcoinin luovutus- tai -louhintatuloihin. Esimerkiksi osinko- ja korkotulot eivät OECD:n mallisopimuksessa olevien sanamuotoihin perustuvien käsitteiden tai sisältönsä puolesta selvästikään tule kyseeseen Bitcoinin luovutusten ja -siirtomaksujen osalta[202].

Bitcoin-louhinta tai -luovutustuloissa ei näyttäisi myöskään olevan kyse mallin 12 artiklan mukaisesta rojalti- tai 15 artiklan mukaisesta palkkatuloista. Bitcoin-luovutus ei ole luonteeltaan teollis- tai tekijänoikeuden käyttöoikeudesta maksettava korvaus vaan muunlaista aineetonta omaisuutta. Kuten jo todettu, on myös muistettava, ettei rojaltitulosta ole katsottu olevan kyse silloin, jos myyjälle ei jää mitään oikeutta käyttöoikeuden kohteena olevaan aineettomaan oikeuteen[203]. Louhintatoiminta on myös tulkittava pikemminkin palvelusuoritteeksi kuin tietotaidosta maksettavaksi palkkioksi, joka yleisesti katsottaisiin olevan rojaltituloja verosopimuksissa[204]. Vaikka rojaltivaihtoehtoa sovellettaisiin tulolartiklan valinnassa, tarkoittaisi pääasiallisesti verotusoikeuden jäämistä rojaltitulonsaajan asuinvaltiolle. Kuitenkin moni Suomen verosopimuksista antaa rojaltien osalta pienen esimerkiksi 5 % lähdevero-oikeuden[205].

Bitcoin-tulot eivät lähtökohtaisesti ole mallin 15 artiklan mukaisia palkkatuloja artiklan soveltamisen ollessa rajoittunut epäitsenäiseen työhön eli jollain tavalla johdon ja valvonnan alla työskentelyyn. Bitcoin-luovutustulo ei ole luonteeltaan edes työsuoritteeseen perustuva eikä louhintatulot yleisesti ottaen ole luonteeltaan johdon ja valvonnan alla tehtäviä töitä, joihin artiklaa voitaisiin soveltaa. Bitcoin-siirtojen tekemisen ja louhintatoiminnan ollessa anonyymiä, louhija ei lähtökohtaisesti ole edes tietoinen, keneltä siirtopalkkiot ovat peräisin, jolloin suoritteet eivät ole luonteeltaan epäitsenäisiä.

OECD:n malliverosopimuksen artikloihin verratessa Bitcoin-tulojen verotusoikeus vaikuttaisi jakautuvan lähtökohtaisesti asuinvaltiolle riippumatta siitä, mikä mainituista rajatuista mahdollisista tulolajeista tapauskohtaisesti tulee kyseeseen. Toki verotusoikeuden jakautuminen tulee aina tarkistaa tilannekohtaisesti aina kulloinkin soveltuvasta verosopimuksesta eikä verotusoikeus useinkaan täysin noudattele mallin mukaista jakoa.

[202] OECD:n malliverosopimus 2014: artiklat 10 ja 11
[203] Helminen 2013 s.322
[204] Palvelusuoritteen ja rojaltitulon erosta: Helminen 2013 s.322; Ongelmasta myös OECD 2014 (2) s.58-59
[205] Helminen 2013 s.330

6.4 Huomioita Bitcoin-tuloihin liittyvästä kaksinkertaisesta verotuksesta

Bitcoin-tuloihin liittyvä kaksinkertainen verotus voi syntyä niin verosopimuksellisessa kuin verosopimuksettomassakin tilanteessa. Yleisesti kaksinkertainen verotus voi johtua monestakin syystä kuten esimerkiksi klassifikaatiokonfliktista, jonka seurauksena maat verottavat eri verovelvollisia tai siitä, että maiden välillä on kiistaa siitä, mikä valtio on tulonsaajan asuin- tai kiinteän toimipaikan valtiona oikeutettu verottamaan tuloja synnyttäen mahdollisen kaksoisasumiskonfliktin. Erityisesti tulotyypin jaotteluiden osalta kaksinkertainen verotus voi olla seurausta kvalifikaatiokonfliktista, jossa maat soveltavat samaan tuloon eri tulotyypin artiklaa. Kaksinkertainen verotus voi muodostua verovelvollisen lopulliseksi rasitteeksi esimerkiksi, jos sitä ei poisteta asuin- tai lähdevaltiossa.[206]

Yksinkertaisimmillaan kaksinkertainen verotus muodostuu verosopimuksettomassa tilanteessa siten, että sekä asuin- että lähdevaltio verottavat saman verovelvollisen samaa tuloa, kun maiden välisestä verotusoikeuden jakamisesta ei ole erikseen sovittu. Tällöin verotusoikeuden jakamattomuudesta syntyvä kaksinkertaisen verotuksen poisto on riippuvainen maiden kansallisesta lainsäädännöstä. Lähtökohtaisesti verosopimuksettomasta tilanteesta johtuva kaksinkertainen verotus poistetaan asuinvaltion maan verotuksessa joko hyvitys- tai poistomenetelmällä. Lähdevaltion verotus hyvitetään Suomen verotuksessa yleisesti niin sanotun menetelmälain (1552/1995) mukaan[207].

Bitcoin-tulojen verottamiseen voi liittyä kaksinkertaista verotusta, vaikka asuin- ja lähdevaltioiden välillä olisikin verosopimus, jolla kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta on sovittu. Nimenomaan Bitcoin-tuloihin liittyen ongelmat voivat ennen kaikkea johtua siitä, että sopimusvaltiot soveltavat samaan tuloon eri tulotyypin artikloita synnyttäen kvalifikaatiokonfliktin. Siitä voi seurata, että kummatkin valtiot verottavat tulon, eikä kumpikaan poista kaksinkertaista verotusta. Kvalifikaatiokonflikti johtuu kansallisten käsitteiden erilaisuudesta keskenään, jolloin eri valtiot käsittävät saman tulon olevan eri tulotyyppiä myös verosopimuksen osalta.[208]

Bitcoin-tulojen osalta kvalifikaatiokonflikti voi syntyä herkästikin luokittelun epävarmuudesta ja kansallisista eroista johtuen, mutta se ei vielä välttämättä tarkoita, että

[206] Helminen 2013, s.65,72, 75
[207] Verohallinto 2013 (3) s.60
[208] kvalifikaatiokonfliktista, Helminen 2010 s.39-42; Helminen 2013 s.65

molemmat sekä asuin- että lähdevaltio verottaisivat tuloa, sillä useat tulotyypit jakavat verotusoikeuden lähinnä vain asuinvaltiolle. Kuitenkin esimerkiksi tilanne, jossa lähdevaltio katsoo Bitcoin-luovutustulon olevan rojalti-tuloa (mallin 12 artikla) ja asuinvaltion katsoessa tulon olevan luovutustuloa (mallin 13 artikla), voi aiheuttaa kaksinkertaista verotusta, jos verosopimuksessa lähdevaltiolle on annettu oikeus lähdeverottaa rojaltituloa, mutta ei luovutusvoittoa.

Suomessa kaksinkertainen verotus poistetaan verosopimuksen mukaan joko hyvitys- tai vapautusmenetelmän mukaisesti ja myös verosopimustilanteessa sovelletaan soveltuvin osin menetelmälakia.[209] Tosin, mikäli Suomi katsoo lähdeverovaltion perineen lähdeveroa verosopimuksen vastaisesti, Suomi ei poista kvalifikaatiokonfliktista johtuvaa kaksinkertaista verotusta. Tällaisissa tilanteissa verovelvollinen voi yrittää panna vireille verosopimuksen mukaisen keskinäisen sopimusmenettelyn (mallin 25 artikla). Lisäksi verovelvollinen voi yrittää hakea verotusmenettelylain mukaista erityistä huojennusta (VML 89.3 §). Keinoista huolimatta kvalifikaatiokonfliktista johtuvan kaksinkertaisen verotuksen osalta on suuri riski, että se jää lopulliseksi.[210]

[209] Verohallinto 2013 (3) s.60
[210] Katajainen, Koponen 2014 s.540,544

7 Johtopäätökset

Bitcoin-luovutusten- ja -louhintatulojen verokohteluun liittyy monenlaisia tulkintaongelmia käsiteltyjen verotuksen peruskysymysten osalta. Etenkin tuloverotuksen osalta muutkin tulkintaongelmat ovat sidoksissa laajuusongelmassa ratkaistaviin peruslähtökohtiin eli siihen, mitä tuloa Bitcoin-luovutus - ja louhintatulot ovat. Erityisesti tuloverolain mukainen tulojen luokittelu luovutusvoittoverotuksen osalta ei ole selväpiirteistä ja ennakoitavalla tavalla systemaattista monenkirjavasti sovelletun oikeuskäytännön mukaan. Muutoinkin tulomuotojen väliset tosiasialliset erot ovat paikoitellen tulkinnanvaraisia käsiteltyjen verotuksen ongelmien osalta.

Verohallinnon esittämiä tulkintoja voidaan perustellusti asettaa kritiikille alttiiksi. Bitcoin-kaupankäynnin rinnastamista hinnanerosopimuksen mukaiseen kaupankäyntiin on suhtauduttava varauksellisesti. Tutkimuksessa onkin voitu esittää perustelut, sille, että Bitcoin-luovutuksiin olisi perusteet soveltaa luovutusvoittoverotuksen sääntöjä. Bitcoin-louhintatuloja on puolestaan perusteltua pitää pääomatuloina ansiotulojen sijaan varsinkin, jos toimintaan on sijoitettu pääomaa.

Riippumatta siitä, tulkitaanko Bitcoin-luovutukset luovutusvoitoiksi vai muuksi pääomatuloksi, toiminnasta syntyvien tappioiden vähennyskelvottomuutta on vaikea perustella varsinkin, kun Verohallinnon soveltama tulokäsite perustuu tosiasiallisesti hankintamenon osittaiselle vähentämiselle. Vähennyskelvottomuuden perusteeksi ei riitä hinnanerosopimuksiin rinnastaminen, kun sillä ei voida katsoa olevan riittäviä yhtymäkohtia Bitcoin-kaupankäynnin kanssa. Toisaalta vähennyskelvottomuutta ei ole pidetty oikeuskirjallisuudessa perusteltuna myöskään hinnanerosopimusten osalta. Yleisemmällä periaattisella tasolla voidaan myös havaita, että Bitcoinien (hankinta)menojen vähennyskelvottomuus johtaa epäsymmetriseen tilanteeseen tulojen ja menojen suhteen tulvoerotuksessa ja epäneutraaliin verokohteluun verojärjestelmän sisällä, kun vastaavaa tulkintaa ei tehdä elinkeinoverotettavien tulojen osalta.

Bitcoin-tulojen jaksottamiseen liittyvät kysymykset ovat monipolvisia ja kytköksissä siihen, mitä tulomuotoa Bitcoin-tulojen katsotaan olevan. Tulojen ja menojen jaksottaminen vaihtelee tilannekohtaisesti monesta seikasta riippuen lähtien siitä, onko tilanteessa katsottava olevan kyse tulovero- vai elinkeinoverolain mukaan jaksotettavasta tulosta, menosta vai hankintamenosta. Tältä osin Verohallinnon ohje virtuaalivaluuttatulojen jaksottamisesta ei ole myöskään kovin yksiselitteinen. Etenkin erilaisia tulkinnallisia

ratkaisumahdollisuuksia liittyy menon ja hankintamenon jaksottamiseen ja vuotuisten poistojen tekemiseen. Selkeästi kuitenkin elinkeinoverolain mukaisen jaksotuksen osalta arvonalennuspoistojen tekeminen Bitcoineista on mahdollista.

Bitcoinin arvostamisongelman eli käyvän arvon määrittämisen osalta ongelmia aiheuttaa se, että Bitcoinin korkean volatiliteetin johdosta kurssihinta voi vaihdella päivittäin paljonkin saman vaihtopalvelun sisällä mutta samaan aikaan myös muiden vaihtopalveluiden välillä. Päivän keskihinnan arvioiminen antaa tarkimman arvon, mutta sen määrittäminen on hankalaa. Oman kysymyksensä muodostaa Bitcoinien luovutusjärjestys tilanteessa, jossa Bitcoinit eivät ole eroteltavissa toisistaan. Tältä osin Verohallinnon suositusta fifo-periaatteen soveltmisesta ei voida pitää täysin kiistattomana tuloverolain mukaisessa verotuksessa.

Tutkielmassa on käsitelty myös Bitcoin-tulojen kansainvälistä luonnetta sen osalta, miten laajasti Suomi verottaa Bitcoin-tuloja ja miten ne jakautuvat asuin- ja lähdevaltiolle OECD:n malliverosopimuksen pohjalta. Kansainväliset verokysymykset liittyvät myös Bitcoin-tulojen luokitteluun kontekstin ollessa laajempi ja kansainvälinen. Kansallisen verolainsäädännön mukaan ulkomailla asuvat ja toimintaa harjoittavat rajoitetusti verovelvolliset eivät lähtökohtaisesti ole verovelvollisia Suomeen myydyistä Bitcoineista tai Suomesta saaduista louhinnan siirtopalkkioista. OECD:n malliverosopimuksen puitteissa Bitcoinin luovutus- ja -louhintatulojen verotus jää lähtökohtaisesti asuinvaltiolle. Eri maiden erilaisten tuloartiklojen soveltaminen johtaa kvalifikaatiokonfliktiin, josta voi aiheutua verovelvollisen harteille jäävää kaksinkertaista verotusta.

Tutkielmassa on käsitelty sekä ansio- että elinkeinoverolain mukaan verotettavia Bitcoin-tuloja. Tämän jaottelun osalta ei voida vielä varmuudella lausua niiden välisistä eroista tilanteiden ollessa oikeuskäytännössä vahvistamatta. Kuitenkin Verohallinnon tulkinnat tuloverolain ja elinkeinoverolain mukaisesta verotuksesta eroavat monin paikoin, mikä korostaa niiden välistä epäneutraalisuutta. Verovelvollisen kannattaa hakeutua elinkeinoverotuksen alaiseksi toimijaksi halutessaan välttää tulkintaongelmat, mitä tuloverotuksen osalta on havaittavissa. Elinkeinoverotuksen alaiseksi pääsemisen kynnys on kuitenkin suhteellisen korkea, eikä tilanne sen osalta ole yksinkertainen ja ennustettava, kuten arvopaperikaupan osalta on huomattavissa.

Tehdyn tutkimuksen perusteella nähdään, että Bitcoin-luovutusten- ja louhinnan luokittelu oikeudellisissa konteksteissa ei ole aina yksiselitteistä, mikä tuottaa tulkintaongelmia normien soveltamisessa. Ongelmien muodostuminen eri konteksteissa liittyy yleisesti ympäröivän maailman digitalisoitumiseen ja sen hahmottamiseen vanhojen käsitteiden pohjalta. Uusien innovaatioiden ja niihin liittyvän vaihdannan osalta ei ole etukäteen selvää, miten ne tulisi sovellettavien käsitteiden osalta lokeroida ja minkälaista sääntelyä niihin kohdistuu, joten niihin liittyvälle oikeustieteelliselle tutkimukselle on tarvetta.